Leo Trotskij

Den permanenta revolutionen

Översättning: *Kenth-Åke Andersson* (1972)

Första upplagan 1973 (René Coeckelberghs Partisanförlag AB)

Publicerat med tillstånd av *Bokförlaget Röda Rummet*

Innehåll

Inledning till den första (ryska) upplagan 1
Inledning till den tyska upplagan 11
1. Den påtvingade karaktären av detta arbete och dess målsättning 19
2. Den permanenta revolutionen är inte ett ‘språng’ av proletariatet; utan nationens rekonstruktion under proletariatets ledarskap 30
3. De tre elementen i den ‘demokratiska diktaturen’: klasser, uppgifter och politisk mekanism. 36
4. Hur såg teorin om den permanenta revolutionen ut i praktiken? 45
5. Realiserades någonsin ‘den demokratiska diktaturen’ i vårt land? I så fall, när? 55
6. Om att hoppa över historiska stadier 62
7. Vad betyder parollen om demokratisk diktatur för Orienten idag? 65
8. Från marxism till pacifism 74
9. Epilog 79
10. Vad är den permanenta revolutionen? Grundläggande teser. 81

Översättarens anmärkning

Denna översättning av Trotskijs ”Permanenta revolutionen” är utförd med den tyska översättningen av Alexandra Ramm, vilken utkom 1929 och auktoriserats av Trotskij. Som komplement har jag använt en amerikansk översättning av John G. Wright (1965), vilken utförts från det ryska originalet. Trotskijs hänvisningar till Lenins samlade skrifter gäller en rysk utgåva. För att underlätta studium av texten har jag i noter hänvisat till den senaste utgåvan av Lenins *Collected Works* (Progress Publishers, Moscow 1966).

Göteborg den 28.5.72

K.Å.Å.

Anmärkning: Jag har sökt reda på ytterligare Lenin-citat i *Valda verk i 10 band*, samt gjort ett antal rättelser.

Gbg 27.8.06. *MF*

Inledning till den första (ryska) upplagan

Denna bok behandlar en fråga som är intimt sammanlänkad med de tre ryska revolutionernas historia. Men inte enbart denna historia. Denna fråga har under de senaste åren spelat en enorm roll i den inre kampen inom Sovjetunionens kommunistiska parti; den fördes sedan ut till den Kommunistiska Internationalen, spelade en avgörande roll i den kinesiska revolutionens utveckling och avgjorde ett stort antal av de viktigaste besluten i frågor som rörde den revolutionära kampen i Orienten. Det gäller teorin om den ”permanenta revolutionen”, vilken enligt de läror som propageras av leninismens epigoner (Zinovjev, Stalin, Bucharin etc.) representerar ”trotskismens” arvsynd.

Frågan om den permanenta revolutionen aktualiserades än en gång 1924 efter långt uppehåll och till synes helt oväntat. Det fanns ingen politisk orsak till detta; det var ju en fråga om åsiktsskillnader som tillhörde det avlägsna förflutna. Men det fanns viktiga psykologiska motiv. Gruppen av s.k. ”gamla bolsjeviker” som hade inlett kampen mot mig ställde sig i motsatsställning till mig just som ”bolsjevismens gamla garde”. Men ett stort hinder på deras väg var året 1917. Hur viktigt det föregående skedet av ideologisk kamp och förberedelse än må ha varit, fann denna förberedelseperiod sitt högsta och mest kategoriska prov i Oktoberrevolutionen, och detta gäller inte bara partiet i dess helhet, utan även olika individer. *Inte en enda av epigonerna klarade detta prov*. Undantagslöst intog de vid Februarirevolutionen 1917 en vulgär position som demokratiska vänstermän. Inte en enda av dem höjde parollen om arbetarnas kamp för makten. De betraktade alla vägen mot en socialistisk revolution som absurd eller – än värre – som ”trotskism”. I denna anda ledde de partiet fram till dess Lenin anlände från utlandet och publicerade sina berömda ”Aprilteser”. Därefter försökte Kamenev, som redan befann sig i direkt kamp mot Lenin, öppet bilda en demokratisk fraktion inom bolsjevismen. Senare vann han anslutning från Zinovjev, som anlänt tillsammans med Lenin. Stalin, som var djupt kompromitterad genom sin socialpatriotiska position, gick åt sidan. Han gav partiet en chans att glömma hans miserabla artiklar och tal från de avgörande marsveckorna och gled gradvis över till Lenins position. Därför restes frågan automatiskt: Vad hade dessa ledande ”gamla bolsjeviker” fått från leninismen när *inte en enda av dem* självständigt kunde använda partiets teoretiska och praktiska erfarenheter vid ett mycket viktigt och mycket kritiskt ögonblick i historien? Uppmärksamheten måste till varje pris dras från denna fråga och ersättas av en annan. För att uppnå detta mål, beslöt man att rikta elden mot den permanenta revolutionen. Mina motståndare förutsåg naturligtvis inte att de genom att skapa en konstgjord axel i kampen omärkligt skulle tvingas att själva röra sig kring denna och skapa sig en ny världssyn.

I sina grundläggande drag formulerades teorin om den permanenta revolutionen av mig strax innan 1905 års avgörande händelser. Ryssland närmade sig den borgerliga revolutionen. Ingen i de ryska socialdemokraternas led (vi kallade oss alla för socialdemokrater vid denna tid) tvivlade på att vi närmade oss en *borgerlig* revolution, dvs. en revolution som skapades genom motsättningen mellan produktivkrafternas utveckling i det kapitalistiska samhället och de föråldrade kast- och statsrelationerna från slav- och medeltiden. I kampen mot narodniker och anarkister tvingades jag själv ägna inte så få tal och artiklar under denna tid åt den marxistiska analysen av den borgerliga karaktären i den förestående revolutionen.

Men den borgerliga karaktären i revolutionen kunde inte i förväg besvara frågan om vilka klasser som skulle lösa den demokratiska revolutionens uppgifter och vilka de ömsesidiga relationerna skulle vara mellan dess klasser. Det var just på denna punkt som de grundläggande strategiska problemen började.

Plechanov, Axelrod, Zasulitj, Martov och i deras efterföljd de ryska mensjevikerna, tog som

sin utgångspunkt tanken att den liberala bourgeoisin var den naturliga kandidaten till makten och följaktligen skulle den ha den ledande rollen i den borgerliga revolutionen. Enligt detta schema tilldelades proletariatets parti rollen som en vänsterflygel inom den demokratiska fronten: socialdemokraterna skulle stödja den liberala bourgeoisin mot reaktionen och samtidigt försvara proletariatets intressen mot den liberala bourgeoisin. Med andra ord: mensjevikerna såg först och främst den borgerliga revolutionen som en liberal-konstitutionell reform.

Lenin ställde frågan på ett helt annat sätt. För Lenin innebar befrielsen av det borgerliga samhällets produktivkrafter från träldomens fjättrar först och främst en radikal lösning på jordbruksfrågan i den betydelsen att den jordägande klassen totalt skulle tillintetgöras och jorden revolutionärt omfördelas. Oskiljaktigt förenat med detta var monarkins krossande. Lenin angrep jordbruksfrågan, som utgjorde det vitala intresset för den överväldigande majoriteten av befolkningen och samtidigt utgjorde den kapitalistiska marknadens grundläggande problem, med en verkligt revolutionär djärvhet. Eftersom den liberala bourgeoisin, som står mot arbetaren som en fiende, genom otaliga band är nära sammanknuten med den jordägande klassen, kan böndernas sanna demokratiska frigörelse endast ske genom ett revolutionärt samarbete mellan arbetarna och bönderna. Enligt Lenin ledde deras gemensamma uppror emot det gamla samhället – under förutsättning att det lyckades – till upprättandet av ”proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur”.

Denna formel upprepas nu i Kommunistiska Internationalen som en slags överhistorisk dogm, utan några försök att analysera det senaste kvartseklets levande historiska erfarenheter – som om vi inte hade varit vittnen till och deltagare i 1905 års revolution, Februarirevolutionen 1917 och slutligen Oktoberrevolutionen. Men en sådan historisk analys är desto nödvändigare eftersom det aldrig i historien upprättats någon regim som kan kallas för ”proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur”.

1905 var denna fråga för Lenin en strategisk hypotes, som ännu måste verifieras av klasskampens verkliga gång. Parollen om proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur hade i stort sett en avsiktlig algebraisk[1] karaktär. Lenin löste inte på förhand frågan om vilka politiska relationer som skulle råda mellan deltagarna i den tänkta demokratiska diktaturen, dvs. proletariatet och bondeståndet. Han uteslöt inte möjligheten att bönderna skulle representeras i revolutionen genom ett självständigt parti – ett parti som var självständigt i dubbel bemärkelse: inte bara i förhållande till bourgeoisin utan även i förhållande till proletariatet, och samtidigt förmöget att fullborda den demokratiska revolutionen i allians med proletariatet i kamp mot den liberala bourgeoisin. Lenin räknade t.o.m. med möjligheten – som vi strax skall se – att det revolutionära bondepartiet skulle utgöra majoriteten i den demokratiska diktaturens regering.

I frågan om jordbruksrevolutionens avgörande betydelse för vår borgerliga revolution var jag – åtminstone från hösten 1902, dvs. från tiden för min första landsflykt – en lärjunge till Lenin. Att den agrara revolutionen, och följaktligen hela den demokratiska revolutionen endast kunde förverkligas genom att arbetarna och bönderna gjorde gemensam sak i kamp mot den liberala bourgeoisin var för mig – tvärtemot alla meningslösa sagor som berättats under senare år – utom all diskussion. Likväl gick jag mot parollen ”proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur”, ty jag såg dess brist i det faktum att den lämnade frågan öppen om vilken klass som skulle dominera diktaturen. Jag försökte bevisa att bönderna trots sin enorma sociala och revolutionära tyngd inte kunde skapa ett verkligt självständigt parti och ännu mindre koncentrera den revolutionära makten i sina händer. I de gamla revolutionerna – från den tyska reformationen på 1500-talet och t.o.m. dessförinnan –

[1] Algebran räknar med allmänna storheter (a, b, c ...) i motsats till aritmetiken, som nyttjar bestämda storheter (1, 2, 3...).

understödde bönderna genom sina uppror en av fraktionerna inom stadsbourgeoisin, och säkrade ofta dess seger. På samma sätt kunde bönderna också i vår försenade borgerliga revolution vid kampens höjdpunkt ge ett liknande stöd till proletariatet och hjälpa det att komma till makten. Av detta drog jag slutsatsen att vår borgerliga revolution endast kunde lösa sina uppgifter radikalt om proletariatet med hjälp av de många miljonerna bönder visade sig förmöget att koncentrera den revolutionära diktaturen i sina egna händer. Vilket socialt innehåll skulle denna diktatur ha? För det första, skulle den tvingas genomföra jordbruks-revolutionen och statens demokratiska omformning. Med andra ord: proletariatets diktatur skulle bli instrumentet för att lösa den historiskt försenade borgerliga revolutionens uppgifter. Men detta skulle inte räcka. Efter att ha nått makten skulle proletariatet tvingas att allt djupare inkräkta på förhållandena för den privata äganderätten i allmänhet, dvs. slå in på de socialistiska åtgärdernas väg.

”Men tror du verkligen”, invände Stalin, Rykov och alla de andra molotovianerna dussintals gånger mellan 1905 och 1917, ”att Ryssland är moget för den socialistiska revolutionen?” På detta svarade jag: Nej, det gör jag inte. Men världsekonomin som helhet, och främst den europeiska ekonomin är helt och fullt mogen för den socialistiska revolutionen. Huruvida proletariatets diktatur i Ryssland leder till socialism eller inte, i vilket takt och genom vilka stadier, beror på hur det går för den europeiska kapitalismen och för världskapitalismen.

Detta var de grundläggande dragen i teorin om den permanenta revolutionen vid dess tillkomst i början av 1905. Sedan dess har tre revolutioner ägt rum. Det ryska proletariatet nådde makten på bondeupprorets mäktiga våg. Proletariatets diktatur blev ett faktum i Ryssland tidigare än i något av de ojämförligt mer utvecklade länderna i världen. 1924, dvs. sju år efter det att den historiska prognosen i teorin om den permanenta revolutionen med sällspord kraft bekräftats, inledde epigonerna frenetiska angrepp på denna teori, plockade fram isolerade meningar och polemiska genmälen ur mina gamla verk som jag då totalt hade glömt bort.

Det är lämpligt att här påminna om att den första ryska revolutionen bröt ut mer än ett halv-sekel efter vågen av borgerliga revolutioner i Europa och 35 år efter Pariskommunens episodiska uppror. Europa hade haft tid att avvänjas från revolutioner. Ryssland hade överhuvudtaget inte upplevt någon. Alla revolutionens problem måste formuleras på nytt. Det är inte svårt att förstå hur många okända storheter som den framtida revolutionen innehöll för oss vid denna tid. De olika grupperingarnas paroller var alla, var och en på sitt sätt, en arbetshypotes. Man måste ha en total oförmåga för historisk prognos och en absolut brist på förståelse för dess metoder för att nu, i efterhand, betrakta analyser och värderingar från 1905 som om de skrivits igår. Jag har ofta sagt till mig själv och till mina vänner: jag tvivlar inte på att mina prognoser från 1905 innehöll många brister som inte är svåra att visa fram nu, efteråt. Men såg mina kritiker bättre och längre? Eftersom jag inte hade läst om mina arbeten på länge, var jag i förväg hågad att se bristerna i dem som allvarligare och viktigare än de verkligen var. Jag blev övertygad om detta 1928, då den politiska ledighet som påtvingats mig genom exilen i Alma-Ata, gav mig tillfälle att med pennan i hand, läsa om mina gamla arbeten om den permanenta revolutionen. Jag hoppas att även läsaren kommer att bli över-tygad om detta av det följande. Det är dock nödvändigt att inom ramen för denna introduktion presentera en så exakt karakteristik som möjligt av beståndsdelarna i teorin om den permanenta revolutionen och de viktigaste invändningarna mot den. Dispyten har vidgats och fördjupats i sådan grad att den nu omfattar i huvudsak alla de viktigaste frågorna i den världsrevolutionära rörelsen.

Den permanenta revolutionen i den mening Marx lade i begreppet betyder en revolution som inte kompromissar med någon form av klasstyre, som inte stannar upp vid det demokratiska stadiet utan går över i ett socialistiskt system, och bekämpar reaktionen utifrån, dvs. en

revolution, vars successiva utveckling har sina rötter i det föregående, och som endast kan sluta genom en fullständig likvidering av klassamhället. För att skingra det kaos som har skapats kring teorin om den permanenta revolutionen är det nödvändigt att urskilja tre tankelinjer som förenas i denna teori.

För det första omfattar den problemet med övergången från den demokratiska revolutionen till den socialistiska. Detta är i huvudsak teorins historiska ursprung. Begreppet om den permanenta revolutionen framställdes av de stora kommunisterna i mitten av 1800-talet, av Marx och hans meningsfränder, i opposition mot den demokratiska ideologin, som, vilket vi alla vet, hävdar att genom upprättandet av en ”rationell” eller demokratisk stat kan alla frågor lösas fredligt på en reformistisk eller evolutionär väg. Marx betraktade den borgerliga revolutionen 1848 som ett direkt förebud till den proletära revolutionen. Marx ”misstog sig”. Likväl var hans misstag av en faktisk och inte av en metodologisk karaktär. Revolutionen 1848 utvecklades inte till en socialistisk revolution. Men det var just därför som den inte heller lyckades skapa en demokrati. Vad gäller den tyska revolutionen 1918 var den ingen demokratisk uppfyllelse av den borgerliga revolutionen; den var en proletär revolution som halshöggs av socialdemokraterna, eller mera exakt: den var en borgerlig *kontrarevolution*, vilken tvingades bevara sina pseudo-demokratiska former även efter det att proletariatet besegrats.

”Vulgärmarxismen” har skapat ett historiskt utvecklingsmönster enligt vilket varje borgerligt samhälle förr eller senare erhåller en demokratisk regim, varefter proletariatet, under demokratins villkor gradvis organiserar sig och utbildas för socialismen. Den egentliga förändringen till socialism har framställts olika: de direkta reformisterna ser denna förändring så att demokratin via reformer får ett socialistiskt innehåll (Jaurès), de formella evolutionisterna erkänner oundvikligheten av att använda revolutionärt våld i övergången till socialism (Guesde). Men både den förra och den senare riktningen ser demokratin och socialismen för alla folk och i alla länder, som två stadier i samhällsutvecklingen, vilka inte bara är helt olika, utan också skilda åt i tiden. Denna syn dominerade också hos ryska marxister, som 1905 tillhörde vänsterflygeln inom Andra Internationalen. Plechanov, den ryska marxismens briljanta stamfader, ansåg att tanken på proletariatets diktatur var ett självbedrägeri i det samtida Ryssland. Samma ståndpunkt försvarades inte bara av mensjevikerna, utan också av den överväldigande majoriteten av de ledande bolsjevikerna, särskilt av de nuvarande partiledarna, vilka på den tiden undantagslöst var revolutionära demokrater, för vilka den socialistiska revolutionens problem, inte bara 1905 utan också strax före 1917, inte var annat än en avlägsen framtids vaga musik.

Teorin om den permanenta revolutionen skapades 1905 och gick ut i kamp mot dessa idéer och stämningar. Den påpekade att de efterblivna borgerliga nationernas demokratiska uppgifter i vår epok direkt ledde fram till proletariatets diktatur och att proletariatets diktatur sätter de socialistiska uppgifterna på dagordningen. Detta var teorins centrala tanke. Den traditionella synen var den att vägen till proletariatets diktatur gick via en lång period av demokrati, men teorin om den permanenta revolutionen fastslog det faktum att för de efterblivna länderna går vägen till demokrati via proletariatets diktatur. Demokrati är sålunda inte en regim som fortsätter att existera i decennier, utan den blir bara ett direkt förebud för den socialistiska revolutionen. De är fastkedjade vid varandra. Mellan den demokratiska revolutionen och den socialistiska uppbyggnaden av samhället råder det sålunda ett permanent tillstånd av revolutionär utveckling.

Teorins andra aspekt gäller den socialistiska revolutionen som sådan. Under en oändligt lång tid och under ständiga inre konflikter genomgår alla sociala relationer en förändring. Samhället håller på att ömsa skinn. Varje steg i utvecklingen är beroende av det föregående. Denna process bibehåller av nödvändighet en politisk karaktär, dvs. den utvecklas genom kollisioner mellan olika grupper i det samhälle som är statt i förändring. Utbrott av

inbördeskrig och interventioner omväxlar med perioder av ”fredliga” reformer. Omvälvningen inom ekonomin, tekniken, vetenskapen, familjen, moralen och vardagslivet utvecklas under en komplicerad växelverkan, vilket gör att samhället inte kan uppnå ett tillstånd av jämvikt. I detta ligger den socialistiska revolutionens permanenta karaktär som sådan.

Den tredje aspekten på teorin om den permanenta revolutionen har att göra med den socialistiska revolutionens internationella karaktär, vilken i sin tur beror på ekonomins nuvarande tillstånd och mänsklighetens sociala struktur. Internationalismen är ingen abstrakt princip, utan en teoretisk och politisk återspegling av världsekonomins karaktär, av produktivkrafternas internationella utveckling, och av klasskampen i världsmåttstock. Den socialistiska revolutionen inleds på en nationell bas – men den kan inte fullbordas på endast denna bas. Att bibehålla den proletära revolutionen inom en nationell ram kan endast vara ett provisoriskt tillstånd, även om detta, vilket Sovjetunionens erfarenhet visar, kan få en lång varaktighet. Inom en isolerad proletär diktatur kommer de inre och yttre motsättningarna att växa fram sida vid sida med de framsteg som görs. Om den proletära staten förblir isolerad, då måste den slutligen bli ett offer för dessa motsättningar. Den enda lösningen ligger i att de utvecklade ländernas proletariat vinner en seger. Sedd ur denna synvinkel blir den nationella revolutionen aldrig ett avslutat helt, den är bara en länk i den internationella kedjan. Den internationella revolutionen har en permanent karaktär, trots en temporär ebb och tillfälliga motgångar.

Epigonerna för en kamp – om än inte med samma klarhet – mot alla tre aspekterna i teorin om den permanenta revolutionen. Och hur kunde det vara annorlunda, när det är frågan om tre sammantvinnade delar som bildar ett helt? Epigonerna skiljer mekaniskt *demokratin* från den *socialistiska* revolutionen. De skiljer den *nationella* socialistiska revolutionen från den *internationella*. De anser i huvudsak att maktens erövring inom en nationell ram inte är revolutionens begynnelseakt, utan den sista processen; efter den följer en *reformperiod* vilken leder till det nationella socialistiska samhället. 1905 ansåg de inte ens att proletariatet kunde ta makten i Ryssland förrän det skett i Västeuropa. 1917 predikade de den oberoende demokratiska revolutionen i Ryssland och avvisade med förakt proletariatets diktatur. 1925-27 förespråkade de nationell revolution i Kina under den nationella bourgeoisins ledning. Följaktligen förde de fram parollen om arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur i direkt opposition till parollen om proletariatets diktatur. De förkunnade möjligheten av att bygga upp ett isolerat och obundet socialistiskt samhälle i Sovjetunionen. Världsrevolutionen blev för dem, inte ett oundgängligt villkor för seger, utan endast en fördelaktig tillfällighet.

Denna djupa brytning med marxismen nåddes av epigonerna i deras permanenta kamp mot teorin om den permanenta revolutionen.

Kampen, som började som ett konstgjort upplivande av historiska minnen och en förfalskning av ett avlägset förflutet, ledde till en fullständig omvandling av världsåskådningen hos revolutionens härskande skikt. Vi har redan upprepade gånger förklarat att denna omvärdering som utfördes under inflytande från sovjetbyråkratins alltmer konservativa sociala behov, strävade efter nationell ordning och slutligen krävde att den fullbordade revolutionen, som tillförsäkrat byråkratin privilegierade positioner, nu skulle anses som tillräcklig för ett fredligt uppbygge av socialismen. Vi skall inte här återvända till detta tema.

Det räcker med att notera att byråkratin är djupt medveten om sambandet mellan dess materiella och ideologiska positioner och teorin om nationell socialism. Detta uttrycks just nu tydligast av att den stalinska apparaten under trycket från motsättningar som den inte förutsåg, nu drivs åt vänster med all kraft och utdelar hårda slag mot sina högerinspiratörer från igår. Byråkraternas fientlighet mot den marxistiska opposition, vars slagord och argument den nu i all hast lånar, har som bekant inte minskat det minsta. Av de oppositionsmän som begär återinträde i partiet för att stödja kursen mot industrialisering etc. krävs först och främst en

fördömelse av teorin om den permanenta revolutionen och ett erkännande, om än endast indirekt, av teorin om socialism i ett land. Genom detta avslöjar den stalinska byråkratin den rent *taktiska* karaktären i sin vänstervridning under bibehållande av sina nationalreformistiska *strategiska* grundvalar. Vi behöver inte förklara vad detta betyder: i politik som i krig är taktiken i det långa loppet underordnad strategin.

Frågan har för länge sedan gått utöver ramarna för en kamp mot ”trotskismen”. Genom att gradvis utökas, omfattar den idag bokstavligt talat alla problem i den revolutionära världsåskådningen. Antingen permanent revolution *eller* socialism i ett land – detta alternativ berör i lika mån alla Sovjetunionens inre problem, utsikterna för revolutionen i Orienten, och slutligen hela Kommunistiska Internationalens framtid.

Det föreliggande arbetet undersöker inte denna fråga ur alla dess aspekter; det är onödigt att upprepa vad som redan sagts i andra arbeten. I *Kritik av Kommunistiska Internationalens programförslag*[2] har jag sökt att teoretiskt klargöra den nationella socialismens ekonomiska och politiska ohållbarhet. Kominterns teoretiker tiger om detta, som om de hade munnen full av vatten. Det är kanhända det enda som återstår dem att göra. I denna bok rekapitulerar jag först och främst teorin om den permanenta revolutionen så som den formulerades 1905 med hänsyn till den ryska revolutionens inre problem. Jag visar hur min position verkligen skilde sig från Lenins och hur och varför den sammanföll med Lenins ståndpunkt i varje avgörande situation. Slutligen söker jag visa den avgörande betydelsen av denna fråga för proletariatet i de efterblivna länderna och därigenom för Kommunistiska Internationalen som helhet.

Vilka anklagelser har förts fram mot teorin om den permanenta revolutionen av epigonerna? Om vi utesluter de oräkneliga motsägelserna hos mina kritiker, kan deras samlade och i sanning omfattande skrifter återföras till följande slutsatser:

1. Trotskij förbisåg skillnaden mellan den borgerliga revolutionen och den socialistiska. Redan 1905 ansåg han att proletariatet i Ryssland stod inför den socialistiska revolutionens uppgifter.

2. Trotskij förbisåg fullständigt jordbruksfrågan. Bönderna existerade inte för honom. Han beskrev revolutionen som en kamp mellan proletariatet och tsarismen.

3. Trotskij trodde inte att världsbourgeoisin i det långa loppet skulle tolerera existensen av det ryska proletariatets diktatur och betraktade dess fall som oundvikligt, såvida inte proletariatet i Västerlandet tog makten inom en snar tidsrymd och kom till vår assistans. Därigenom underskattade Trotskij det tryck det västerländska proletariatet kunde utöva på sin egen bourgeoisi.

4. Trotskij tror över huvudtaget inte på det ryska proletariatets styrka, på dess förmåga att självständigt bygga socialismen, och det är därför han har satt sitt hopp – och fortsätter att sätta sitt hopp – till den internationella revolutionen.

Dessa motiv går inte bara igen i Zinovjevs, Stalins, Bucharins och de andras otaliga skrifter och tal, utan de formuleras också i de mest auktoritära resolutionerna från Sovjetunionens Kommunistiska Parti och Kommunistiska Internationalen. Och trots detta måste man säga att de baseras på en blandning av okunnighet och ohederlighet.

De två första påståendena från kritikerna är, som senare skall visas, falska helt igenom. Nej, jag utgick just från revolutionens borgerligt-demokratiska karaktär och kom till slutsatsen att djupet i jordbrukskrisen kunde ge makten åt proletariatet i det efterblivna Ryssland. Ja det var just denna tanke som jag försvarade strax före 1905 års revolution. Det var just denna tanke som uttrycktes i själva beskrivningen av revolutionen som ”permanent” dvs. en oavbruten

[2] Nu i Trotskijs Tredje internationalen efter Lenin [på marxistarkiv.se]

revolution – som direkt går över från sitt borgerliga stadium till det socialistiska. För att uttrycka samma tanke använde Lenin senare det utmärkta uttrycket att den borgerliga revolutionen *växte* över i en socialistisk. Begreppet ”växa över” ställdes av Stalin senare (1924) mot den permanenta revolutionen, vilken han presenterade som ett direkt språng från autokratins rike till socialismens himmel. Denne olycksalige ”teoretiker” brydde sig inte ens om att ställa sig frågan: vad kan det vara för mening i revolutionens *permanens* om det bara var frågan om ett enkelt språng?

Vad gäller den tredje anklagelsen dikterades den av epigonernas kortlivade tro på möjligheten att *neutralisera* den imperialistiska bourgeoisin för obegränsad tid med hjälp av ett ”förnuftigt” organiserat tryck från proletariatet. Under åren 1924-27 var detta Stalins centrala tanke. Den anglo-ryska kommittén var dess frukt. Besvikelse över möjligheten att binda världsbourgeoisins händer och fötter med hjälp av Purcell, Radic, LaFollette och Chiang Kai-shek ledde till en akut ångestparoxysm inför den omedelbara krigsfaran. Komintern genomgår fortfarande denna period.

Den fjärde invändningen mot teorin om den permanenta revolutionen säger helt enkelt att jag 1905 inte försvarade den ståndpunkt om socialism i ett land som Stalin först funderade ut för den sovjetiska byråkratin 1924. Denna anklagelse är ren historisk kuriosa. Man kan ju faktiskt tro att mina opponenter – i den mån de överhuvudtaget tänkte politiskt 1905 – var av den åsikten att Ryssland var moget för en självständig socialistisk revolution. Men självklart förtröttades de aldrig att 1905-17 anklaga mig för utopism därför att jag räknade med möjligheten att det ryska proletariatet kunde komma till makten före proletariatet i Västeuropa. Kamenev och Rykov anklagade Lenin för utopism i april 1917, och därmed sade de rent ut att den socialistiska revolutionen först måste äga rum i Storbritannien och de andra industrialiserade länderna, innan det kunde bli Rysslands tur. Samma ståndpunkt försvarades av Stalin fram till den 4 april 1917. Endast gradvis och med största svårighet antog han den leninistiska parollen om proletariatets diktatur i motsättning till den demokratiska diktaturen. Våren 1924 upprepade Stalin fortfarande vad andra redan hade sagt före honom: sett som separat enhet, är Ryssland inte moget för en socialistisk uppbyggnad. Hösten 1924 upptäckte Stalin under sin kamp mot teorin om den permanenta revolutionen, för första gången möjligheten att bygga en isolerad socialism i Ryssland. Först då började de röda professorerna att samla citat för Stalins räkning, vilka bevisade att Trotskij 1905 – hur fruktansvärt! – hade trott att Ryssland endast kunde nå socialismen med hjälp från proletariatet i Västerlandet.

Om man skulle ta den ideologiska kampen från ett kvarts sekel, skära den i småbitar, blanda dem i en mortel och sedan be en blind att sätta ihop bitarna igen, skulle man knappast kunna få en värre teoretisk och historisk gallimatias än vad epigonerna nu föder sina läsare och åhörare med.

För att belysa sambandet mellan gårdagens problem och dagens, måste man här påminna – om än bara i generella drag – om vad Kominterns ledarskap, dvs. Stalin och Bucharin utfört i Kina.

Under förevändning att Kina stod inför en nationell revolution, tilldelade man 1924 den kinesiska bourgeoisin den ledande rollen. Den nationella bourgeoisins parti, Kuomintang [modern stavning: Guomindang], erkändes officiellt som det ledande partiet. Inte ens de ryska mensjevikerna gick 1905 så långt i förhållande till kadeterna (den liberala bourgeoisins parti).

Men Kominterns ledarskap nöjde sig inte med detta. Det tvingade det kinesiska kommunistpartiet att gå in i Kuomintang och underkasta sig dess disciplin. Genom särskilda telegram från Stalin tvingades de kinesiska kommunisterna att kväva jordbruksrörelsen. De arbetare och bönder som gjorde uppror förbjöds att skapa sina egna sovjeter för att inte stöta bort Chiang Kai-shek, som Stalin försvarade gentemot oppositionsmännen som en ”pålitlig

allierad”, vid ett partimöte i Moskva i början av april 1927, dvs. några dagar före den kontrarevolutionära statskuppen i Shanghai.

Kommunistpartiets officiella underkastelse under det borgerliga ledarskapet, och det officiella förbudet att bilda sovjeter (Stalin och Bucharin lärde ut att Kuomintang ”tog sovjeternas plats”) var ett värre och större förräderi mot marxismen än alla mensjevikernas gärningar under åren 1905 till 1917.

Efter Chiang Kai-sheks statskupp i april 1927, lämnade en vänsterflygel under Wang Ching-weis ledarskap temporärt Kuomintang. Wang Ching-wei hyllades omedelbart i *Pravda* som en pålitlig allierad. I själva verket stod Wang Ching-wei i samma förhållande till Chiang Kai-shek som Kerenskij till Miljukov, med den skillnaden att i Kina förenades Miljukov och Kornilov i samma person, Chiang Kai-shek.

Efter april 1927 beordrades det kinesiska partiet att gå in i ”Vänster”-Kuomintang och underkasta sig den kinesiske Kerenskijs disciplin istället för att gå i öppen kamp mot honom. Den ”pålitlige” Wang Ching-wei krossade kommunistpartiet och, tillsammans med det, arbetarnas och böndernas rörelse på minst lika brutalt sätt som Chiang Kai-shek, vilken Stalin hade förklarat vara en pålitlig allierad.

Om mensjevikerna stödde Miljukov 1905 och efteråt, gick de dock aldrig in i liberalernas parti. Om mensjevikerna gick samman med Kerenskij 1917, bibehöll de likväl sin egen organisation. Stalins politik i Kina var en ondskefull karikatyr till och med av mensjevismen. Så såg den första och viktigaste perioden ut.

När dess oundvikliga frukter slagit ut i blom – totalt sammanbrott för arbetar- och bonderörelsen, demoralisering och sammanbrott för kommunistpartiet – gav Komintern en ny order: ”Vänster om!” och krävde omedelbart väpnat uppror från arbetarnas och böndernas sida. Ända tills igår fungerade det unga, söndertrampade och förkrympta kommunistpartiet fortfarande som det femte hjulet under Chiang Kai-sheks och Wang Chingweis vagn och saknade följaktligen den minsta självständiga politiska erfarenhet. Nu beordrades detta parti att leda arbetarna och bönderna – som Komintern ända tills igår hade tvingat in under Kuomintangs fana – i ett väpnat uppror mot samma Kuomintang, vilket under tiden hunnit koncentrera makten och armén i sina händer. Under loppet av 24 timmar improviserades en fiktiv sovjet i Kanton fram. Det väpnade upproret, som planerats inför öppnandet av Sovjetunionens kommunistiska partis 15:e kongress uttryckte på en gång de mest medvetna kinesiska arbetarnas heroism och Kominternledarnas kriminella beteende. Mindre äventyr föregick och följde efter Kantonupproret. Detta var det andra kapitlet i Kominterns kinesiska strategi. Den kan karakteriseras som en mycket ondskefull karikatyr av bolsjevismen.

Det liberal-opportunistiska såväl som det adventuristiska kapitlet tilldelade det kinesiska kommunistpartiet så hårda slag att det inte kommer att repa sig från detta på många år än.

Kominterns sjätte kongress gjorde upp facit över detta arbete. Den gav ett odelat stöd. Det är knappast förvånande, ty kongressen sammankallades för detta ändamål. För framtiden förde kongressen fram slagordet ”proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur”. Hur denna diktatur skulle skilja sig från Höger- och Vänsterkuomintangs diktatur å ena sidan, och proletariatets diktatur å den andra förklarades inte för de kinesiska kommunisterna. Det var inte heller möjligt att göra detta.

Genom att proklamera den demokratiska diktaturen, fördömde den sjätte kongressen samtidigt demokratiska slagord såsom otillåtna (Konstituerande Församling, allmän rösträtt, press- och församlingsfrihet etc. etc.) och avväpnade därigenom det kinesiska kommunistpartiet som stod ansikte mot ansikte med en militär oligarkisk diktatur. Under en lång period mobiliserade de ryska bolsjevikerna arbetarna och bönderna kring demokratiska slagord. Dessa spelade

också 1917 en stor roll. Först efter det att sovjetmakten kommit till och oförsonligen och mitt inför ögonen på hela folket, kommit i politisk motsatsställning till den konstituerande församlingen likviderade vårt parti den formella, dvs. den borgerliga demokratins institutioner och slagord och ersatte den med en verklig sovjetdemokrati, dvs. proletär demokrati.

Kominterns sjätte kongress, under Stalins och Bucharins ledarskap, ställde allt på huvudet. Samtidigt som den å ena sidan föreskrev slagordet ”demokratisk” och inte ”proletär” diktatur för partiet, förbjöd den utnyttjandet av demokratiska slagord för att förbereda denna diktatur. Det kinesiska kommunistpartiet var inte bara avväpnat utan också avklätt. Som tröst fick det därför lov att under kontrarevolutionens obegränsade dominans använda slagordet om sovjeter, vilket hade varit i bann alltsedan revolutionens uppsving. En mycket populär hjälte i ryska folkvisor sjunger bröllopssånger vid begravningar och begravningshymner vid bröllop. Överallt får han prygel. Om det bara gällde att ge Kominterns nuvarande ledare ett rapp med riset, kunde man kanske låta saken bero. Men det gäller mycket större saker. Det är frågan om proletariatets framtid. Kominterns taktik utgjorde ett omedvetet, men desto säkrare organiserat sabotage av den kinesiska revolutionen. Detta sabotage utfördes utan några som helst risker, ty Kominterns högermensjevikpolitik 1924-27 täcktes över med bolsjevismens hela auktoritet, och skyddades samtidigt från Vänsteroppositionens kritik av sovjetmakten genom dess mäktiga förtrycksorgan.

Som resultat fick vi ett fulländat experiment i stalinsk strategi som ända från början stod i strid mot den permanenta revolutionen. Det var därför helt naturligt att den stalinske teoretiker som främst förespråkade det kinesiska kommunistpartiets underordnande under det nationellt-borgerliga Kuomintang skulle vara Martinov. Samma Martinov var den främste mensjevikiske kritikern av teorin om den permanenta revolutionen från 1905 ända till 1923, det år då han började sin historiska mission inom bolsjevismens led.

I det första kapitlet sägs det nödvändigaste om detta arbetes ursprung. I Alma-Ata förberedde jag i lugn och ro en teoretisk polemik mot epigonerna. Teorin om den permanenta revolutionen skulle uppta en viktig plats i denna bok. Medan jag arbetade, erhöll jag ett manuskript av Radek, vars syfte var att ställa den permanenta revolutionen mot Lenins strategiska linje. Detta tillsynes plösliga utfall var en nödvändighet för Radek eftersom han själv var upp över öronen inblandad i Stalins kinesiska politik. Radek försvarade (tillsammans med Zinovjev) kommunistpartiets underordnande under Kuomintang inte endast före Chiang Kai-sheks statskupp utan även efteråt.

För att motivera proletariatets förslavande under bourgeoisin, visade Radek naturligtvis på nödvändigheten av en allians med bondeståndet och mitt ”underskattande” av denna nödvändighet. I Stalins fotspår försvarade han även den mensjevikiska politiken med hjälp av en bolsjevikisk fraseologi. Genom parollen om proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur sökte Radek i Stalins fotspår än en gång täcka över det faktum att det kinesiska proletariatet i spetsen för bondemassorna avhållits från en självständig kamp för makten. När jag avslöjade denna ideologiska maskerad tvingades Radek ta betäckning bakom Lenin-citat och söka visa att min kamp mot opportunismen i själva verket berodde på skillnaden mellan teorin om den permanenta revolutionen och leninismen. Det advokatsmässiga försvaret för det egna syndafallet, förvandlade Radek till en anklagelseakt mot den permanenta revolutionen. Detta tjänade honom endast som en brygga till kapitulationen. Jag har desto större anledning att tro detta som Radek för några år sedan planerade att skriva en pamflett i försvar för den permanenta revolutionen. Likväl skyndade jag mig inte att avföra Radek ur rullorna. Jag försökte att besvara hans artikel uppriktigt och kategoriskt utan att fördenskull skära av en reträttväg. Jag trycker mitt svar till Radek precis så som det skrevs, och begränsar mig till några få förklarande noter och stilistiska korrigeringar. Radeks artikel publicerades inte i pressen och jag tror inte att den kommer att publiceras, ty i den form den skrevs 1928 kunde

den inte passera den stalinistiska censuren. Också för Radek själv skulle denna artikel vara direkt ödesdiger i dag, ty den skulle ge en klar bild av hans ideologiska utveckling, som alltför mycket påminner om ”utvecklingen” hos en man som kastar sig ut från ett sjuvåningshus.

Detta arbetes tillkomst förklarar tillräckligt varför Radek intar en större plats i det än som egentligen tillkommer honom. Radek tänkte inte ut ett enda nytt argument mot teorin om den permanenta revolutionen. Han steg endast fram som epigonernas epigon. Läsaren ombedes därför i Radek inte bara se Radek, utan också representanten för en viss kår, till vilken han erhöll medlemskort genom att avskudda sig marxismen. Om Radek personligen skulle tycka att alltför många skärvor fallit på hans lott, bör han genom egen försorg överlämna dem till deras rätta adressater. Det är firmans privata affär. För min del har jag inga invändningar.

L. TROTSKIJ

Prinkipo 30 nov. 1929

Inledning till den tyska upplagan

Idag, då denna bok förbereds för tryckning på tyska, följer hela den tänkande delen av världens arbetarklass, och, i en viss mening, hela den ”civiliserade” mänskligheten med särskilt stort intresse den ekonomiska omvälvning och de skakningar som nu sker i det forna tsaristiska imperiet. Den största uppmärksamheten dras i detta sammanhang till frågan om kollektiviseringen av böndernas egendom. Och det med rätta. På detta område antar brytningen med det förflutna en särskilt våldsam karaktär. Men en korrekt värdering av kollektiviseringen är otänkbar utan en allmän teori om den socialistiska revolutionen. Och härvid – och på ett mycket högre plan – kan vi övertyga oss än en gång om att det inom den marxistiska teorins område inte finns någonting som kan undgå att ingripa i det praktiska handlandet. Även de mest avlägsna och till synes mest ”abstrakta” meningsskiljaktigheterna kommer förr eller senare, om de förs till slutet att uttryckas i praktiken, och praktiken låter inte ett enda teoretiskt misstag ske ostraffat.

Kollektiviseringen av böndernas egendom är naturligtvis en absolut nödvändig och grundläggande del av den socialistiska omvandlingen av samhället. Men kollektiviseringens omfattning och tempo avgörs inte endast av regeringens vilja, utan i sista hand av de ekonomiska faktorerna: genom omfattningen av landets ekonomiska nivå, genom samspelet mellan industri och jordbruket och följaktligen genom de tekniska resurserna i själva jordbruket.

Industrialiseringen är drivkraften för hela den moderna kulturen och på detta sätt den enda tänkbara basen för socialismen. Under de förhållanden som råder i Sovjetunionen, innebär industrialisering i första hand ett stärkande av den bas som gör proletariatet till den härskande klassen. Samtidigt skapar den de materiella och tekniska premisserna för jordbrukets kollektivisering. Dessa två processers tempo är beroende av varandra. Proletariatet strävar efter högsta tänkbara tempo för dessa processer i den utsträckning som de kan skydda det nya samhället i födelse från yttre faror, och samtidigt skapa en grund för en systematisk förbättring av den materiella nivån för de arbetande massorna.

Men det tempo som kan uppnås är begränsat av landets allmänna materiella och kulturella nivå, av relationen mellan stad och by och av massornas mest omedelbara behov, dessa massor som är villiga att offra det närvarande för framtiden *endast till en viss punkt*. Det högsta tempot, dvs. det bästa och mest fördelaktiga, är inte endast det som befordrar den hastigaste tillväxten av industrin och kollektiviseringen vid en viss tidpunkt, utan också det som säkrar den samhälleliga regimens nödvändiga stabilitet, dvs. som först och främst stärker alliansen mellan arbetarna och bönderna, och därigenom förbereder möjligheten för framtida framgångar.

Utifrån detta perspektiv är det allmänna historiska kriterium av avgörande betydelse enligt vilket parti- och statsledningen genom sin planering leder den ekonomiska utvecklingen. Här är två huvudsakliga varianter möjliga: a) den kurs som skisserats ovan för ett ekonomiskt stärkande av den proletära diktaturen i ett land till dess vi sett framtida segrar för den proletära världsrevolutionen (Den ryska vänsteroppositionens ståndpunkt); och b) kursen mot uppbygget av ett isolerat nationellt socialistiskt samhälle, och detta ”så snart som möjligt” (den nuvarande, officiella ståndpunkten).

Detta är två fullständigt olika, och i sista hand, direkt motsatta uppfattningar om socialismen. Av dessa följer i grunden skiljaktiga linjer, i fråga om strategi och taktik.

Inom ramen för detta förord kan vi inte i detalj behandla frågan om att bygga socialismen i ett land. Vi har behandlat denna fråga i ett flertal artiklar, särskilt *Kritik av Kominterns programförslag*. Här skall vi begränsa oss till de grundläggande elementen i denna fråga. Låt oss först

påminna om att teorin om socialism i ett land först formulerades av Stalin på hösten 1924, i total motsägelse inte bara till marxismens traditioner och Lenins skola, utan t.o.m. till vad Stalin själv hade skrivit på våren samma år. Ur principiellt perspektiv, är den stalinska ”skolans” brott med marxismen vad gäller frågan om det socialistiska uppbygget, inte mindre viktigt och mindre drastiskt än t.ex. den tyska socialdemokratins brott med marxismen vad gäller frågan om krig och patriotism på hösten 1914, dvs. exakt tio år innan den stalinska omsvängningen. Denna jämförelse dras inte för ro skull. Stalins ”misstag”, liksom den tyska socialdemokratins ”misstag” är den *nationella socialismen*.

Marxismen utgår från världsekonomin, men inte som en summa av skilda nationella delar, utan som en mäktig och självständig realitet som har skapats genom den internationella arbetsfördelningen och världsmarknaden, och som i vår epok av nödvändighet dominerar över de nationella marknaderna. Det kapitalistiska samhällets produktivkrafter har för länge sedan vuxit över de nationella gränserna. Det imperialistiska kriget (1914-18) var ett uttryck för detta faktum. I fråga om produktionsteknik måste det socialistiska samhället representera ett högre stadium än kapitalismen. Att inrikta sig på byggandet av ett *nationellt isolerat* socialistiskt samhälle innebär, trots alla föregående framgångar, att dra produktivkrafterna bakåt jämfört med kapitalismen. Att oberoende av de geografiska, kulturella och historiska villkoren för landets utveckling – vilken är en del av världsenheten – söka förverkliga en i sig själv avstängd proportionalitet av alla ekonomins grenar inom en nationell ram, innebär att man vägleds av en reaktionär utopi. Om denna teoris förkunnare och anhängare likafullt deltar i den internationella revolutionära kampen (med vilken framgång är en annan fråga) är det därför att de som hopplösa eklektiker mekaniskt kombinerar abstrakt internationalism med reaktionärt utopisk nationell socialism. Kronan på verket på denna eklekticism är det program som Komintern antog på sin sjätte kongress.

För att i all åskådlighet visa ett av de teoretiska misstag som ligger under det nationellt socialistiska begreppet kan vi inte göra bättre än citera från ett nyligen publicerat tal av Stalin, vilket behandlar den amerikanska kommunismens inre problem.[1]

”Det vore fel”, säger Stalin i sin argumentation mot en av de amerikanska fraktionerna, ”att ignorera de specifika säregenheterna inom den amerikanska kapitalismen. Kommunistpartiet måste ta hänsyn till dem i sitt arbete. Men det vore än felaktigare att basera kommunistpartiernas aktiviteter på dessa specifika säregenheter, ty grunden för varje kommunistpartis handlande, inkl. det amerikanska kommunistpartiet, måste vara kapitalismens *allmänna drag*, vilka är *desamma för alla länder*, och inte de specifika dragen i *ett* visst land. *Det är just på detta som kommunistpartiernas internationalism beror.* De specifika dragen kompletterar endast de allmänna.” (Bolsjevik nr 1 1930, s. 8. Vår kurs.)

Dessa rader kunde inte vara tydligare. Under täckmantel av ett ekonomiskt rättfärdigande för internationalismen, presenterar Stalin i själva verket ett rättfärdigande för nationell socialism. Det är fel att säga att världsekonomin helt enkelt endast skulle vara en summa av likartade nationella delar. Det är fel att säga att de specifika dragen *”endast kompletterar de allmänna”*, ungefär som en vårta i ett ansikte. I själva verket representerar de nationella säregenheterna en originell kombination av världsprocessens grundläggande drivkrafter. Denna originalitet kan vara av avgörande betydelse för den revolutionära strategin under flera år. Det räcker att erinra om att proletariatet i ett efterblivet land har kommit till makten många år före proletariatet i de utvecklade länderna. Denna historiska lärdom visar att, trots vad Stalin säger, är det absolut fel att basera kommunistpartiernas aktivitet på några ”allmänna

[1] Stalin höll detta tal den 6 maj 1929; det publicerades första gången i början av 1930, under förhållanden som gav det en slags ”programmatisk” betydelse. – L. T. Talet publicerades i *The Communist* (USA) i juni 1930. Se W. Z. Foster, *History of the C.P.U.S.A.*, 1952, s. 273. Talet finns inte med i Stalins *Samlade skrifter*. – Ö.a.

drag", dvs. på en abstrakt sorts nationell kapitalism. Det är också fullständigt felaktigt att hävda att på detta beror "kommunistpartiernas internationalism". I själva verket beror den på nationalstatens otillräcklighet, vilken för länge sedan har överlevt sig själv och förvandlats till en broms på produktivkrafternas utveckling. Den nationella kapitalismen kan inte ens förstås, än mindre omstörtas utom som en del av världsekonomin.

De olika ländernas ekonomiska säregenheter är inte på något sätt av underordnad karaktär: det räcker att jämföra England och Indien, USA och Brasilien. Men den nationella ekonomins specifika drag utgör – oberoende av deras storlek – en integrerad del och blir i allt högre grad en aktiv substans av den s.k. världsekonomin och endast på denna grund kan kommunistpartierna i sista hand bygga sin internationalism.

Stalins karakteristik av de nationella säregenheterna som ett simpelt "komplement" till de allmänna dragen, står i skriande – och ändå ingen tillfällig – motsägelse till den Stalinska förståelsen (dvs. brist på förståelse) för lagen om kapitalismens ojämna utveckling.

Denna lag har, som alla känner till, proklamerats av Stalin som den mest grundläggande, viktigaste och mest universella av alla lagar. Med hjälp av lagen om den ojämna utvecklingen – som han har förvandlat till en tom abstraktion – försöker Stalin lösa alla livets gåtor. Men det märkliga är att han inte ens märker att *just den nationella säregenheten inte är någonting annat än den mest generella produkten av den historiska utvecklingens ojämnhet, dess slutmål, så att säga.* Det är endast nödvändigt att korrekt förstå denna ojämnhet, att se den i dess fulla sammanhang, och att utsträcka den till det förkapitalistiska förflutna. Den snabbare eller långsammare utvecklingen av produktivkrafterna; den utsträckta eller sammandragna karaktären i hela historiska epoker – t.ex. medeltiden, gillesystemet, den upplysta absolutismen, parlamentarismen; den ojämna utvecklingen mellan olika grenar av kulturen – allt detta bildar basen i dessa nationella "säregenheter". Säregenheten i en nationellt social typ är en kristallisering av ojämnheten i dess bildande.

Oktoberrevolutionen kom som den viktigaste manifestationen av den historiska processens ojämnhet. Teorin om den permanenta revolutionen som gav en *prognos* av Oktoberrevolutionen vilade blott och bart på lagen om den ojämna utvecklingen, men inte i dess abstrakta form, utan i dess materiella kristallisering av Rysslands sociala och politiska säregenhet.

Stalin har inte dragit fram lagen om den ojämna utvecklingen för att i tid förutse proletariatets maktövertagande i ett efterblivet land, utan för att *post factum*, 1924, pracka på det redan segerrika proletariatet uppgiften att bygga upp ett nationellt, socialistiskt samhälle. Men det är just här som lagen om den ojämna utvecklingen inte kan användas, ty den ersätter eller upphäver inte världsekonomins lagar; tvärtom är den underordnad dem.

Genom att förvandla lagen om den ojämna utvecklingen till en fetisch, förklarar Stalin att den är en tillräcklig bas för nationell socialism, inte som en typ gemensam för alla länder, utan som ett undantag, något messianskt, rent ryskt. Det är enligt Stalin möjligt att bygga upp ett självständigt socialistiskt samhälle enbart i Ryssland. Genom detta höjer han Rysslands nationella säregenheter över såväl de "allmänna dragen" av varje kapitalistisk nation, som över världsekonomin i helhet. Det är just här som de ödesdigra bristerna i hela Stalins konception börjar. Sovjetunionens säregenheter skulle vara så märkliga att de möjliggör uppbygget av dess egen socialism inom dess egna gränser oberoende av vad som händer resten av mänskligheten. Vad gäller andra länder, vilka inte fått del av denna messianska insegel är deras säregenheter endast "kompletterande" till de allmänna dragen, endast en vårta i ansiktet. "Det vore fel", undervisar Stalin, "att basera de kommunistiska partiernas aktiviteter på dessa specifika drag." Denna moral gäller för det amerikanska kommunistpartiet, för det brittiska, det sydafrikanska och det serbiska, men – inte för det

ryska, vars aktivitet inte baseras på de ”allmänna dragen” utan just på ”säregenheterna”. Ur detta härstammar Kominterns heltigenom dualistiska strategi: medan Sovjetunionen ”likviderar klasserna” och bygger socialismen, tvingas proletariatet i alla andra länder, fullständigt oberoende av existerande nationella förhållanden, att bedriva sin likformiga aktivitet enligt kalendern (första augusti, sjätte mars etc.) Den messianska nationalismen kompletteras med den byråkratiskt abstrakta internationalismen. Denna dualism genomlöper hela Kominterns program, och berövar det varje principiell betydelse.

Om vi tar Storbritannien och Indien som två poler i den kapitalistiska typen, då tvingas vi säga att internationalismen för det brittiska och indiska proletariatet inte alls beror på *likmässigheten* i fråga om förhållanden, uppgifter och metoder, utan på deras odelbara *beroende av varandra*. Framgångar för befrielserörelsen i Indien förutsätter en revolutionär rörelse i Storbritannien och vice versa. Varken i Indien eller i England är det möjligt att bygga ett *självständigt* socialistiskt samhälle. Båda måste ingå som delar i en större helhet. På detta och endast på detta beror den marxistiska internationalismens oskakbara grund.

Helt nyligen lade *Pravda* (den 8 mars 1930) på nytt fram Stalins olycksaliga teori om att ”socialismen, som en social-ekonomisk formation” dvs, som ett bestämt system av produktionsförhållanden, fullständigt kan förverkligas ”i nationell skala i Sovjetunionen.” Något annat är emellertid ”socialismens *slutgiltiga* seger i betydelsen av en garanti mot den kapitalistiska inringningen” – en sådan seger för socialismen ”kräver i själva verket seger för den proletära revolutionen i flera utvecklade länder.” Vilket avgrundsmässigt förfall för det teoretiska tänkandet har inte krävts för att sådan tarvlig skolastik med en min av lärdom skall läggas fram i det ledande organet för Lenins parti! Om vi för en minut antar möjligheten att förverkliga socialismen som ett fulländat socialt system inom Sovjetunionens isolerade ramar, då skulle detta vara ”den slutgiltiga segern” – ty hur skulle man då kunna tala om en möjlig intervention? Den socialistiska ordningen förutsätter en hög nivå av teknologi, en hög kultur och hög solidaritet hos befolkningen. Eftersom Sovjetunionen då det socialistiska uppbygget fullbordas måste antas ha en befolkning mellan 200 och 250 miljoner, då frågar vi: vilken intervention skulle man ens kunna tala om? Vilket kapitalistiskt land, eller koalition av länder, skulle våga tänka på intervention under dessa omständigheter? Den enda tänkbara interventionen skulle kunna ske från Sovjetunionens sida. Men skulle den behövas? Knappast. Exemplet med ett efterblivet land som under loppet av några ”femårsplaner” med egna krafter förmådde bygga upp ett starkt socialistiskt samhälle skulle innebära ett dödande slag för världskapitalismen och reducera kostnaderna för proletariatets världsrevolution till ett minimum, ja t.o.m. till nollpunken. Detta innebär att den Stalinska konceptionen i själva verket leder till en likvidering av Kommunistiska Internationalen. Och verkligen, vad vore dess historiska betydelse, om socialismens framtid bestämdes av högsta tänkbara auktoritet – Sovjetunionens statsplanekommission? Kominterns uppgift vore i så fall densamma som för de notoriska ”Sovjetunionens vänner”, dvs. att skydda det socialistiska uppbygget från intervention, alltså i huvudsak att spela rollen av gränsvakter.

Den redan nämnda artikeln försöker bevisa riktigheten i den Stalinska konceptionen med hjälp av de senaste och färskaste ekonomiska argumenten: ...”just nu”, säger *Pravda*, ”när produktionsförhållanden av socialistisk typ slår allt djupare rot inte endast inom industrin utan också inom jordbruket genom framväxten av statsägda bruk, genom den gigantiska framgången, kvantitativt och kvalitativt, för kollektivjordbruken och genom likvideringen av kulakerna som klass på basis av en fullständig kollektivisering, visas särskilt tydligt den totala bankrutten för den trotskistisk-zinovjevitiska teorin om nederlag, som i huvudsak inneburit ett ‘mensjevikiskt förnekande av Oktoberrevolutionens legitimitet’ (Stalin)”. (*Pravda*, 8 mars 1930).

Detta är förvisso anmärkningsvärda rader, och inte endast för att deras hala ton täcker över en fullständig tankeförvirring. I gott sällskap med Stalin, anklagar författaren av *Pravda*-artikeln

den ”trotskistiska” konceptionen för att ”förneka Oktoberrevolutionens legitimitet”. Men det var just på basis av denna konception, dvs. på teorin om den permanenta revolutionen, som författaren till dessa rader *förutsade Oktoberrevolutionens oundviklighet*, tretton år innan den ägde rum. Och Stalin? Till och med efter Februarirevolutionen, dvs. sju-åtta månader innan Oktoberrevolutionen, framträdde han som en revolutionär vulgär-demokrat. Det krävdes Lenins ankomst till Petrograd (3 april 1917) och hans oförsonliga kamp mot de egenkära ”gamla bolsjevikerna” som Lenin förhånade vid denna tid, för att Stalin försiktigt och ljudlöst skulle glida över från den demokratiska ståndpunkten till den socialistiska, Detta Stalins inre ”överväxande” som förresten aldrig var en total process, ägde i vilket fall inte rum förrän 12 år efter det att vi lagt fram bevis för ”legitimiteten” i att den ryska arbetarklassen tog makten före den proletära revolutionen i Väst.

Men då vi utarbetade den teoretiska prognosen för Oktoberrevolutionen trodde vi inte ett ögonblick att det ryska proletariatet genom att erövra statsmakten skulle kunna utesluta det forna tsaristiska imperiet från världsekonomins sfär. Vi marxister känner och förstår betydelsen av statsmakten. Den är inte alls en passiv återspegling av ekonomiska processer, som de socialdemokratiska lakejerna till den borgerliga staten fatalistiskt påstår. Makten kan ha en jättelik betydelse, reaktionär såväl som progressiv, beroende på vilken klass som har makten i sina händer. Men statsmakten är likväl ett instrument för den överstrukturella ordningen. Det faktum att makten gick över från tsarismen och bourgeoisin till proletariatet innebär inte att vare sig världsekonomins lagar eller dess processer avskaffas. Förvisso, för en viss tid försvagades de ekonomiska banden mellan Sovjetunionen och världsmarknaden efter Oktoberrevolutionen. Men det vore ett grovt misstag att generalisera utifrån ett fenomen som endast var ett kort stadium i en dialektisk process. Den internationella arbetsfördelningen och de moderna produktivkrafternas övernationella karaktär bibehåller inte endast deras betydelse, utan ökar den tiofalt för Sovjetunionens ekonomiska uppgång.

Varje efterblivet land som är integrerat med kapitalismen har genomgått olika stadier av minskat eller ökat beroende av andra kapitalistiska länder. Men i allmänhet går den kapitalistiska utvecklingens tendens mot en jättelik tillväxt av världsbanden, vilket uttrycks i den växande volymen för utrikeshandeln, inkl. kapitalexporten. Storbritanniens beroende av Indien har naturligtvis en kvalitativt annorlunda karaktär än Indiens beroende av Storbritannien. Men denna skillnad beror i sista hand på skillnaden i utvecklingsnivån mellan produktivkrafterna, och inte alls på graden av ekonomisk självständighet. Indien är en koloni; Storbritannien en metropol. Men om Storbritannien idag vore underkastad en ekonomisk blockad, skulle den gå under snabbare än Indien under en liknande blockad. Detta är för övrigt en av de mest övertygande illustrationerna till världsekonomins realitet.

Den kapitalistiska utvecklingen – inte i de abstrakta formuleringarna i andra volymen av *Kapitalet*, vilka bibehåller all sin betydelse som *ett stadium i analysen*, utan i den historiska verkligheten – ägde rum och kunde endast äga rum genom en systematisk expansion av dess egen bas. Genom sin egen utveckling, och följaktligen i kampen mot sina egna inre motsättningar, vänder sig varje nationell kapitalism i allt högre grad till den ”yttre marknadens” reserver, dvs. till världsekonomins reserver. Den okontrollerbara expansion som växer fram ur kapitalismens ständiga inre kriser utgör en progressiv kraft till dess den förvandlas till en ödesdiger kraft för kapitalismen.

Förutom kapitalismens inre motsättningar, ärvde Oktoberrevolutionen från det gamla Ryssland motsättningar som inte är mindre djupa: mellan kapitalismen som helhet och förkapitalistiska produktionssätt. Dessa motsättningar hade (och har fortfarande) en reell karaktär, dvs. de förkroppsligas i en materiell relation mellan stad och land, de förefinns i de säregna proportionerna – eller brist på proportioner – mellan olika industrigrenar och i den nationella ekonomin som helhet etc. Några av rötterna i dessa motsättningar ligger direkt i

landets geografiska och demografiska förhållanden, dvs. de skapas genom överflöd eller brist på en eller annan naturtillgång, genom den historiska fördelningen av befolkningsmassorna etc. Sovjetekonomins styrka ligger i nationaliseringen av produktionsmedlen och i deras planmässiga utnyttjande. Sovjetekonomins svaghet ligger, förutom i efterblivenheten som ärvts från det förflutna, i dess nuvarande post-revolutionära isolering, dvs. i dess oförmåga att få tillgång till världsekonomins resurser, inte endast på en socialistisk utan även på en kapitalistisk bas, dvs. i form av normala internationella krediter och ”finansiering” i allmänhet, vilken spelar en så avgörande roll för efterblivna länder. Motsättningarna mellan Sovjetunionens kapitalistiska och förkapitalistiska förflutna försvinner inte av sig själva. Tvärtom, återupplivas de efter år av nedgång och förstörelse; de återväcks och växer i styrka samtidigt med sovjetekonomins tillväxt, och för att övervinna dem eller endast mildra dem, kräver de vid varje steg tillgång till världsmarknadens resurser.

För att förstå vad som nu händer i det stora område som Oktoberrevolutionen väckt till nytt liv, är det nödvändigt att ta hänsyn till de gamla motsättningarna som återväckts av de ekonomiska framgångarna och att till dem lägga en ny och mäktigare motsättning: mellan sovjetindustrins koncentrerade karaktär, vilken öppnar möjligheten till oöverträffade tempon för industrialiseringen, och sovjetekonomins isolering, vilken utesluter möjligheten av ett normalt utnyttjande av världsekonomins reserver. Denna nya motsättning som trycker på de gamla leder till att stora svårigheter uppstår vid sidan av de enorma framgångarna. Dessa finner sitt mest omedelbara och betungande uttryck, som dagligen erfars av varje arbetare och bonde, i det faktum att de arbetande massornas förhållanden inte håller jämna steg med ekonomins uppgång utan t.o.m. förvärras för närvarande p.g.a. försörjningssvårigheter. Sovjetekonomins skarpa kriser är en påminnelse om att de produktivkrafter som skapats av kapitalismen inte är anpassade till nationella marknader, och kan bli socialistiskt koordinerade och harmoniserade endast i internationell måttstock. Eller för att uttrycka det på ett annat sätt: sovjetekonomins kriser är inte bara växtsvårigheter, en sorts barnsjukdom, utan något mycket betydelsefullare – nämligen världsmarknadens tillrättavisningar, samma världsmarknad som vi, för att använda Lenins ord, ”är underordnad, som vi är bundna till och vilken vi inte kan undfly”. (Tal vid 11. partikongressen, 27 mars 1922).

Ur detta följer emellertid inte alls ett förnekande av Oktoberrevolutionens ”legitimitet”, en slutsats som stinker av äcklig småborgerlighet. Det internationella proletariatets maktövertagande kan inte vara en enda, samtidig akt. Den politiska överbyggnaden – och en revolution är en del av ”överbyggnaden” – har sin egen dialektik, som mäktigt griper in i världsekonomins processer, men inte upphäver dess djupgående lagar. Oktoberrevolutionen är ”legitim” som *första stadiet i världsrevolutionen*, vilken oundvikligen sträcker sig över decennier. Intervallen mellan det första och det andra stadiet har visat sig vara avsevärt längre än vi väntade oss. Likväl förblir det endast en intervall, och denna har inte alls förvandlats till en självständig epok för byggandet av ett nationellt socialistiskt samhälle.

Utifrån de två revolutionsbegreppen stammar två ledande linjer för de (sovjetiska) ekonomiska frågorna. De första snabba ekonomiska framgångarna, som var totalt oväntade för Stalin, inspirerade honom på hösten 1924 till teorin om socialism i ett land, som en kulmen på det praktiska perspektivet av en isolerad nationell ekonomi. Det var just under denna period som Bucharin lade fram sin berömda formulering: skyddad från världsekonomin genom utrikesmonopolet, skulle vi vara i en position att bygga socialismen ”om än i sköldpaddstakt”. Detta var den gemensamma formeln för centristernas (Stalins) block med högern (Bucharin). Redan vid denna tid lade Stalin outtröttligen fram tanken att tempot i vår industrialisering var vår ”egen affär”, och inte hade någon som helst relation till världsekonomin. En sådan nationell trångsynthet kunde naturligtvis inte vara länge, ty den återspeglade det första, mycket korta stadiet i det ekonomiska uppsvinget, vilket naturligtvis återskapade vårt

beroende av världsmarknaden. Det internationella beroendets första chocker, fullständigt oväntade för de nationella socialisterna, utlöste en oro som under nästa stadium övergick i panik. Vi måste vinna ekonomisk ”självständighet” så snabbt som möjligt med hjälp av snabbast tänkbara tempo i industrialisering och kollektivisering! – dvs. den förvandling som ägt rum i den nationella socialistiska ekonomiska politiken under de två senaste åren. Kryppolitiken ersattes över hela linjen med adventurism. Men den teoretiska basen förblev densamma: den nationellt socialistiska konceptionen.

De grundläggande svårigheterna beror, som vi ovan visat, på den objektiva situationen, först och främst på Sovjetunionens isolering. Vi skall inte här undersöka i vilken utsträckning denna objektiva situation är en produkt av ledarskapets subjektiva misstag (den falska politiken i Tyskland 1923, i Bulgarien och Estland 1924, i Storbritannien och Polen 1926, i Kina 1925-27, den nuvarande felaktiga strategin under ”tredje perioden” etc. etc.). Men de skarpaste ekonomiska konvulsionerna i Sovjetunionen skapas av det faktum att det nuvarande ledarskapet söker göra en dygd av nödvändigheten, och utifrån arbetarstatens politiska isolering skriva ihop ett program om ett ekonomiskt isolerat socialistiskt samhälle. Detta har gett upphov till ett försök till total socialistisk kollektivisering av bondejordbruken på basis av förkapitalistiska inventarier – ett mycket farligt äventyr som hotar att underminera själva möjligheten till samarbete mellan proletariatet och bönderna.

Märkligt nog, just när detta har visat sig i all skärpa, har Bucharin, gårdagens sköldpaddeteoretiker, komponerat en hymn till dagens ”skenande galopp” av industrialisering och kollektivisering. Man kan frukta att denna hymn också den en dag kommer att förklaras vara den största händelse. Ty redan är det nya melodier i luften. Under påverkan av den ekonomiska verklighetens motstånd, har Stalin tvingats slå till reträtt. Nu är faran den att gårdagens adventuristiska offensiv, som dikterades av panikkänslor, skall förvandlas till en panikslagen reträtt. Sådana kastningar i stadier beror obevekligen på karaktären hos den nationella socialismen.

Ett realistiskt program för en isolerad arbetarstat kan inte ha som målsättning att uppnå ”självständighet” från världsekonomin, än mindre att bygga upp ett nationellt socialistiskt samhälle ”på kort tid”. Uppgiften kan inte bestå i att uppnå ett abstrakt maximitempo, utan det optimala, dvs. det bästa tempot, de som följer ur förhållandena för den egna ekonomin och för världsekonomin, stärker proletariatets ställning, förbereder de elementen för det framtida internationella socialistiska samhället, och samtidigt, och framför allt, systematiskt förbättrar proletariatets levnadsstandard och stärker dess allians med de icke-exploaterande massorna på landsbygden. Detta mål måste vara i kraft för hela den förberedande perioden, dvs. till dess den segerrika revolutionen i de utvecklade länderna frigör Sovjetunionen från dess nuvarande isolerade ställning.

Några av de tankegångar som vi uttryckt här har vi utvecklat i större detalj i andra arbeten, särskilt i *Kritik av Kominterns programförslag*. Under den närmaste framtiden hoppas jag publicera en broschyr som värderar det nuvarande stadiet i Sovjetunionens ekonomiska utveckling. Jag är tvungen att be de läsare som söker en närmare bekantskap med den permanenta revolutionens problem idag att vända sig till dessa arbeten. Men de argument som förts fram ovan är, hoppas vi, tillräckliga för att avslöja den fulla innebörden i den principiella strid som förts under de senaste åren om de två teorierna: *socialism i ett land mot permanent revolution*. Redan denna aktuella betydelse för frågan rättfärdigar det faktum att vi här för utländska läsare presenterar en bok som i stort ägnas en kritisk reproduktion av de förrevolutionära prognoserna och teoretiska diskussionerna bland de ryska marxisterna. Naturligtvis kunde vi ha valt en annan form för att ställa de frågor som intresserar oss. Men denna form har inte valts av författaren, och har inte valts genom hans fria vilja. Den påtvingades honom, delvis genom motståndarens vilja och delvis genom själva den politiska

utvecklingen. Också matematikens sanningar, den mest abstrakta av alla vetenskaper, kan bäst studeras i samband med dess idéhistoria. Detta gäller än mer de konkreta, dvs. historiskt bestämda sanningarna i den marxistiska politiken. Historien om framväxten och utvecklingen av revolutionens prognoser under de förhållanden som rådde i det förrevolutionära Ryssland kommer, tror vi, att få läsaren att bättre och mer konkret förstå innebörden i de revolutionära uppgifterna för världsproletariatet än en skolastisk och pedantisk framställning av dessa politiska tankar, utan sammanhang med de kampförhållanden som framfödde dem.

Olika grupperingar inom det tyska kommunistpartiet har kommit till toppen – eller kämpat för det – genom att visa sina kvalifikationer för ledarskapet via kritiska övningar mot den permanenta revolutionen. Men hela denna litteratur, som utgår från Maslov, Thalheimer & Co., befinner sig på en så ledsam nivå att de inte ens utgör grund för ett kritiskt svar. Thälmann, Remmele och de andra nuvarande, utnämnda ledarna har fört ner frågan på en än lägre nivå. Alla dessa kritiker har endast lyckats visa att de inte ens kan nå upp till frågans tröskel. Av detta skäl har jag lämnat dem – under tröskeln. Den som är intresserad av Maslovs, Thalheimers och de övrigas teoretiska kritik, kan efter läsningen av denna bok plocka fram deras skrifter för att själv övertyga sig om okunnigheten och ohederligheten hos dessa författare. Detta kommer så att säga att bli en biprodukt av det arbete jag nu erbjuder läsaren.

L. TROTSKIJ

29 mars 1930

1. Den påtvingade karaktären av detta arbete och dess målsättning

Partiets teoretiska behov under höger-centerblockets ledning har under de sex senaste åren tillfredsställts genom anti-trotskismen, den enda produkt som funnits tillgänglig i obegränsade kvantiteter och för fri distribution. Stalin engagerade sig i den ”teoretiska” debatten första gången 1924 med de odödliga artiklarna mot den permanenta revolutionen. Till och med Molotov utnämndes till ”ledare” i denna dopfunt. Förfalskningarna kom i gång. För några dagar sedan råkade jag se en annons om publiceringen på tyska av Lenins skrifter från 1917. Detta är en ovärderlig gåva till den medvetna tyska arbetarklassen. Men man kan redan nu tänka sig vilken mängd förfalskningar det kommer att bli i texten och än mer i noterna. Det räcker att påpeka att överst i innehållsförteckningen står Lenins brev till Kollontaj i New York. Varför det? Endast för att dessa brev innehåller hätska anmärkningar mot mig, baserade på *totalt felaktig* information från Kollontaj, som gav sin medfödda mensjevism utlopp i en hysterisk ultra-vänsterlinje under denna tid. I den ryska upplagan tvingades epigonerna påpeka, om än endast tvetydigt, att Lenin hade fått felaktiga upplysningar. Men man kan anta att den tyska upplagan inte ens kommer att innehålla en undvikande reservation. Vi kanske också skall tillägga att i samma brev från Lenin till Kollontaj finns det våldsamma angrepp på Bucharin, som Kollontaj då samarbete med. Men denna del av breven har hemlighållits för närvarande. De kommer endast att publiceras i det ögonblick en öppen kampanj inleds mot Bucharin.

Vi kommer inte att behöva vänta länge på detta.[1] Å andra sidan finns det ett stort antal värdefulla dokument, artiklar och tal av Lenin, liksom protokoll, brev etc. som göms undan endast av det skälet att de har riktats mot Stalin & Co. och sålunda underminerar legenden om trotskismen. När det gäller de tre ryska revolutionernas historia, likaväl som partiets egen historia, har inte ett enda fält lämnats obefläckat: teorin, fakta, traditionerna, Lenins arv – allt har offrats i ”kampen mot trotskismen”, vilken uppfanns och organiserades efter Lenins sjukdom som en personlig kamp mot Trotskij, och som senare utvecklades till en kamp mot marxismen.

Än en gång har det bekräftats att vad som vid första ögonkastet kan tyckas vara onödigt upprivande av gamla dispyter ofta tillfredsställer ett dolt socialt behov för dagen, ett behov som i sig inte följer den gamla dispytens gränser. Kampen mot den ”gamla trotskismen” var i själva verket en kampanj mot Oktobertraditionerna, vilka hade blivit alltmer hämmande och outhärdliga för den nya byråkratin. De började kalla allting de ville bli av med för ”trotskism”. På så sätt blev kampen mot trotskismen gradvis uttryck för en teoretisk och politisk *reaktion* bland breda icke-proletära, och delvis också bland proletära kretsar, och återspeglingen av denna reaktion inom partiet. Särskilt sprang den karikerade och historiskt förvrängda motsatsställningen mellan den permanenta revolutionen och Lenins linje för ”allians med bönderna” fram färdigvuxen 1923. Den steg fram under perioden för en social, politisk och partimässig reaktion, som dess mest fulländade uttryck, som den organiska antagonismen mellan byråkraten och småborgaren och världsrevolutionen med dess ”permanenta” störningar, som ett uttryck för en småborgerlig och byråkratisk längtan efter lugn och ordning. Den ilskna hetsen mot den permanenta revolutionen hade i sin tur endast som syfte att bereda marken för teorin om socialism i ett land, dvs. för den senaste variationen på temat nationell socialism. I sig bevisar naturligtvis dessa nya sociala rötter för kampen mot ”trotskismen” ingenting vare sig för eller mot det korrekta i teorin om den permanenta revolutionen. Men utan en förståelse för dessa dolda rötter, måste kontroversen oundvikligen få en torr, akademisk karaktär.

[1] Denna förutsägelse har redan slagit in – L.T.

Under de senaste åren har jag inte haft möjlighet att slita mig från de nya problemen och återvända till gamla frågor som hör samman med 1905 års revolution, såtillvida som dessa frågor först och främst gäller mitt förflutna och på ett konstgjort sätt utnyttjades mot det. Att göra en analys av de gamla åsiktsdifferenserna och särskilt av mina forna misstag i sammanhang med den historiska bakgrunden – en analys som måste vara så genomarbetad att dessa kontroverser och misstag vore begripliga för den nya generationen – för att inte tala om de gamlingar som nu upplever en ny politisk andra barndom – detta skulle kräva en hel volym för sig. Det tycktes mig monstruöst att slösa bort både min egen och andras tid på detta, när ständigt nya frågor av enorm betydelse stod på dagordningen: den tyska revolutionens uppgifter, frågan om Storbritanniens framtid, frågan om samspelet mellan Amerika och Europa, de problem som förs fram av den engelska arbetarklassens strejker, den kinesiska revolutionens uppgifter och sist men inte minst, våra egna inre ekonomiska och socio-politiska motsättningar och uppgifter – allt detta räcker, tror jag, för att rättfärdiga att jag ständigt lade undan mitt historiskt-polemiska arbete om den permanenta revolutionen. Men det sociala medvetandet avskyr luckor. Under de senaste åren har detta teoretiska vakuum, som sagt, fyllts med anti-trotskismens smörja. Epigonerna, partireaktionens filosofer och mellanhänder, sänkte sig allt lägre: de gick i skola hos den dumme mensjeviken Martinov, trampade ner Lenin, vältrade sig i träsket och kallade allt detta för kamp mot trotskismen. Under alla dessa år har de inte lyckats producera ett enda seriöst eller viktigt arbete som man kan nämna högt utan att rodna; de har inte frambragt en enda politisk värdering som har bevarat sin aktualitet, inte en enda prognos som bekräftats av händelserna, inte en enda självständig paroll som har fört oss framåt på ideologins område. Ingenting annat än skräp och beställningsarbeten har de fått fram.

Stalins *Leninismens problem* är en kodifiering av denna ideologiska smörja, en officiell handbok för trångsyntheten, en antologi av numrerade banaliteter (jag gör mitt bästa för att finna de mest moderata beskrivningarna). Zinovjevs *Leninismen* är ... zinovjevsk leninism, varken mer eller mindre. Zinovjev handlar nästan efter Luthers principer. Men då Luther sade: ”Här står jag och kan inte annat”, där säger Zinovjev: ”Här står jag ... men jag kan annat också”. Att befatta sig med dessa epigonismens teoretiska produkter är lika outhärdligt, men med denna skillnad: då man läser Zinovjevs *Leninismen* får man en känsla av att kvävas av mjuk bomull, medan Stalins *Problem* ger en känsla av att ha halsen full av finmalen svinborst. Dessa båda böcker är var och en på sitt sätt en bild av och kronan på verket under den ideologiska reaktionens epok.

Genom att mala sönder och stuva om alla frågor – från höger till vänster, uppifrån och ner, framifrån eller bakifrån – till trotskism, har epigonerna slutligen lyckats göra varje världshändelse direkt eller indirekt beroende av hur Trotskij uppfattade den permanenta revolutionen 1905. Legenden om ”trotskismen”, proppfull av förfalskningar, har i viss mån blivit en faktor i den samtida historien. Och samtidigt som höger-centerlinjen under de senaste åren kompromitterat sig på varje kontinent genom bankrutter av historiska mått, är kampen mot den centristiska ideologin inom Komintern idag redan otänkbar, eller åtminstone mycket svår, utan en värdering av de gamla dispyterna och prognoser som startade 1905.

Marxismens och följaktligen leninismens, återuppväckande inom partiet är otänkbar utan en polemisk autodafé av epigonernas skriverier, utan en obarmhärtig teoretisk avrättning av partiapparatens vaktmästare.[2] Det är verkligen inte svårt att skriva en sådan bok. Alla dess ingredienser finns redan. Men det är också plågsamt att skriva en sådan bok, just därför att man, för att citera den stora satirikern Saltykov, måste stiga ned i ”ABC-utdunstningarnas” område och under avsevärd tid inandas denna föga ambrosiska luft. Likväl har arbetet blivit omöjligt att skjuta upp längre, ty det är på kampen mot den permanenta revolutionen som

[2] En oöversättlig vits. Det ryska ordet *eksekutor* betyder både bödel och vaktmästare. Ö.a.

försvaret av den opportunistiska linjen vad gäller den asiatiska frågan är uppbyggd, dvs. en fråga som gäller den större delen av mänskligheten.

Jag skulle just ge mig in i detta knappast hänförande arbete med en teoretisk polemik mot Zinovjev och Stalin, och hade reserverat de ryska klassikerna för vilopauserna (också dykare måste gå upp till ytan då och då för att få lite frisk luft) när en artikel av Radek helt oväntat dök upp och började cirkulera, och vilken ägnades den ”djupare” motsatsställningen mellan den permanenta revolutionens teori och Lenins syn på detta ämne. Först ville jag bara lägga Radeks alster åt sidan, för att inte distraheras från den kombination av mjuk bomull och finmalen svinborst som ödet lagt fram för mig. Men ett antal brev från goda vänner tvang mig att läsa Radeks verk med större uppmärksamhet, och jag kom till följande slutsats: för en mindre krets människor som tänker självständigt och inte på kommando, och som samvetsgrant studerar marxismen, är Radeks verk farligare än den officiella litteraturen – liksom opportunismens politik är farligare ju mer den kamoufleras och ju större personlig auktoritet den får. Radek är en av mina närmaste vänner. Detta har visats med all tydlighet av de senaste händelserna. Men under de senaste månaderna har olika kamrater med missmod följt Radeks utveckling: hans överflyttning från vänsterflygeln (oppositionen) till högerflygeln. De av oss som är Radeks nära vänner känner till att hans briljanta politiska och litterära gåvor, som kombineras med en sällsynt impulsivitet och sensibilitet är kvaliteter som utgör en värdefull källa till initiativ och kritik under det kollektiva arbetets villkor, men som också kan producera helt andra resultat under isoleringens villkor. Radeks senaste arbete – sett i samband med några av hans handlingar under den senaste tiden – leder fram till uppfattningen att Radek har förlorat sin kompass, eller snarare att hans kompass påverkas av en kraftig magnetisk störning. Radeks arbete är inte på något sätt en tillfällig djupdykning i det förflutna. Nej, det är ett obearbetat men inte desto mindre farligt bidrag till den officiella kursen med all dess teoretiska mytologi.

Den ovannämnda politiska funktionen hos den nuvarande kampen mot ”trotskismen” innebär naturligtvis inte på något sätt att intern kritik inom Oppositionen – vilken tog form som en marxistisk stödjepunkt mot den ideologiska och politiska reaktionen – skulle vara otillåten, minst av allt kritik av mina gamla differenser gentemot Lenin. Tvärtom kan ett sådant klargörande arbete endast vara fruktfullt. Men här vore i så fall ett samvetsgrant bevarande av det historiska perspektivet, en seriös undersökning av källorna och en belysning av de förflutna differenserna i ljuset av den nuvarande kampen, en absolut nödvändighet. Av detta finns det inte ett spår hos Radek. Som om han vore omedveten om vad han gör, kommer han omedelbart i takt med kampen mot ”trotskismen” att utnyttja inte endast ensidigt valda citat, utan också de oerhört falska officiella uttolkningarna av dem. Där han skenbart tar avstånd från den officiella kampanjen, sker det på ett så tvetydigt sätt att han i verkligheten ger den sitt stöd som ett ”opartiskt” vittne. Som så ofta händer då man förfaller ideologiskt, innehåller Radeks senaste verk inte ett spår av hans politiska skarpsinne och hans litterära begåvning. Det är ett verk utan perspektiv, utan djup, ett arbete på citatens nivå, och just därför – ett *platt* arbete.

Ur vilket politiskt behov skapades det? Ur de åsiktsskillnader som uppstod mellan Radek och den övervältigande majoriteten av oppositionen på frågan om den kinesiska revolutionen. Man hör visserligen, det är sant, enskilda som säger att meningsskiljaktigheterna om Kina ”inte är relevanta idag” (Preobrazjenskij). Men dessa invändningar förtjänar inte ens en allvarlig begrundan. Hela bolsjevismen växte fram och stärktes genom kritiken och assimileringen av 1905 års erfarenheter, i all deras friskhet, medan dessa erfarenheter ännu var en *omedelbar erfarenhet* för den första generationen bolsjeviker. Hur kunde det vara annorlunda? Och från vilken annan händelse skulle den nya generationen av proletära revolutionärer lära idag om inte från de färska, ännu varma erfarenheterna från den kinesiska

revolution, som fortfarande blöder ur öppna sår? Endast torra pedanter kan ”skjuta upp” frågan om den kinesiska revolutionen för att ”studera” den senare under lugn och ro. Detta är desto ovärdigare för bolsjevik-leninister, ty revolutionerna i Asiens länder har ännu inte flyttats från dagordningen och deras frist är ännu inte känd för någon.

Efter det att Radek antagit en falsk position kring den kinesiska revolutionens problem, söker han i efterhand rättfärdiga denna position genom en ensidig och förvrängd presentation av mina gamla åsiktsdifferenser med Lenin. Och det är här som Radek tvingas låna vapen ur en annans arsenal och navigera utan kompass i främmande farvatten.

Radek är min vän, men än dyrare är sanningen för mig. Jag tvingas än en gång lägga mera vidsträckta arbeten om revolutionens problem åt sidan för att svara Radek. Frågor har rests som är alltför viktiga att ignorera, och de har rests rakt på sak. Jag har en trefaldig svårighet att övervinna här: mångfalden och variationen i Radeks misstag; överflödet av litterära och historiska fakta som sträcker sig över 23 år (1905-28) och som motsäger Radek; och för det tredje, den korta tid jag kan ägna detta arbete, ty Sovjetunionens ekonomiska problem tränger sig alltmer i förgrunden.

Alla dessa omständigheter bestämmer karaktären på det nuvarande arbetet. Detta verk uttömmer inte frågan. Mycket återstår ännu att säga – f.ö. därför att det är en fortsättning på andra verk, först och främst *Kritik av Kommunistiska Internationalens programförslag*. Högar av det faktamaterial som jag samlat kring denna fråga måste förbli outnyttjat – i avvaktan på att jag kan skriva en planerad bok mot epigonerna, dvs. mot reaktionsperiodens ideologi.

Radeks verk om den permanenta revolutionen vilar på följande slutsats: *”Den nya sektionen i partiet (Oppositionen) hotas av faran att tendenser skall uppstå som kommer att slita sönder bandet mellan den proletära revolutionen och dess allierade – bönderna.”*

Först och främst förvånas man över det faktum att denna slutsats om en ”ny” sektion av partiet anförs under andra halvan av 1928 som en *ny* slutsats. Vi har redan hört den ständigt upprepas ända sedan hösten 1923. Men hur rättfärdigar Radek att han gått över till den dominerande officiella tesen? Än en gång, på det gamla sättet: han återvänder till teorin om den permanenta revolutionen. Under åren 1924-25 tänkte Radek mer än en gång skriva en pamflett som skulle bevisa att teorin om den permanenta revolutionen och Lenins paroll om proletariatets och böndernas demokratiska diktatur sedd i historiskt perspektiv – dvs. i ljuset av erfarenheterna från våra tre revolutioner – inte på något sätt kunde ställas mot varandra, utan tvärtom var i huvudsak desamma. Men efter att nu ha undersökt frågan ”på nytt” – som han uttrycker det till en vän – har Radek nått slutsatsen att den gamla teorin om den permanenta revolutionen hotar den ”nya” sektionen av partiet med ingenting mer eller mindre än risken för en brytning med bönderna.

Men hur ”undersökte” Radek denna fråga? Han ger oss lite information om detta:

”Vi har inte de formuleringar till hands som Trotskij presenterade 1904 i ett förord till Marx’ *Inbördeskriget i Frankrike* och 1905 i *Vår revolution*.”

Årtalen är inte korrekta, men vi dröjer inte vid det. Poängen är den att det enda verk där jag lade fram mina ståndpunkter mer eller mindre systematiskt angående revolutionens utveckling är i en ganska lång artikel, *Resultat och framtidsutsikter* (i *Vår revolution*, Petersburg 1906, sidorna 224-86).[3] Artikeln i Rosa Luxemburgs och Tyszkos polska tidning (1906) som Radek hänvisar till, men dessvärre tolkar på samma sätt som Kamenev, har inga krav på fullständighet eller slutenhet. Teoretiskt baseras detta verk på den ovannämnda boken *Vår revolution*. Ingen skall tvingas att läsa den boken idag. Sedan dess har så stora händelser inträffat och vi

[3] Nyligen utgiven på Partisan-förlaget. (1972) – ö.a. [På marxistarkivet: Resultat och framtidsutsikter **]**

har lärt oss så mycket från dessa händelser att jag, för att säga sanningen, känner avsky för epigonernas sätt att betrakta nya historiska problem, inte i ljuset av den levande erfarenheten från de revolutioner vi redan genomfört, utan huvudsakligen i ljuset av citat som endast rör de förutsägelser vi gjorde om vad som då var *framtida* revolutioner. Med detta vill jag naturligtvis inte beröva Radek rätten att behandla frågan också ur historiskt-litterär synvinkel. Men i så fall måste det ske på ett ordentligt sätt. Radek försöker belysa den permanenta revolutionens teori och dess öde under nästan ett kvartssekel och anmärker i förbigående att han inte har just de dokument ”till hands” där jag lägger fram denna teori.

Jag vill påpeka här att Lenin, vilket har blivit särskilt klart för mig när jag nu läser om hans gamla artiklar, aldrig läste mitt ovannämnda grundläggande verk. Detta förklaras troligen inte bara av det faktum att *Vår revolution* som gavs ut 1906, omedelbart konfiskerades och att vi allesammans strax därefter gick i landsflykt, utan också möjligen av det faktum att 2/3 av boken bestod av omtryck av gamla artiklar. Jag hörde senare från många kamrater att de inte hade läst boken därför att de trodde att den uteslutande bestod av omtryck. I vilket fall: de få spridda polemiska anmärkningar Lenin gör om den permanenta revolutionen baseras nästan uteslutande på Parvus’ företal till min pamflett *Inför den nionde januari*; på Parvus’ proklamation *Ingen tsar!* som var fullständigt okänd för mig; och på Lenins interna dispyter med Bucharin och andra. Lenin har aldrig analyserat eller citerat – inte ens i förbigående – *Resultat och framtidsutsikter*, och vissa av de invändningar Lenin gör om den permanenta revolutionen hade uppenbarligen ingen relevans; de visar direkt att han aldrig läste detta arbete.[4]

Men det vore dumdristigt att anta att Lenins ”leninism” just skulle bestå i detta. Det tycks emellertid vara Radeks åsikt. I vilket fall, visar Radeks artikel som jag skall undersöka här, att

---

[4] 1909 citerade Lenin verkligen min *Resultat och framtidsutsikter* i en polemik mot Martov. Men det vore inte svårt att bevisa att han övertog citaten i andra hand, dvs. just från Martov. Detta är det enda som kan förklara vissa av hans invändningar mot mig, vilka beror på uppenbara missförstånd. 1919 utgav det statliga förlaget min *Resultat och framtidsutsikter* som broschyr. Den anmärkning som finns i den samlade upplagan av Lenins verk, att teorin om den permanenta revolutionen är särskilt anmärkningsvärd ”nu” efter Oktoberrevolutionen, kan dateras till ungefär samma tid. Läste Lenin min *Resultat och framtidsutsikter* 1919 eller bläddrade han åtminstone igenom den? Om detta kan jag inte säga något bestämt. Jag var då ständigt på resande fot, kom endast till Moskva på kortare uppehåll, och under mina möten med Lenin under den tiden – mitt under inbördeskriget – tänkte ingen av oss på fraktionella, teoretiska reminiscenser. Men A.A. Joffe hade ett samtal med Lenin just vid denna tid om teorin om den permanenta revolutionen. Joffe berättade om detta samtal i det avskedsbrev han skrev till mig strax före sitt självmord (Se Mitt liv – försök till en självbiografi, svenska upplagan på marxistarkiv, s. 330-31). Kan man tolka A.A. Joffes försäkringar så att Lenin 1919 *för första gången* lärde känna *Resultat och framtidsutsikter* och att han erkände det korrekta i den historiska prognos den innehåller? Här kan jag endast göra psykologiska förmodanden. Om denna förmodan är övertygande beror på en värdering av kärnan i själva den diskuterade frågan. A.A. Joffes ord om att Lenin hade bekräftat min prognos som korrekt, måste naturligtvis vara obegripliga för en människa som fötts upp på den post-leninistiska epokens teoretiska margarin. Å andra sidan måste var och en som beaktar utvecklingen av Lenins tänkande i samband med själva revolutionens utveckling inse att Lenin 1919 måste – inte kunde låta bli att – göra en ny värdering av teorin om den permanenta revolutionen, och en annan värdering än den han hade uttalat flyktigt, i förbigående och ofta direkt självmotsägande vid olika tidpunkter före Oktoberrevolutionen, på basis av isolerade citat, utan att någon gång undersöka mina fullständiga ståndpunkter.

För att bekräfta min prognos som riktig 1919 behövde Lenin inte ställa min ståndpunkt mot sin egen. Det räckte med att betrakta båda ståndpunkterna i deras historiska utveckling. Det är inte nödvändigt att här upprepa att det konkreta innehåll som Lenin gav åt sin formulering om ”demokratisk diktatur” och som mindre berodde på en hypotetisk formulering än på en analys av de verkliga förändringarna i klassrelationerna – att detta taktiska och organisatoriska innehåll en gång för alla har skrivits in i historien som ett klassiskt exempel på revolutionär realism. I nästan alla fall – i varje fall i de viktigaste fallen – där jag stod i motsättning till Lenin taktiskt eller organisatoriskt, var det han som hade rätt. Just därför var jag inte intresserad av att ta upp min gamla historiska prognos, så länge som det endast verkade vara en fråga om historiska minnen. Jag tvingades återvända till denna fråga endast då epigonernas kritik av teorin om den permanenta revolutionen inte endast började amma upp en teoretisk reaktion i hela Internationalen, utan också förvandlades till ett medel för att sabotera den kinesiska revolutionen. – L.T.

han inte endast inte hade mina grundläggande verk ”till hands”, utan också att han aldrig ens läst dem. Om han gjort det, var det bra länge sedan, före Oktoberrevolutionen. I alla fall har han inte lyckats dra sig mycket till minnes av dem.

Men frågan är inte slut med detta. 1905 och 1909 var det tillåtet och t.o.m. oundvikligt att polemisera över individuella artiklar som då var i svang och t.o.m. över enstaka meningar i isolerade artiklar – särskilt under splittringen. Men idag är det otillåtet för en revolutionär marxist som i efterhand vill undersöka denna enorma historiska period att inte ställa sig själv frågan: Hur tillämpades formuleringarna under diskussion i praxis? Hur tolkades de och omvandlades de i handling? Vilken *taktik* blev följden? Hade Radek brytt sig om att titta igenom bara de två böckerna *Vår första revolution* (andra delen av mina *Samlade verk*) skulle han inte behövt skriva sitt verk; i alla fall skulle han ha strukit långa passager med svepande påståenden. Åtminstone hoppas jag han skulle ha gjort det. Från dessa två böcker skulle Radek för det första ha lärt sig att i min politiska aktivitet innebar den permanenta revolutionen inte alls att man skulle hoppa över revolutionens demokratiska stadium eller något av dess specifika steg. Han skulle ha kunnat övertyga sig om att jag – fastän jag levde i Ryssland illegalt under hela 1905, utan någon kontakt med emigranterna – formulerade revolutionens efterföljande stadier på exakt samma sätt som Lenin; han skulle ha kunnat lära sig att de grundläggande appeller till bönderna, som gavs ut från bolsjevikernas central-tryckeri 1905 skrevs av mig; att *Novaja Zjizn* (Det nya livet), som redigerades av Lenin i en ledare bestämt försvarade min artikel om den permanenta revolutionen, vilken publicerades i *Natjalo* (Starten); att Lenins *Novaja Zjizn* och ibland Lenin personligen, stödde och försvarade de politiska beslut som fattades av Sovjeten och som skrivits av mig, och som jag i nio fall av tio presenterade; att jag efter nederlaget i december, då jag satt i fängelse, skrev en broschyr om taktiken där jag påpekade att förbindelsen mellan den proletära offensiven och den agrara revolutionen var den centrala strategiska uppgiften; att Lenin lät publicera denna pamflett genom det bolsjevikiska förlaget *Novaja Volna* (Den nya vågen) och genom Knuniants informerade mig om sitt starka instämmande; att Lenin vid kongressen i London 1907 talade om min ”solidaritet” med bolsjevismen när det gällde synen på bönderna och den liberala bourgeoisin. Inget av detta existerar för Radek; uppenbarligen hade han inte heller detta ”till hands”.

Hur står det till med Radek i förhållande till Lenins verk? Inte bättre, eller i varje fall inte mycket bättre. Radek begränsar sig till de citat där Lenin vände sig mot mig men ofta siktade på andra (t.ex. på Bucharin och Radek; en direkt hänvisning på detta kan man faktiskt finna hos Radek). Radek kunde inte uppbringa ett enda nytt citat mot mig; han nyttjade helt enkelt den färdigbredda citatsamlingen som nästan varje medborgare i Sovjetunionen numera har ”till hands”. Radek har endast lagt till några citat där Lenin för anarkisterna och socialist-revolutionärerna klargjorde elementära sanningar om skillnaden mellan en borgerlig republik och socialismen – och därefter beskriver Radek det som om dessa citat hade varit riktade mot mig. Otroligt, men sant!

Radek undviker fullständigt de gamla deklarationerna där Lenin mycket försiktigt och mycket sparsamt men med desto större tyngd erkände min solidaritet med bolsjevismen angående revolutionens grundläggande frågor. Här får man inte ett ögonblick glömma att Lenin gjorde detta vid en tidpunkt då jag inte tillhörde den bolsjevikiska fraktionen och då Lenin attacke-rade mig obarmhärtigt (och med rätta) för min konciliationism – inte för den permanenta revolutionen, om vilken han begränsade sig till tillfälliga invändningar – utan för min konciliationism, för min vilja att hoppas på en utveckling åt vänster av mensjevikerna. Lenin var mycket mer engagerad i kampen mot konciliationismen än i ”rättvisan” i isolerade polemiska slag mot ”försonaren” Trotskij.

1924 skrev Stalin mot mig och som ett försvar för Zinovjevs hållning i oktober 1917:

> Kamrat Trotskij förstår inte Lenins brev (om Zinovjev – L. T.), dess betydelse och avsikt. Lenin gick ibland medvetet för långt, ställde fram misstag som möjligen kunde begås, och kritiserade dem i förväg med avsikten att varna partiet och skydda det mot misstag. Ibland kunde han t.o.m. förstora en 'bagatell' och 'göra berg av småsten' i samma pedagogiska syfte ... Men att ur sådana brev från Lenin (och han skrev en stor mängd sådana brev) härleda existensen av 'tragiska' missförstånd och basunera ut dem för hela världen, – det innebär att inte förstå Lenins brev, det innebär att inte förstå Lenin." (J. Stalin, *Trotskism eller leninism*, 1924).

Tanken är här lite grovt formulerad – "stilen är mannen" – men själva innehållet är riktigt, även om det minst av allt gäller för dispyterna under Oktoberperioden, som inte alls var "småsten". Men om Lenin brukade tillgripa "pedagogiska" överdrifter och förebyggande polemik gentemot de närmaste medlemmarna i sin egen fraktion, då gjorde han så än mer gentemot en individ som vid den tiden stod utanför bolsjevikernas fraktion och som predikade konciliationism. Det föll aldrig Radek in att införa detta nödvändiga korrektiv i de gamla citaten.

I förordet till 1922 års upplaga av *Året 1905* skrev jag att min förutsägelse om att upprätta proletariatets diktatur i Ryssland innan det skett i de utvecklade länderna i verkligheten verifierats 12 år senare. Radek, som inte har alltför noggranna lärare, framställer saken som om jag hade ställt denna prognos *emot* Lenins strategiska linje. Men i förordet kan man klart se att jag behandlade den permanenta revolutionens prognos med hänsyn till de grundläggande drag som *sammanföll* med bolsjevismens strategiska linje. När jag i en fotnot talar om partiets "omsadling" i början av 1917, är det sannerligen inte i den betydelsen att Lenin skulle ha sett partiets tidigare utveckling som "felaktig" utan snarare i att Lenin kom till Ryssland – om än försenad, dock tillräckligt tidig för att säkra revolutionens framgång – för att lära partiet att *befria sig från den föråldrade parollen* om "demokratisk diktatur", som Staliniterna, Kameneviterna, Rykoviterna, Molotovarna och alla de andra fortfarande klängde sig fast vid. När Kameneviterna blir indignerade över att "omsadlingen" överhuvudtaget nämns är detta förståeligt, ty den företogs gentemot just dem. Men Radek? Han blev inte indignerad förrän 1928, dvs. först efter det att han själv hade börjat bekämpa den nödvändiga "omsadlingen" för det kinesiska kommunistpartiet.

Låt mig erinra Radek om att mina böcker, *Året 1905* (med det kriminella förordet) och *Oktoberrevolutionen* under Lenins livstid var de grundläggande historiska läroböckerna om de två revolutionerna. På den tiden gick de ut i otaliga upplagor på ryska likväl som på främmande språk.[5] Aldrig fick jag då höra av någon att mina böcker innebar en motsatsställning mellan två linjer, ty vid den tiden – innan epigonernas revisionistiska omsadling – lät ingen sunt tänkande partimedlem erfarenheterna från Oktober underordnas gamla citat, utan betraktade istället gamla citat i Oktoberrevolutionens ljus.

I samband med detta finns det ytterligare ett ämne som Radek missbrukar på ett otillåtet sätt: Trotskij erkände – säger han – att Lenin hade rätt. Naturligtvis gjorde han det. Och i detta erkännande fanns det inte ett vitten diplomati. Jag tänkte då på hela Lenins historiska väg, hela hans teoretiska position, hans strategi, hans uppbygge av partiet. Men detta erkännande gäller verkligen inte varje enskilt polemiskt citat – som dessutom idag missbrukas för syften som är direkt fientliga mot leninismen. 1926, då vi hade ett block med Zinovjev, varnade Radek mig: Zinovjev behövde min deklaration om att Lenin hade rätt för att kunna dölja det faktum att han, Zinovjev, hade fel gentemot mig. Naturligtvis förstod jag detta mycket väl. Och därför förklarade jag vid EKKI:s (Kommunistiska Internationalens exekutivkommitté) sjunde plenum att jag avsåg Lenins och partiets historiska rätt, men inte på något sätt mina

[5] *Oktoberrevolutionen* utkom på svenska 1918. – Ö.a. [utgavs under titeln Den ryska arbetarerevolutionen - Från novemberrevolutionen till Brestfreden – finns på marxistarkivet – *Red*]

nuvarande kritikers rätt att täcka över sig med citat plockade från Lenin. Tyvärr måste jag idag låta dessa ord även gälla Radek.

Med avseende på den permanenta revolutionen talade jag endast om teorins *brister*, vilka var oundvikliga eftersom det var fråga om *en förutsägelse*. Vid EKKI:s sjunde plenum betonade Bucharin med rätta att Trotskij inte avsvor sig denna teori i dess helhet. Om ”bristerna” skall jag tala i ett annat, mer omfattande verk, där jag skall försöka presentera de tre revolutionernas erfarenheter och deras tillämpning på Kominterns senare utveckling särskilt i Asien. Men för att inte lämna rum för missförstånd, önskar jag säga här i korthet: trots alla sina brister är teorin om den permanenta revolutionen, också i den form den presenterades i mina första verk, främst *Resultat och framtidsutsikter* (1906) oerhört mer genomträngd av marxismens anda och följaktligen närmare Lenins och bolsjevikpartiets historiska linje än inte bara stalinisternas och bucharinisternas retrospektiva vishet utan också Radeks senaste verk.

Därigenom vill jag inte alls säga att mitt revolutionsbegrepp följer en och samma osvikliga linje i alla mina skrifter. Jag har inte sysselsatt mig med att leta upp gamla citat – jag tvingades endast göra så nu under partireaktionens och epigonismens period – utan jag försökte, med bra eller dåligt resultat, att analysera livets verkliga processer. Under de tolv åren (1905-1917) av min revolutionära, journalistiska aktivitet, finns det också artiklar där de tillfälliga omständigheter och konjunkturella polemiska överdrifter som är oundvikliga i kampen träder i förgrunden på bekostnad av den strategiska linjen. Man kan sålunda finna artiklar där jag uttryckte tvivel på den framtida revolutionära rollen för bönderna som helhet, *som ett stånd*, och i samband med detta, särskilt under det imperialistiska kriget, vägrade beteckna den framtida ryska revolutionen som ”nationell”, eftersom jag uppfattade denna beteckning som tvetydig. Men man får inte glömma att de historiska processer som intresserar oss, inkl. frågan om bönderna, är mycket tydligare nu när de har fullbordats än de var under den tid när de befann sig i utveckling. Låt mig också anmärka att Lenin – som aldrig en sekund förlorade siktet på bondefrågan i all dess enorma historiska storlek, och som lärt oss allt detta – ansåg det osäkert t.o.m. efter Februarirevolutionen om vi skulle lyckas slita loss bönderna från bourgeoisin och få dem att slå följe med proletariatet. Jag vill i största allmänhet påpeka för mina kritiker att det är mycket lättare att under en timme gräva fram formella motsägelser i en annan persons tidningsartiklar från ett kvarts sekel, än det är att själv – om endast för ett år – bevara enheten i den grundläggande linjen.

Det återstår bara att i dessa inledande rader nämna en annan, fullständigt rituell invändning: om teorin om den permanenta revolutionen – säger Radek – hade varit riktig, skulle Trotskij ha samlat en stor fraktion på denna bas. Men det hände inte. Alltså ... var teorin falsk.

Detta Radeks argument, sedd som en allmän teori, innehåller inte ett spår dialektik. Utifrån detta skulle man kunna dra slutsatsen att Oppositionens ståndpunkt om den kinesiska revolutionen eller Marx’ åsikt om den brittiska politiken vore falska; att Kominterns ståndpunkt gentemot reformisterna i USA, Österrike och – om man så önskar – i alla länder, är falsk.

Om Radeks argument inte tas i dess allmänna ”historiskt-filosofiska” form, utan endast som tillämpbar på frågan under diskussion, då träffar den Radek själv. Argumentet hade haft ett uns förnuft om jag haft den ståndpunkten – eller vad som är viktigare: om händelseutvecklingen hade visat – att den permanenta revolutionens linje *motsäger* bolsjevismens strategiska linje, *står i konflikt* med den och alltmer avviker från den: endast då skulle det ha funnits plats för två fraktioner. Men detta är ju just vad Radek vill bevisa. Jag visar tvärtom att trots alla fraktionella polemiska överdrifter och konjunkturella tillspetsningar av frågan, var den grundläggande strategiska linjen en och densamma. Varifrån skulle då en andra fraktion ha kommit? I själva verket visade det sig att jag arbetade tillsammans med bolsjevikerna under den första revolutionen och senare försvarade detta samarbete i den

internationella pressen gentemot de mensjevikiska renegaternas kritik. I revolutionen 1917 kämpade jag tillsammans med Lenin mot de ”gamla bolsjevikernas” demokratiska opportunism, dessa som idag drivits fram av den reaktionära vågen och som hetsar mot den permanenta revolutionen.

Slutligen: jag försökte aldrig skapa en gruppering på basis av den permanenta revolutionens idé. Min ställning inom partiet var *konciliationistisk* och när jag ibland strävade efter att bilda fraktioner, var det just på denna bas. Min konciliationism härrörde ur en viss socialrevolutionär fatalism. Jag trodde att klasskampens logik skulle tvinga de två fraktionerna att följa samma revolutionära linje. Den stora historiska betydelsen av Lenins politik var fortfarande oklar för mig vid denna tid, hans politik av oförsonlig ideologisk avgränsning och, när nödvändigt, splittring, för att härda och stärka kärnan i det verkliga revolutionära partiet. 1911 skrev Lenin om detta:

> ”Konciliationismen är summan av stämningar, strävanden och ståndpunkter som är oupplösligt förenade med själva innehållet i den historiska uppgift som det ryska socialdemokratiska partiet ställdes inför under den kontrarevolutionära epoken 1908-11. Därför föll ett antal socialdemokrater, *som utgick från helt olika förutsättningar*, in i konciliationismen. Trotskij uttryckte konciliationismen mera konsekvent än någon annan. Han var troligen den enda som försökte ge denna tendens en teoretisk grund.” (Bd. XI, del 2, s. 371) [6]

Genom att sträva efter enhet till varje pris, idealiserade jag ofrivilligt och oundvikligen centristiska tendenser inom mensjevismen. Trots att jag gjorde tre episodiska försök, lyckades jag inte nå fram till några gemensamma ståndpunkter med mensjevikerna, och detta var i själva verket inte heller möjligt. Men samtidigt förde den konciliationistiska linjen mig in till en ännu skarpare konflikt med bolsjevismen, eftersom Lenin, till skillnad från mensjevikerna, obarmhärtigt avvisade konciliationismen och var tvungen att göra detta. Det är uppenbart att ingen fraktion kunde skapas på konciliationismens plattform.

Av detta kan man lära sig: det är otillåtet och ödesdigert att bryta eller försvaga en politisk linje för att uppnå en vulgär konciliationism; det är otillåtet att försköna centrismen när dess sick-sackkurs går åt vänster; det är otillåtet att i jakten på centrismens trollyktor överdriva åsiktsdifferenserna med de verkliga revolutionära meningsfränderna. Detta är de verkliga lärdomarna av Trotskijs misstag. Dessa lärdomar är mycket viktiga. De bevarar sin fulla kraft än idag och det är just därför Radek borde begrunda dem.

Med den ideologiska cynism som är så typisk för honom, sade Stalin vid ett tillfälle:

> ”Trotskij måste veta att Lenin ända till slutet av sitt liv bekämpade teorin om den permanenta revolutionen. Men det bekymrar inte Trotskij.” (*Pravda*, nr 262, 12 nov. 1926) [7]

Detta är en grov och illojal, dvs. äkta stalinistisk karikatyr av verkligheten. I ett av sina budskap till utländska kommunister, förklarade Lenin att åsiktsdifferenser bland kommunister är någonting helt annat än meningsskiljaktigheter med socialdemokraterna. Sådana åsiktsdifferenser hade också bolsjevismen, sade han, genomgått i det förflutna. Men ”… vid tidpunkten för erövringen av makten och bildandet av en sovjetrepublik, visade sig bolsjevismen vara enad, *den attraherade allt det bästa från närstående strömningar i det socialistiska tänkandet …*” (Bd. XVI, s. 333, LTs kursiv) [8]

Vilka närstående strömningar inom det socialistiska tänkandet tänkte Lenin på när han skrev dessa rader? Martinov eller Kuusinen? Eller Cachin, Thälmann och Smeral? Var det dessa

---

[6] ”The New Faction of Conciliators, or the Virtuous”, *Coll. Works* bd 17, s. 258.
[7] Stalin, *Works*, eng. utg., VIII, s. 350.
[8] Lenin, ”Greetings to the Italian, French and German Communists”, *Coll. Works* bd 30, s. 5-56. På svenska: ”Hälsning till de italienska, franska och tyska kommunisterna”, *Valda verk i 10 band,* bd 9, s. 163.

som tycktes honom vara ” det bästa från närstående strömningar”? Vilken annan tendens stod bolsjevismen närmare än den jag representerade i alla grundläggande frågor, inkl. bondefrågan? Till och med Rosa Luxemburg tog till en början avstånd från den bolsjevikiska regeringens jordbrukspolitik. Men för mig fanns det inte någon som helst tvekan. Jag satt vid samma bord som Lenin när han med pennan i högsta hugg skisserade jordbrukslagarna. Och vårt meningsutbyte bestod knappt i mer än ett dussin korta anmärkningar, vars innebörd var ungefär följande: det steg vi skall ta är motsägelsefullt, men historiskt sett är det absolut oundvikligt; under den proletära diktaturens regim och sedd ur världsrevolutionens perspektiv kommer motsägelserna att korrigeras – vi behöver endast tid. Om en grundläggande antagonism i bondefrågan existerade mellan teorin om den permanenta revolutionen och Lenins dialektik, hur förklarar Radek då det faktum att jag utan att ge avkall på mina grundläggande ståndpunkter om revolutionen, inte snubblade det minsta över bondefrågan 1917, vilket majoriteten i det bolsjevikiska ledarskapet gjorde vid den tiden? Hur förklarar Radek det faktum att efter Februarirevolutionen anpassade sig anti-trotskismens nuvarande teoretiker och politiker – Zinovjev, Kamenev, Stalin, Rykov, Molotov etc. etc. – till sista man till den vulgärt-demokratiska och inte den proletära ståndpunkten? Och visar inte denna Lenins slutvärdering över forna åsiktsskillnader, att han i vilket fall inte såg två oförsonliga strategiska linjer?

Än mer anmärkningsvärt i detta fall är Lenins tal vid Petrogradkommitténs session den 1 (14) november 1917.[9] Där diskuterades frågan om man skulle kompromissa med mensjevikerna och socialist-revolutionärerna. De som då stödde en koalition försökte också där – mycket blygsamt, det är sant – att antyda att detta var ”trotskism”. Vad svarade Lenin?

> ”Kompromiss? Jag kan inte ta detta tal på allvar. Trotskij har redan för längesedan förklarat att enighet är omöjlig. Trotskij förstod detta – och sedan dess har det inte funnits en bättre bolsjevik.”

Det var inte den permanenta revolutionen, utan konciliationismen som i Lenins ögon skilde mig från bolsjevismen. För att bli den ”bästa bolsjeviken” behövde jag endast, som vi ser, förstå det omöjliga i att nå en överenskommelse med mensjevismen.

Men hur skall man förklara den abrupta omkastningen i Radeks syn på frågan om den permanenta revolutionen? Jag tror att jag kan ge åtminstone ett element i förklaringen. 1916 stödde Radek som vi kan lära av hans egen artikel, ”den permanenta revolutionen”; men han stödde Bucharins tolkning av den, enligt vilken den borgerliga revolutionen i Ryssland redan fullbordats – inte endast bourgeoisins revolutionära roll, och inte endast den historiska betydelsen av parollen om demokratisk diktatur, utan den borgerliga revolutionen själv – och proletariatet måste därför ta makten under en rent socialistisk fana. Uppenbarligen tolkade Radek min dåvarande ståndpunkt på det bucharinska sättet; i annat fall kunde han inte på samma gång deklarera sin solidaritet med både Bucharin och mig. Detta förklarar f.ö. också varför Lenin polemiserade mot Bucharin och Radek, som han samarbetade med, och lät dem dyka upp under pseudonymen Trotskij. (Radek medger själv detta i sin artikel). Jag minns också att M. N. Pokrovskij, en anhängare till Bucharin och en oförtröttlig konstruktör av historiska scheman som han mycket skickligt framställde som marxism, genom sin problematiska ”solidaritet” skrämde mig i de samtal jag hade med honom om denna fråga i

[9] Som bekant togs de omfattande protokollen från denna historiska session bort ur *Jubileumsboken* genom en särskild order från Stalin och än idag hålls de gömda för partiet. – L.T. – Så vitt vi känner till har detta dokument ännu inte publicerats i Sovjetunionen. Trotskij förde med sig ett korrektur av detta protokoll vid sin landsflykt, och det bifogades senare den s.k. ”moträttegångens” (1938) material. Protokollet har tydligen tryckts ytterst få gånger. Tyvärr kan vi endast ge läsaren en relativt svårtillgänglig källa: protokollet finns i sin helhet i tryck i den franska oppositionens tidskrift *Contre le courant* nr 33-34, 10 juli 1929, ss. 14-21. Denna mycket intressanta tidskrift, som kom ut 1927-29, innehåller en mängd intressant och svåråtkomligt material från Trotskij under dessa år då han levde i Alma-Ata. *Contre le courant* har kommit ut i faksimilutgåva på Masperos förlag (1971) Ö.a.

Paris. (Inom politiken var och förblir Pokrovskij en anti-kadet, som han fullt ärligt anser vara bolsjevism.)

1924-25 levde Radek uppenbarligen fortfarande på de ideologiska smulorna av sin bucharinska ståndpunkt från 1916, vilken han fortfarande trodde var min. När han helt riktigt desillusionerades genom sin hopplösa ståndpunkt, genomgick Radek – på basis av ett ytligt studium av Lenins skrifter – vad som ofta händer i sådana fall: en 180 graders svängning över huvudet på mig. Detta är mycket troligt, eftersom det är så typiskt. Sålunda tillskriver mig Bucharin som 1923-25 vände ut och in på sig själv, dvs. förvandlades från en ultra-vänsterman till opportunism, ständigt sitt eget ideologiska förflutna, som han kallar för ”trotskism”. Under kampanjens första period när jag fortfarande tvingade mig att då och då läsa Bucharins alster, frågade jag mig själv ofta: var har han nu fått detta ifrån? – men sedan listade jag ut att han tittat efter i sin egen dagbok. Och nu tror jag att samma psykologiska grund finns i botten också på Radeks omvändelse från den permanenta revolutionens Paulus till dess Saulus. Jag vill inte insistera på denna hypotes. Men jag kan inte finna någon annan förklaring.

I vilket fall, som fransmännen säger: vinet är upphällt, nu måste det drickas. Vi tvingas nu göra en exkursion i de gamla citatens skattkammare. Jag har reducerat deras antal så mycket som möjligt. Likväl finns det ett stort antal. Men må det tjäna som min ursäkt att jag hela tiden strävar efter att i mitt vältrande bland dessa gamla citat hela tiden söka finna de trådar som sammanbinder dem med dagens brännande problem.

2. Den permanenta revolutionen är inte ett ‘språng’ av proletariatet; utan nationens rekonstruktion under proletariatets ledarskap

Radek skriver:

> ”Det grundläggande drag som skiljer den tankehärva som kallas den ”permanenta revolutionens” teori och taktik (obs! också taktiken – L.T.) från Lenins teori ligger i *dess sammanblandning av den borgerliga revolutionens stadium med den socialistiska revolutionens.*”

Sammanknuten med denna grundläggande anklagelse, eller som en konsekvens av den, finns det andra, inte mindre allvarliga anklagelser: Trotskij förstod inte att ”under Rysslands förhållanden är en socialistisk revolution som inte växer fram ur den demokratiska revolutionen en omöjlighet”; och ur detta följer av sig själv att han vill ”hoppa över den demokratiska diktaturen.” Trotskij ”förnekade” böndernas roll, och det är här som ”den gemensamma grunden finns mellan Trotskij och mensjevikerna”. Som sagt: allt detta skall genom de indirekta indiciernas metod bevisa att min ståndpunkt om den kinesiska revolutionens grundläggande frågor är felaktig.

Det är sant: så länge det gäller den formella, litterära sidan kan Radek då och då hänvisa till Lenin. Och det gör han verkligen; alla har ju numera *dessa* citat ”till hands”. Men som jag strax skall visa, hade dessa Lenins förebråelser gentemot mig en rent tillfällig karaktär och var dessutom felaktiga, dvs. de karakteriserade inte min verkliga ståndpunkt 1905. I Lenins skrifter finns det helt annorlunda, direkt motsatta och oändligt mycket mer grundade anmärkningar om min attityd gentemot revolutionens grundläggande frågor. Radek har inte ens gjort ett försök att sammanknyta Lenins olika och direkt motsatta anmärkningar, och belysa dessa polemiska motsägelser genom en jämförelse med mina verkliga åsikter.[1]

1906 publicerade Lenin med ett eget förord, en artikel av Kautsky om den ryska revolutionens drivkrafter. Utan att känna till detta, översatte jag också Kautskys artikel i fängelset, försåg den med ett förord och lade in den i min bok *Till partiets försvar*. Både Lenin och jag uttryckte vår fullständiga samstämmighet med Kautskys analys. Som svar på Plechanovs fråga: är vår revolution borgerlig eller socialistisk? svarade Kautsky att den inte längre är borgerlig men inte heller socialistisk, dvs. den representerar en övergångsform från den ena till den andra. I detta sammanhang skrev Lenin i sitt förord:

> ”Är vår revolution borgerlig eller socialistisk till sin allmänna karaktär? Detta är en gammal schablon, säger Kautsky. Det är inte så frågan bör behandlas, det är inte en marxistisk fråge-ställning. Revolutionen i Ryssland är inte borgerlig, ty bourgeoisin är inte en av drivkrafterna i den nuvarande revolutionära rörelsen i Ryssland. Men inte heller är revolutionen i Ryssland socialistisk.” (VII, s. 82) [2]

Likväl kan man finna inte så få ställen hos Lenin, skrivna både före och efter detta förord, där han kategoriskt kallar den ryska revolutionen borgerlig. Är detta en motsägelse? Om man ser på Lenin med hjälp av de metoder ”trotskismens” nuvarande kritiker använder, kan man utan större besvär finna dussintals och hundratals sådana ”motsägelser”, vilka för den seriöse och samvetsgranne läsaren klargörs genom olika sätt att närma sig frågan vid olika tidpunkter,

---

[1] Jag minns att då Bucharin vid EKKI:s 8. plenum nyttjade samma citat, ropade jag till honom: ”Men det finns också direkt motsatta citat hos Lenin.” Efter en stunds förvirring, fann Bucharin sig och svarade: ”Det vet jag, det vet jag, men jag tar vad jag behöver, inte vad du behöver.” Där har ni denna teoretikers sinnesnärvaro! – L.T.

[2] Förord till Kautskys pamflett ”Den ryska revolutionens drivkrafter och framtidsutsikter.” Lenin *Coll. Works* bd 11, s. 410

vilket inte alls river sönder den grundläggande enheten i Lenins syn.

Å andra sidan förnekade jag aldrig revolutionens *borgerliga* karaktär vad gällde dess omedelbara historiska uppgifter, utan vad gällde dess drivkrafter och dess perspektiv. Mitt grundläggande arbete från denna tid (1905-06) om den permanenta revolutionen börjar med följande mening:

> ”Revolutionen i Ryssland kom oväntat för alla utom för socialdemokraterna. Marxismen förutsade för länge sedan oundvikligheten i den ryska revolutionen, vilken måste bryta ut som en konsekvens av konflikten mellan den kapitalistiska utvecklingen och den mumifierade absolutismens krafter. ... Genom att kalla den en borgerlig revolution, pekade marxismen på att revolutionens omedelbara Objektiva uppgifter bestod i att skapa ‘normala förhållanden’ för det borgerliga samhällets utveckling i dess helhet.
>
> Marxismen visade sig ha rätt, och detta tarvar nu varken diskussion eller bevis. Marxisterna konfronteras nu med en uppgift av helt annat slag: att upptäcka den framtida revolutionens ‘möjligheter’ genom en analys av dess inre mekanism ... Den ryska revolutionen har en mycket säregen karaktär vilket beror på den säregna tendensen i hela vår sociala och historiska utveckling, och detta i sin tur öppnar helt nya historiska framtidsutsikter för oss.” (*Vår revolution*, 1906, artikeln ”*Resultat och framtidsutsikter*”, s. 224) [3]
>
> ”Den allmänna sociologiska termen *borgerlig revolution* löser inte på något sätt de politisktaktiska problemen, motsättningarna och svårigheterna, som mekaniken i en *given* borgerlig revolution kastar fram.” (ibid., s. 249) [4]

Sålunda förnekade jag inte den borgerliga karaktären hos den revolution som stod på dagordningen, och jag blandade inte samman demokrati och socialism. Men jag sökte visa att i vårt land kunde den borgerliga revolutionens klassdialektik föra proletariatet till makten och att utan dess diktatur kunde inte dess demokratiska uppgifter lösas. I samma artikel (1905-06) skrev jag:

> ”Proletariatet växer och blir starkare genom kapitalismens tillväxt. I denna betydelse är kapitalismens utveckling också proletariatets väg mot diktaturen. Men dagen och tidpunkten när makten övergår i proletariatets händer beror inte *direkt* på produktivkrafternas utvecklingsnivå utan på relationerna i klasskampen, på den internationella situationen och slutligen på ett antal subjektiva faktorer: arbetarnas traditioner, initiativförmåga och beredvillighet att kämpa.
>
> Det är möjligt för arbetarna att komma till makten i ett ekonomiskt efterblivet land tidigare än i ett utvecklat land ... Att hävda att proletariatets diktatur på något sätt skulle vara automatiskt beroende av ett lands tekniska utveckling och resurser är en fördom hos den ‘ekonomiska’ materialismen, förenklad till en absurditet. Detta synsätt har ingenting gemensamt med marxismen.
>
> Enligt vår åsikt, kommer den ryska revolutionen att skapa villkor, där makten kan övergå i arbetarnas händer – och i en händelse av en seger för revolutionen måste detta ske – *innan* den borgerliga liberalismens politiker har fått någon möjlighet att visa fram hela sin regeringstalang.” (Ibid. s. 245) [5]

Dessa rader innehåller en polemik mot den ”vulgärmarxism” som inte endast fanns 1905-06, utan som också angav tonen vid den konferens bolsjevikerna höll i mars 1917 innan Lenin kommit tillbaka, och som fann sitt krassaste uttryck i Rykovs tal vid Aprilkonferensen. Vid Kominterns sjätte kongress utgjorde denna pseudo-marxism, dvs. det småborgerliga ”sunda förnuftet” fördärvat av skolastik, den ”vetenskapliga” basen i Kuusinens och många, många andras tal. Och detta tio år efter Oktoberrevolutionen!

---

[3] Trotskij: *Resultat och framtidsutsikter*, Partisan 1972, s. 13.
[4] Trotskij, ibid. s. 47.
[5] Trotskij, ibid. s. 42-43.

Eftersom jag inte har möjlighet att här lägga fram hela tankekedjan i ”*Resultat och framtidsutsikter*” skulle jag vilja lägga till ytterligare ett övergripande citat från min artikel i *Natjalo* (1905):

> ”Vår liberala bourgeoisi stiger fram som en kontrarevolutionär kraft till och med före revolutionens höjdpunkt. Vid varje kritiskt ögonblick visar våra intellektuella demokrater endast sin impotens. Bönderna som helhet representerar en elementär kraft i upproret. De kan ställas i revolutionens tjänst endast genom en kraft som tar statsmakten i sina händer. Arbetarklassens ställning som revolutionens förtrupp, den direkta förbindelse som upprättas mellan den och den revolutionära landsbygden; den attraktion den utövar på armén – allt detta tvingar den oundvikligen mot makten. Revolutionens fullständiga seger innebär proletariatets seger. Detta i sin tur innebär att revolutionen får en oavbruten karaktär.” (*Vår revolution*, s. 172)

Perspektiven för proletariatets diktatur växer här konsekvent fram just ur den borgerligt-demokratiska revolutionen – i motsättning till allt som Radek skriver och tycker. Det är ju just därför som revolutionen kallas – permanent (oavbruten). Men proletariatets diktatur kommer inte *efter* den demokratiska revolutionens fullbordan, som Radek vill ha det. Om detta vore fallet, skulle den helt enkelt vara omöjlig i Ryssland, ty i ett efterblivet land kan det numeriskt svaga proletariatet inte ta makten om böndernas problem har lösts under det föregående stadiet. Nej, proletariatets diktatur syntes trolig och t.o.m. oundviklig på basis av den borgerliga revolutionen just därför att det inte fanns någon annan makt och något annat sätt att lösa jordbruksrevolutionens uppgifter. Men just detta öppnar perspektivet för en demokratisk revolution som växer över i en socialistisk.

> ”Själva det faktum att proletariatets representanter träder in i regeringen, inte som en maktlös gisslan, utan som den ledande kraften, förstör gränslinjen mellan maximi- och minimiprogrammet, dvs. *den ställer kollektivismen på dagordningen*. Den punkt där proletariatet kommer att hejdas i sin frammarsch i denna riktning beror på styrkeförhållandena, men inte alls på det proletära partiets ursprungliga intentioner. Av detta skäl kan det inte vara tal om någon *speciell* form av proletär diktatur inom den borgerliga revolutionen, om den *demokratiska* proletära diktaturen (eller proletariatets och böndernas diktatur). Arbetarklassen kan inte besvara den demokratiska karaktären i sin diktatur utan att avstå från att överskrida gränserna i sitt demokratiska program ... När proletariatet väl en gång har tagit makten, kommer det att kämpa ända till slutet. Medan ett av vapnen i denna kamp för att upprätthålla och konsolidera makten kommer att vara agitation och organisation, särskilt på landsbygden, är ett annat vapen kollektivismens politik. Kollektivismen kommer inte endast att bli den oundvikliga vägen framåt från den position som partiet kommer att få genom sin maktutövning, utan även ett medel för att bevara denna position med proletariatets stöd.” (*Resultat och framtidsutsikter*, s. 258) [6]

Låt oss gå vidare:

> ”Vi känner ett klassiskt exempel” – skrev jag 1908 mot mensjeviken Tjerevanin – ”med en revolution där villkoren för den kapitalistiska bourgeoisins styre förbereddes genom de segerrika sansculotternas terroristiska diktatur. Det var under en epok när majoriteten av stadsbefolkningen bestod av småborgare av hantverks- och butiksägaretyp. De följde jakobinernas ledarskap. Majoriteten av stadsbefolkningen i Ryssland består idag av industriproletärer. Redan denna jämförelse pekar på möjligheten av en historisk situation där den ”borgerliga” revolutionens seger kommer att visa sig möjlig endast genom att den revolutionära makten grips av proletariatet. Upphör revolutionen därigenom att vara borgerlig? Ja och nej. Detta beror inte på den formella etiketten utan på händelsernas fortsatta utveckling. Om proletariatet störtas genom en koalition av de borgerliga klasserna, bland annat av de bönder det har befriat, då kommer revolutionen att återta sin begränsade borgerliga karaktär. Men skulle proletariatet visa sig förmöget och finna det möjligt att sätta i rörelse alla redskapen i sitt politiska styre för att bryta igenom den ryska revolutionens nationella ramar, då kommer den senare att bli prologen till den

[6] Trotskij, ibid. s. 42-43.

> världssocialistiska eran. Frågan ‘vilket stadium kommer den ryska revolutionen att uppnå?’ tillåter naturligtvis endast ett villkorligt svar. Endast en sak är absolut och otvivelaktigt klar: själva karakteriseringen av den ryska revolutionen som borgerlig säger oss ingenting om typen för dess inre utveckling och innebär inte på något sätt att proletariatet måste anpassa sin taktik efter den borgerliga demokratins uppförande och se den som enda legala aspiranten till statsmakten.” (Trotskij, *Året 1905*, s. 263)

Ur samma artikel:

> ”Vår revolution som är en borgerlig revolution vad gäller dess omedelbara uppgifter som den vuxit fram ur, känner som en konsekvens av den oerhörda klassdifferentieringen bland industribefolkningen, inte till någon borgerlig klass som kan ställa sig i ledningen för folkmassorna genom att kombinera sin egen sociala tyngd och politiska erfarenhet med deras revolutionära energi. *De förtryckta arbetar- och bondemassorna*, som lämnas åt sig själva måste i den hårda skola som heter obarmhärtiga konflikter och grymma nederlag själva skapa *de nödvändiga politiska och organisatoriska förutsättningarna för sin seger.* Ingen annan väg är öppen för dem.” (Trotskij, *Året 1905*, s. 267-8)

Ytterligare ett citat från ”*Resultat och framtidsutsikter*” måste plockas fram för att belysa den våldsammast angripna punkten – bönderna. I ett särskilt kapitel, Proletariatet vid makten och bönderna, sades följande:

> ”Proletariatet måste för att konsolidera sin makt vidga revolutionens bas. Många sektioner av arbetarmassorna, särskilt på landsbygden, kommer att dras in i revolutionen och bli politiskt organiserade först efter det att revolutionens avantgarde, stadsproletariatet, står vid maktens roder. Revolutionär agitation och organisation kommer sedan att utföras med hjälp av statens resurser. Själva den lagstiftande makten kommer att bli ett mäktigt instrument för att revolutionera massorna ... Följaktligen är böndernas mest elementära revolutionära intressen – t.o.m. bondeskapet i *helhet*, som *stånd* – sammanknutna med hela revolutionens öde, dvs. med proletariatets öde.
>
> *Proletariatet vid makten kommer att framstå för bönderna som den klass som har befriat dem.* Proletariatets dominans kommer inte bara att betyda demokratisk jämlikhet, fritt självstyre, att hela skattebördan överförs på de rika klasserna, att den stående armén ersätts med ett väpnat folk och att de påtvungna klerikala avgifterna avskaffas, utan även att alla de revolutionära förändringar (exproprieringar) i jordens ägandeförhållanden som bönderna genomför, erkänns. Proletariatet kommer att låta dessa förändringar vara utgångspunkten för fortsatta statliga åtgärder inom jordbruket.
>
> Under sådana förhållanden kommer de ryska bönderna under den första och svåraste perioden i revolutionen att vara intresserade av att den proletära regimen (arbetardemokratin) upprätthålls i ännu högre grad än de franska bönderna var intresserade av att upprätthålla Napoleon Bonapartes militära regim, som med bajonetternas styrka garanterade okränkbarheten för de nya egendomsägarna....
>
> Men är det inte möjligt att bönderna kommer att tränga undan proletariatet och ta dess plats? Detta är omöjligt. All historisk erfarenhet talar emot detta antagande. Den historiska erfarenheten visar att bönderna är absolut oförmögna att spela en *självständig* politisk roll.” (s. 251) [7]

Detta skrevs inte 1929, inte heller 1924, utan 1905. Verkar det som om jag ”ignorerat bönderna”? Jag bara frågar. Var nånstans kan man se att jag skulle ha ”hoppat över” bondefrågan? Är det inte på tiden, kära vänner, att ni visar lite större anständighet?

Låt oss nu se hur det står till med Stalins anständighet i denna fråga. Med anledning av mina New York-artiklar om Februarirevolutionen 1917, som i allt väsentligt sammanfaller med Lenins Genève-artiklar, skriver denna partireaktionens teoretiker:

[7] Trotskij, ibid. s. 50-52.

> ”... Trotskijs brev ‘liknar inte alls’ Lenins brev varken i andemeningen eller i slutsatserna, ty de återspeglar helt och fullt Trotskijs antibolsjevikiska paroll ‘Ingen tsar, utan en arbetarregering’, en paroll som implicerar en revolution *utan* bönderna.” (Tal till partifraktionen i fackföreningarnas centralkommitté, 19 nov. 1924)[8]

Anmärkningsvärda är förvisso dessa ord om Trotskijs påstådda ”anti-bolsjevikiska paroll”: ”Ingen tsar – utan en arbetarregering”. Enligt Stalin skulle den bolsjevikinka parollen alltså vara: ”Ingen arbetarregering, utan en tsar”. Vi skall senare tala om denna Trotskijs påstådda ”paroll”. Men låt ass först höra en annan storhet bland tidens härskande andar, en som kanske är mindre illitterat, men som för länge sedan sagt farväl till varje teoretiskt samvete – jag talar om Lunatjarskij:

> ”1905 framförde Lev. Davidovitj Trotskij tanken: *proletariatet måste vara isolerat* (!) och inte stödja bourgeoisin, ty det vore opportunism; men det vore mycket svårt för proletariatet att ensamt genomföra revolutionen, ty proletariatet uppgick vid denna tid till endast 7-8 % av den totala befolkningen och segern kunde inte vinnas med en så liten kader. Lev Davidovitj beslöt då att proletariatet måste skapa en permanent revolution i Ryssland, dvs. kämpa för största tänkbara resultat till dess gnistorna från denna brand skulle få hela världens enorma krutlager att explodera.” (*Vlast Sovjetov* /Sovjeternas makt/ nr 7, 1927, ”Till karakteristiken av Oktoberrevolutionen” av A. Lunatjarskij, s. 10)

Proletariatet måste ”förbli isolerat” till dess gnistorna får hela krutmagasinet att explodera ... Hur vackert många folkkommissarier skriver som för tillfället inte är ”isolerade” trots den hotande positionen för deras egna små huvuden. Men vi skall inte vara för hårda mot Lunatjarskij; till var och en efter förmåga. I sista hand är hans slammiga absurditeter inte mer huvudlösa än många andras.

Men hur, enligt Trotskij, måste ”proletariatet förbli isolerat”? Låt oss titta på ett citat från min pamflett mot Struve (1906). Vid denna tid prisade för övrigt Lunatjarskij detta verk måttlöst. I det kapitel som behandlar sovjeten, hävdar det att medan de borgerliga partierna ”fullständigt ställde sig vid sidan om” de vaknande massorna

> ”koncentrerades det politiska livet kring arbetarnas sovjet. Den småborgerliga stadsbefolkningens attityd gentemot sovjeten (1905) var uttalat sympatisk, om än inte särskilt medveten. Alla förtryckta och förödmjukade sökte skydd under dess vingar. Sovjetens popularitet spred sig långt utanför stadens portar. Den erhöll ‘petitioner’ från bönder som led under orättvisor, bonderesolutioner strömmade till sovjeten, delegationer från byarna kom på besök. Här, just här, koncentrerades nationens tankar och sympatier, från den verkliga och inte den förfalskade demokratiska nationen.” (*Vår revolution*, s. 199)

I alla dessa citat – deras antal kan utan besvär ökas två, tre, ja tio gånger – beskrivs den permanenta revolutionen som en revolution som sammanmänger de förtryckta massorna i staden och på landet kring proletariatet organiserat i sovjeterna; som en nationell revolution som höjer proletariatet till makten och därigenom öppnar möjligheten för en demokratisk revolution som växer över i en socialistisk.

Den permanenta revolutionen är inte ett isolerat språng från proletariatets sida; snarare är det fråga om att rekonstruera nationen under proletariatets ledarskap. Det var så jag med början från 1905 tänkte mig och tolkade den permanenta revolutionens perspektiv.

Radek har också fel angående Parvus[9] – vars syn på den ryska revolutionen 1905 låg nära min egen, utan att dock vara identisk med den – när han upprepar den stereotypa frasen om Parvus’ ”språng” från en tsaristisk regering till en socialdemokratisk.

---

[8] Stalin, *Works*, eng. utg. VI, s. 349.

[9] Man bör komma ihåg att Parvus vid denna tid tillhörde den yttersta vänsterflygeln inom den internationella marxismen. – L.T.

Radek motsäger i själva verket sig själv när han i en annan del av sin artikel visar – visserligen i förbigående men ändock helt korrekt – *på vilka punkter* min syn på revolutionen i verkligheten skilde sig från Parvus'. Parvus hyste inte åsikten att en arbetarregering i Ryssland kunde framskrida mot en socialistisk revolution, dvs. att den genom sitt uppfyllande av de demokratiska uppgifterna kunde växa över i en socialistisk diktatur. Som visas av de citat Radek själv ger från 1905, begränsade Parvus arbetarregeringens uppgifter till de *demokratiska* kraven. Var finns då språnget till *socialismen*? Vad Parvus redan vid den tiden tänkte på var upprättandet av en arbetarregering efter den ”australiska” modellen, som en konsekvens av revolutionen. Parvus ställde också efter Oktoberrevolutionen Australien mot Ryssland, vid en tidpunkt då han själv redan hade slutit upp på socialreformismens yttersta högerflygel. Bucharin hävdade i detta sammanhang att Parvus hade ”uppfunnit” Australien efteråt för att täcka över sina gamla synder om den permanenta revolutionen. Men det stämmer inte. Också 1905 såg Parvus i proletariatets erövring av makten endast vägen till demokratin och inte till socialismen, dvs. han tillskrev proletariatet endast den roll som den i själva verket spelade i Ryssland under Oktoberrevolutionens första 8-10 månader. Som ett vidare perspektiv pekade Parvus också då på den australiska demokratin, dvs. på en regering där arbetarpartiet verkligen styrde men inte härskade, och utförde sina reformistiska krav endast som ett komplement till bourgeoisins program. Genom ödets ironi bestod höger-centerblockets grundläggande tendens 1923-28 just i att dra proletariatets diktatur närmare en arbetardemokrati av australisk modell, dvs. dra den närmare Parvus' prognos. Det blir än klarare när man erinrar sig att de ryska småborgerliga ”socialisterna” under två eller tre decennier ständigt beskrev Australien i den ryska pressen som ett arbetar- och bondeland som avskilt från yttervärlden genom höga tullar utvecklade en ”socialistisk” lagstiftning och på så sätt byggde socialismen i ett land. Radek skulle ha handlat rätt om han ställt *denna* sida av frågan i förgrunden istället för att upprepa sagor om mitt fantastiska språng över demokratin.

3. De tre elementen i den ‘demokratiska diktaturen’: klasser, uppgifter och politisk mekanism.

Skillnaden mellan den ”permanenta” och den leninistiska ståndpunkten uttrycktes politiskt i motsatsställningen mellan parollen om *proletariatets* diktatur stödd av bönderna, och parollen om proletariatets och bondeståndets *demokratiska* diktatur. Dispyten gällde inte huruvida det borgerligt-demokratiska stadiet kunde hoppas över eller inte, och inte heller huruvida en allians mellan arbetarna och bönderna var nödvändig – det gällde den *politiska mekanismen* i samarbetet mellan proletariatet och bönderna i den demokratiska revolutionen.

Alltför förmätet – för att inte säga lättsinnigt – är Radeks påstående att endast människor ”som inte tänkt igenom marxismens och leninismens komplexa metod” kan ställa frågan om den demokratiska diktaturens *partipolitiska uttryck*, medan däremot Lenin påstås ha reducerat hela frågan till ett samarbete mellan två klasser i de objektiva historiska uppgifterna. Nej, så är det absolut inte.

Om vi i den givna frågan abstraherar oss från revolutionens subjektiva faktor: partierna och deras program – den politiska och organisatoriska formen för samarbetet mellan proletariatet och bönderna – då försvinner också alla åsiktsskillnader inte bara mellan Lenin och mig, som markerade två nyanser inom samma revolutionära flygel, utan vad som är mycket värre, också åsiktsskillnaderna mellan bolsjevismen och mensjevismen och slutligen, skillnaderna mellan den ryska revolutionen 1905 och revolutionerna 1848 och t.o.m. 1789, i den mån proletariatet kan nämnas i förhållande till den senare. *Alla* borgerliga revolutioner baserades på samarbete mellan de förtryckta massorna i staden och på landet. Det var just detta som gav revolutionerna i större eller mindre grad en nationell karaktär, dvs. de omfattade hela folket.

Den teoretiska likaväl som den politiska dispyten mellan oss gällde inte samarbetet mellan arbetarna och bönderna i sig, utan programmet för detta samarbete, dess partiformer och politiska metoder. I de *gamla* revolutionerna ”samarbetade” arbetarna och bönderna under överseende av den liberala bourgeoisin eller dess småborgerliga demokratiska flygel. Kommunistiska Internationalen upprepade de gamla revolutionernas erfarenhet i en *ny* Nstorisk situation genom att göra allt för att underordna de kinesiska arbetarna och bönderna under nationalliberalen Chiang Kaisheks och senare ”demokraten” Wang Ching-weis politiska ledarskap. Lenin ställde istället frågan om en allians mellan arbetarna och bönderna i *oförsonlig motsättning* till den liberala bourgeoisin. En sådan allians hade aldrig förr existerat i historien. Det var fråga – så långt det gällde metodiken – om ett nytt experiment i samarbetet mellan de förtryckta klasserna i stad och på land. Därigenom ställdes frågan om de politiska formerna för samarbetet på ett nytt sätt. Detta har Radek helt enkelt glidit förbi. Därför för han oss inte bara bort från formeln om permanent revolution, utan också från Lenins ”demokratiska diktatur” – till en tom historisk abstraktion.

Ja, Lenin vägrade under ett antal år att *i förväg avgöra* frågan hur arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur och dess partipolitiska och statsmässiga organisation skulle se ut, och han ställde samarbetet mellan dessa två klasser i förgrunden och i motsättning till en koalition med den liberala bourgeoisin. Lenin sade: vid ett visst historiskt stadium framspringer oundvikligen ur hela den objektiva situationen en revolutionär allians mellan arbetarklassen och bönderna för att lösa den demokratiska revolutionens uppgifter. Kommer bönderna att ha tid att skapa ett självständigt parti och förstå nödvändigheten av detta? Kommer detta parti att vara i majoritet eller i minoritet i diktaturens regering? Vilken specifik vikt kommer de proletära representanter att ha i den revolutionära regeringen? Ingen av dessa frågor möjliggör ett svar *a priori*. ”Erfarenheten får visa det.” I den mån formuleringen om den demokratiska diktaturen lämnade frågan om den politiska mekanismen i alliansen mellan arbetarna och

bönderna halvöppen, förblev den i viss mån – utan att på något sätt förvandlas till Radeks torra abstraktioner – en algebraisk formulering, som tillät oerhört olika politiska tolkningar för framtiden.

Dessutom var Lenin själv inte alls av den åsikten att frågan skulle lösas genom diktaturens klassbasis och dess objektiva historiska mål. Den subjektiva faktorns betydelse – målen, den medvetna metoden, partiet – förstod Lenin väl och han lärde oss detta. Och därför avvisade Lenin inte alls ett approximativt hypotetiskt svar på frågan: vilka politiska former kan den första självständiga alliansen i historien mellan arbetarna och bönderna anta. Men Lenins sätt att närma sig denna fråga under olika epoker var långt ifrån en och densamma. Lenins tänkande får inte ses dogmatiskt, utan historiskt. Lenin förde inte med sig några färdiga budord från Sinaiberget: han tillverkade idéer och slagord i klasskampens smältdegel, anpassade dem till verkligheten, gjorde dem konkreta och preciserade och fyllde dem vid olika tillfällen med olika innehåll. Men *denna* sida av frågan, som senare fick en bestämd karaktär och förde bolsjevikpartiet till randen av en splittring i början av 1917, har inte alls undersökts av Radek. Han låtsades helt enkelt inte om den.

Men det är ett faktum att Lenin inte alltid karakteriserade de möjliga partipolitiska uttrycken och regeringsformerna för alliansen mellan de två klasserna på samma sätt, och att han samtidigt avstod från att binda partiet genom dessa hypotetiska tolkningar. Varför denna försiktighet? Orsaken står att finna i det faktum att denna algebraiska formulering innehåller en kvantitet som är enormt betydelsefull, men politiskt sett oerhört obestämd: *bönderna*.

Jag skall endast citera några få exempel på Lenins tolkning av den demokratiska diktaturen, med reservation att en allsidig presentation av *utvecklingen* av Lenins tänkande kring denna fråga egentligen kräver en separat studie.

När han utvecklade tanken att proletariatet och bönderna skulle vara diktaturens bas, skrev Lenin i mars 1905:

> ”Och en sådan sammansättning av den sociala basen i en tänkbar och önskvärd revolutionärt-demokratisk diktatur kommer naturligtvis att få sin återspegling i den revolutionära regeringens sammansättning. *En sådan sammansättning innebär oundvikligen deltagande av och t.o.m. dominans för de mest olikartade representanterna för den revolutionära demokratin i en sådan regering.*” (bd. VI, s. 132. Min kursiv.) [1]

I dessa ord antyder Lenin inte bara klassbasen, utan skisserar också en bestämd regeringsform för diktaturen med en tänkbar dominans för representanterna för den småborgerliga demokratin.

1907 skrev Lenin:

> ”För att bli segerrik måste den ‘böndernas agrara revolution’ ni herrar talar om, i sig, som en bonderevolution, ta över den centrala makten i hela staten.” (bd. IX, s. 539) [2]

Denna formulering går t.o.m. längre. Den kan förstås i den betydelsen att den revolutionära makten måste koncentreras i böndernas händer. Men denna formulering omfattar i den långt mera utsträckta tolkning som den får genom själva utvecklingens gång, också Oktober-revolutionen som förde proletariatet till makten som bonderevolutionens ”agent”. Detta är de yttersta polerna i de tänkbara tolkningarna av formuleringen om proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur. Det är troligt att i denna algebraiska karaktär låg i viss mån och till en viss punkt dess starka sida, men denna innehöll också dess risker, vilka visade sig

[1] ”Social-Democracy and the Revolutionary Provisional Government, Lenin”, *Coll. Works* bd. 8, s. 291.
[2] ”Political and Tactical Considerations in Questions of the Agrarian Programme”. (kap. 4 i broschyren ”The Agrarian Programme of the Social Democrats in the Russian Revolution of 1905-07”) *Coll. Works* bd. 13, s. 325 ff.

nog så starka efter Februari(revolutionen) och som i Kina ledde till katastrof.

I juli 1905 skrev Lenin:

> ”Ingen talar om partiets maktövertagande – vi talar endast om deltagarskap, och *såvitt möjligt* ett ledande deltagarskap i revolutionen ...” (bd. VI, s. 278) [3]

I december 1906 ansåg Lenin det möjligt att hålla med Kautsky i frågan om partiets maktövertagande:

> ”Kautsky anser det inte bara ‘som mycket troligt’ att segern kommer att tillfalla det socialdemokratiska partiet under revolutionens gång utan förklarar att det är socialdemokraternas uppgift ‘att hos sina anhängare inprägla tron på en säker seger, ty man kan inte kämpa med framgång om man avvisar segern på förhand’.” (bd. VIII, s. 58) [4]

Skillnaden mellan dessa två tolkningar som Lenin själv gett är inte mindre än den som finns mellan Lenins formuleringar och mina egna. Vi skall se detta än tydligare längre fram. Här vill vi ställa frågan: varför dessa motsägelser hos Lenin? De återspeglar en och samma ”okända faktor” i revolutionens politiska formel: *bönderna*. Det var inte för inte som de radikala tänkarna ständigt kallade bönderna för den ryska historiens sfinx. Frågan om den revolutionära diktaturens natur är – antingen Radek vill det eller inte – oskiljaktigt sammanknuten med frågan om möjligheten av ett revolutionärt bondeparti som är fientligt mot den liberala bourgeoisin och oberoende av proletariatet. Den avgörande betydelsen av den senare frågan är inte svår att förstå. Om bönderna kunde skapa sitt eget *självständiga* parti i den demokratiska diktaturens epok, då kunde den demokratiska diktaturen förverkligas i sin sannaste och mest direkta betydelse, och frågan om den proletära minoritetens deltagande i den revolutionära regeringen skulle ha en förvisso viktig, men underordnad betydelse. Fallet blir helt annorlunda om vi utgår från det faktum att bönderna på grund av sin tvetydiga klasskaraktär och heterogeniteten i sin sociala sammansättning, varken kan driva en självständig politik eller ha ett oberoende parti, utan i den revolutionära epoken tvingas välja mellan bourgeoisins politik och proletariatets. Endast denna värdering av böndernas politiska natur öppnar perspektivet mot ett proletariatets diktatur som växer fram direkt ur den demokratiska revolutionen. I detta ligger det naturligtvis ingen ”förnekelse”, ”försummelse” eller ”underskattning” av bönderna. Utan bondefrågans avgörande betydelse för hela samhällets liv och utan det djupa och jättelika svepet i bonderevolutionen kan man inte ens tala om en proletär diktatur i Ryssland. Men det faktum att den *agrara revolutionen* skapade villkoren för *proletariatets* diktatur berodde på böndernas oförmåga att med sin egen styrka och under sitt eget ledarskap lösa sina egna historiska problem. Under de nuvarande förhållandena f de borgerliga länderna – till och med i de efterblivna, i den mån dessa redan gått in i den kapitalistiska industrins epok och bundits samman till en enhet genom järnvägarna och telegraferna – gäller detta inte bara Ryssland utan också Kina och Indien. Bönderna kan i än mindre grad spela en ledande – eller ens en självständig politisk – roll än under de gamla borgerliga revolutionernas epok. Det faktum att jag ständigt och ihärdigt hävdade denna tanke, som bildar en av de viktigaste beståndsdelarna i teorin om den permanenta revolutionen, utgjorde en fullständigt felaktig, och i huvudsak absolut ogrundad förevändning att anklaga mig för att underskatta bönderna.

Vilken syn hade Lenin på frågan om ett bondeparti? För att besvara frågan skulle man behöva göra en särskild studie över utvecklingen i Lenins syn på den ryska revolutionen under perioden 1905-1917. Jag skall begränsa mig till två citat.

---

[3] ”The Paris Commune and the Tasks of the Democratic Dictatorship”, *Coll. Works*. bd. 9, s. 141. Ger endast den avslutande delen av denna artikel, som trol. inte skrivit resterande (bl.a. ovanstående citat), men det framgår av sammanhanget att Lenin godkänt artikeln. – Ö.a.

[4] ”The Proletariat and its Ally in the Russian Revolution”, *Coll. Works* bd. 11 s. 373.

1907 skrev Lenin:

> ”Det är möjligt ... att de objektiva svårigheterna för en politisk förening av småbourgeoisin kommer att hindra bildandet av ett sådant parti och under lång tid lämna bondedemokratin i det nuvarande tillståndet av en svampaktig, oformlig, grötig, trudovik[5]-liknande massa.” (bd. VIII, s. 494) [6]

1909 uttryckte Lenin sig om samma ämne på ett annat sätt:

> ”Det är ingen tvekan om att en revolution som når en så ... hög grad av utveckling som den revolutionära diktaturen, kommer att skapa ett mera fast format och mäktigare revolutionärt bondeparti. Att bedöma saken annorlunda vore att anta att det hos en fullvuxen människa skulle kunna finnas vissa väsentliga organ som bevarar en embryonal storlek, form och utveckling.” (bd. XI, del 1, s. 130) [7]

Bekräftades detta antagande? Nej, det gjorde det inte. Men det är just detta som tvingade Lenin *att fram till dess att historien bekräftade tesen*, ge ett algebraiskt svar på frågan om den revolutionära regeringen. Naturligtvis ställde Lenin aldrig denna hypotetiska formulering ovanför verkligheten. Kampen för proletariatets självständiga politiska parti utgör det huvudsakliga innehållet i hans liv. De beklagansvärda epigonerna slutade emellertid i sin jakt efter ett bondeparti med att låta de kinesiska arbetarna underordnas Kuomintang, med att strypa kommunismen i Indien i hägnet av ett ”Arbetar- och Bondeparti”, med den farliga friktionen av en Bondeinternational, med maskeraden om Förbundet mot Imperialismen osv.

Det härskande officiella tänkandet gör inget försök att begrunda de motsägelser hos Lenin som jag pekat på ovan, vilka delvis är på ytan och skenbara, delvis verkliga, men vilka alltid beror på själva frågeställningen. Nu då det bland oss uppstått ett särskilt släkte av ”röda” professorer som skiljer sig från de gamla reaktionära professorerna inte genom en starkare ryggrad, utan endast genom en djupare okunnighet, rensas och rakas Lenin professoriskt från alla motsägelser, dvs. från själva dynamiken i sitt tänkande; standardiserade citat träs upp på olika trådar, och sedan prånglas den ena eller andra serien ut, beroende på ”dagens behov”.

Man får inte för ett ögonblick glömma att revolutionens problem i ett ”jungfruligt” land blev akut efter en historisk intervall, efter en lång reaktionär epok i Europa och i hela världen, och av den anledningen innehöll många okända faktorer. Genom formuleringen om ”arbetarnas och bondeståndets demokratiska diktatur”, uttryckte Lenin säregenheterna i de ryska sociala förhållandena. Han gav olika tolkningar av denna formulering, men avvisade den inte förrän han i grunden genomträngt säregenheterna i den ryska revolutionen. Vari låg då denna säregenhet?

Agrarfrågans jättelika roll och bondefrågan i allmänhet, som grunden eller basen för alla andra problem, och det stora antalet av bondeintellektuella, och sådana som sympatiserade med bönderna, med Narodnik-ideologin, med deras ”anti-kapitalistiska” traditioner och deras revolutionära temperament – allt detta innebar i sin helhet att *om ett anti-borgerligt revolutionärt bondeparti överhuvudtaget var möjligt någonstans, var det just precis och först och främst i Ryssland.*

Och som ett faktum: i försöken att skapa ett bondeparti, eller ett arbetar- och bondeparti – till skillnad från ett liberalt eller ett proletärt parti – försöktes varje tänkbar politisk variant i Ryssland, illegal likaväl som parlamentarisk och t.o.m. en kombination av dessa två: *Zemlja i Volja* (Land och Frihet), *Narodnaja Volja* (Folkviljan), *Tjernij Peredel* (Svart omfördelning),

---

[5] Trudovikerna var representanter för bönderna i de fyra dumorna, och vacklade ständigt mellan kadeterna (liberalerna) och socialdemokraterna. – L.T.

[6] ”Revolution and Counter-Revolution”, *Coll. Works* bd 13, s. 121.

[7] ”The Aim of the Proletarian Struggle in Our Revolution”, *Coll. Works* bd. 15, s. 374.

de legala *Narodnitjestvo* (Populisterna), *Socialist-revolutionärerna*, *Folksocialisterna*, *Trudovikerna*, *Vänstersocialist-revolutionärerna* etc., etc. Under ett halvt århundrade hade vi *de facto* ett jättelikt laboratorium för att skapa ett ”antikapitalistiskt” bondeparti med en självständig hållning gentemot det proletära partiet. Det största omfånget uppnådde, som vi alla känner till experimentet med det socialist-revolutionära partiet, vilket under en tid 1917 i själva verket utgjorde ett parti för den överväldigande majoriteten av bönderna. Men vad hände? Detta parti utnyttjade endast sin position för att fullständigt förråda bönderna till den liberala bourgeoisin. Socialist-revolutionärerna gick i koalition med ententens imperialister och förde tillsammans med dem en väpnad kamp mot det ryska proletariatet.

Detta verkligt klassiska exempel visar att småborgerliga partier stödda på bönderna fortfarande kan uppnå något som liknar en självständig politik under den period i historien när andrahandsfrågor står på dagordningen; men när samhällets revolutionära kris ställer den grundläggande frågan om egendomen på dagordningen, blir det småborgerliga ”bondepartiet” automatiskt ett verktyg i bourgeoisins händer mot proletariatet.

Om mina forna åsiktsskillnader med Lenin inte analyseras på den nivå som kännetecknas av citat slitna ur det och det året, månaden eller dagen, utan ses i sitt rätta historiska perspektiv, då blir det helt klart att dispyten, åtminstone från min sida sett, inte gällde huruvida en allians mellan proletariatet och bönderna krävdes för att lösa de demokratiska uppgifterna eller inte, utan om vilken partipolitisk och statsmässig form proletariatets och böndernas revolutionära samarbete kunde anta, och vilka konsekvenser detta skulle få för revolutionens fortsatta utveckling. Jag talar naturligtvis om min egen ståndpunkt i denna dispyt, inte om den Bucharin eller Radek intog vid den tiden. Den får de själva svara för.

Hur nära formuleringen om ”den permanenta revolutionen” låg Lenins formulering illustreras på ett åskådligt sätt av följande jämförelse. Under sommaren 1905, dvs. före generalstrejken i oktober och upproret i Moskva i december, skrev jag i ett förord till ett av Lassalles tal:

> ”Det är uppenbart att proletariatet, liksom bourgeoisin på sin tid, uppfyller sin mission med stöd av bönderna och av städernas småbourgeoisi. Proletariatet leder landsbygden, drar in den i rörelsen, intresserar den för en framgång för sina planer. Men proletariatet förblir oundvikligen ledaren. Detta är inte ‘proletariatets och bondeståndets diktatur’ utan *proletariatets diktatur stödd av bönderna*.” (L. Trotskij, *Året 1905*, s. 281) [8]

Jämför nu dessa ord skrivna 1905 och citerade av mig i den polska artikeln 1909 med följande ord från Lenin, likaså skrivna 1909, strax efter det partikonferensen under påverkan från Rosa Luxemburg hade antagit formuleringen ”proletariatets diktatur stödd av bönderna” istället för den gamla bolsjevikiska formuleringen. Till mensjeviker som talade om den radikala förändringen i Lenins ståndpunkt, svarade denne:

> ”... Den formulering som bolsjevikerna här har valt betyder följande: *proletariatet som leder bönderna bakom sig*.[9]
>
> . . . Är det inte uppenbart att idén bakom alla dessa formuleringar är en och densamma? Är det inte uppenbart att denna tanke uttrycker just proletariatets och böndernas diktatur – att ‘formuleringen’ om *proletariatet stött av bönderna, helt och hållet står inom ramarna för denna samma*

[8] Detta citat visar – för övrigt bland tusentals andra – i förbigående sagt att jag hade kännedom om böndernas existens och agrarfrågans vikt så tidigt som före 1905 års revolution, dvs, en tid innan böndernas betydelse förklarades för mig av Maslow, Thalheimer, Thälmann, Remmele, Cachin, Monmousseau, Bela Kun, Pepper, Kuusinen och andra marxistiska sociologer. – L.T.

[9] Vid partikonferensen 1909 föreslog Lenin formuleringen ”proletariatet som leder bönderna bakom sig”, men anslöt sig till slut till den formulering som lades fram av de polska socialdemokraterna, vilka fick majoritet vid konferensen gentemot mensjevikerna. – L.T.

proletariatets och bondeståndets diktatur?" (Bd. XI, del 1, s. 219 och 224, kursiv. av mig) [10]

Lenin ger här den "algebraiska" formuleringen en tolkning som utesluter varje tanke på ett självständigt bondeparti och än mer dess dominerande roll i den revolutionära regeringen: proletariatet *leder* bönderna, proletariatet *stöds* av bönderna, följaktligen koncentreras den revolutionära makten i händerna på proletariatets parti. Men detta är just det centrala i teorin om den permanenta revolutionen.

Idag, dvs. *efter* det historiska prov som ägt rum, är det väsentliga man kan säga om de gamla åsiktsskillnaderna i frågan om diktaturen följande: Samtidigt som Lenin alltid utgick från proletariatets ledande roll, betonade och utvecklade han på varje sätt nödvändigheten av ett revolutionärt-demokratiskt samarbete mellan arbetarna och bönderna – och lärde oss alla detta. Jag å min sida utgick från detta samarbete, betonade på varje sätt nödvändigheten av proletärt ledarskap inte bara i blocket utan också i den regering som kunde kallas samman för att leda detta block. Ingen annan skillnad kan läsas in i frågan.

Låt oss i samband med detta ta fram två citat: ett är från "*Resultat och framtidsutsikter*", vilket Stalin och Zinovjev utnyttjade för att visa antagonismen mellan min ståndpunkt och Lenins, det andra från en polemisk artikel som Lenin riktade mot mig, och som Radek nyttjar för samma ändamål.

Här är det första citatet:

> "Men proletariatets deltagande i en regering är också objektivt troligast och tillåtet endast då det är *dominerande och ledande*. Man kan naturligtvis beskriva en sådan regering som proletariatets och böndernas diktatur, proletariatets, böndernas och de intellektuellas diktatur, eller t.o.m. som en koalitionsregering mellan arbetarklassen och småbourgeoisin, men frågan kvarstår likafullt: vem skall ha hegemonin i själva regeringen, och därigenom i landet? Och när vi talar om en arbetarregering svarar vi härigenom att hegemonin måste tillhöra arbetarklassen." (*Vår revolution*, 1906, s. 250) [11]

Zinovjev grät bittra tårar (1925!) över att jag (1905!) hade ställt bönderna och intelligentsian på samma plan. Han fick inte ut någonting annat ur citatet ovan. Hänvisningen på intelligentsian berodde på de förhållanden som då rådde, där intelligentsian politiskt sett spelade en helt annorlunda roll än den spelar idag. Endast rent intellektuella organisationer talade vid denna tid i böndernas namn; socialist-revolutionärerna byggde officiellt sitt parti på denna "triad": proletariatet, bönderna, intelligentsian; mensjevikerna hissade – som jag uttryckte det vid denna tid – upp varje radikal intellektuell i tårna för att visa den borgerliga demokratiska uppblomstringen. Vid denna tid uttalade jag mig hundratals gånger om de intellektuellas oförmåga som en "självständig" social gruppering och om de revolutionära böndernas avgörande betydelse. Men när allt kommer omkring diskuterar vi inte nu en enstaka polemisk fras, som jag inte tänker försvara. Citatets innebörd är följande: att jag fullständigt accepterar det leninska innehållet i den demokratiska diktaturen och endast kräver en mer preciserad definition av dess politiska mekanism, dvs. att den sorts koalition skulle uteslutas där proletariatet endast skulle vara en gisslan hos en småborgerlig majoritet.

Låt oss nu undersöka Lenins artikel från 1916, vilken, som Radek själv påpekar, "*formellt sett* riktades mot Trotskij, men *i själva verket* drabbade Bucharin, Pjatakov, den som skriver dessa rader (dvs. Radek) och ett antal andra kamrater". Detta är ett mycket värdefullt medgivande, som fullständigt bekräftar mitt intryck vid den tiden att Lenin endast ytligt sett riktade sin polemik mot mig, ty innehållet, som jag senare skall visa, träffade i själva verket inte alls mig. Denna artikel innehåller (på två rader) just denna anklagelse om mitt påstådda "förnekande av

[10] "The Aim of the Proletarian Struggle in Our Revolution", *Coll. Works* bd. 15, s. 362 och 368.
[11] Trotskij, *Resultat och framtidsutsikter* (Partisan 1972), s. 50.

bönderna" som senare blev huvudargumentet för epigonerna och deras lärjungar. Artikelns "kärna" – för att använda Radeks uttryck – är följande stycke:

> "Trotskij har inte tagit hänsyn till", säger Lenin och citerar mina egna ord, "att om proletariatet bakom sig drar med de icke-proletära massorna i byn för att konfiskera godsherrarnas rikedomar och störta monarkin kommer detta att utgöra den 'nationella revolutionens' fullbordan, och att detta i Ryssland *just kommer att vara proletariatets och böndernas revolutionärt demokratiska diktatur*." (Bd. XIII, s. 214) [12]

Att Lenin inte riktade denna förebråelse om att förneka bönderna till "rätt adress" utan i själva verket avsåg Bucharin och Radek som verkligen försökte hoppa över revolutionens demokratiska stadium, det är helt klart, inte bara från det som sagts tidigare i detta verk utan också från det citat som Radek själv lägger fram och helt rätt kallar för "kärnan" i Lenins artikel. I själva verket *citerar Lenin direkt min artikel när han säger att endast en självständig och djärv politik från proletariatets sida kan dra med sig de "icke-proletära" massorna i byn för att konfiskera godsherrarnas rikedomar och störta monarkin*" etc. – och sedan lägger Lenin till: "Trotskij har inte tagit hänsyn till – att detta är just vad som menas med den revolutionärt demokratiska diktaturen." Med andra ord: Lenin bekräftar här och intygar s.a.s. att Trotskij i själva verket accepterar det verkliga innehållet i den bolsjevikiska formuleringen (arbetarnas och böndernas samarbete och de demokratiska uppgifterna i detta samarbete), men vägrar att erkänna att detta är just vad den demokratiska diktaturen, den nationella revolutionens fullbordan, kommer att innebära. Av detta följer att dispyten i denna ytligt sett "skarpa" polemiska artikel inte inbegriper programmet för revolutionens nästa stadium och dess klassmässiga drivkrafter, utan just *de politiska styrkeförhållandena, diktaturens politiska och partimässiga karaktär*. Om polemiska missförstånd på grund av oklarheten i själva processen och delvis på grund av fraktionsmässiga överdrifter, var begripliga och oundvikliga vid denna tid, är det fullständigt obegripligt hur Radek förmåtts föra in sådan förvirring i frågan i efterhand.

Min polemik med Lenin handlade i huvudsak om möjligheten för böndernas självständighet (och *grad* av självständighet) i revolutionen, särskilt om möjligheten för ett självständigt bondeparti. I denna polemik anklagade jag Lenin för att överskatta böndernas *självständiga* roll. Lenin anklagade mig för att underskatta böndernas revolutionära roll. Detta berodde på själva polemikens logik. Men är det inte klandervärt att någon idag, två decennier senare, utnyttjar dessa citat, sliter dem ur sitt samband med partirelationerna vid denna tid och ger varje polemisk överdrift eller tillfälligt missförstånd en absolut betydelse, istället för att med hjälp av den stora revolutionära erfarenhet vi har haft frilägga själva kärnan i åsiktsskillnaderna och vad som var den verkliga och inte den verbala vidden i dessa skillnader?

Då jag tvingas begränsa mig i valet av citat, skall jag här bara hänvisa till de översiktliga teser om revolutionens stadier som Lenin lade fram och som skrevs i slutet av 1905 men som publicerades först 1926 i femte volymen av *Lenins valda verk* (s. 450)[13] Jag minns att alla oppositionsmän, inkl. Radek, betraktade publiceringen av dessa teser som den bästa tänkbara gåvan till Oppositionen, ty Lenin visade sig i dessa teser vara skyldig till "trotskism" enligt alla de paragrafer som fanns i den stalinska lagsamlingen. De viktigaste punkterna i den resolution från EKKI:s 7. plenum som fördömer trotskismen tycks medvetet riktas mot Lenins grundläggande teser. Stalinisterna gnisslade tänder av vrede över denna publicering. Redaktören för denna volym av *Valda verk*, Kamenev, sade direkt till mig med den inte särskilt generade "godmodighet" som är karakteristisk för honom att om ett block mellan oss inte vore i förberedelse skulle han inte under några som helst omständigheter ha tillåtit att detta dokument publicerats. I en uppsats av Kostrsjeva i "Bolsjevik" förfalskades slutligen

[12] Lenin, "On the Two Lines in the Revolution", *Coll. Works* bd. 21, s. 419.
[13] "The Stages, the Trend, and the Prospects of the Revolution", nu i *Coll. Works* bd. 10 s. 91-92.

dessa teser på ett bedrägligt sätt just för att bespara Lenin anklagelsen om ”trotskism” i sin attityd till bönderna som helhet och medelbonden i synnerhet.

Som ett tillägg citerar jag här Lenins egen värdering av åsiktsskillnaden gentemot mig, vilken han gjorde 1909:

> ”Kamrat Trotskij medger här ‘att representanter för den demokratiska befolkningen skall delta i arbetarregeringen’, dvs. han garanterar en *regering av representanter för proletariatet och bondeståndet*. Under vilka förhållanden proletariatets deltagande i den revolutionära regeringen är tillåten – är en annan fråga, och i denna fråga kommer bolsjevikerna troligen inte att vara eniga med vare sig Trotskij eller de polska socialdemokraterna. Frågan om de revolutionära klassernas diktatur kan emellertid inte reduceras till en fråga om ‘majoritet’ i den eller den revolutionära regeringen, eller till de förhållanden under vilka socialdemokraternas deltagande i den eller den regeringen är tillåten.” (bd. XI, del 1, s. 229. Min kursiv.) [14]

I detta citat från Lenin bekräftas det än en gång att Trotskij accepterar en regering med representanter för proletariatet och bönderna, och sålunda inte ”hoppar över” de senare. Lenin betonar vidare att frågan om diktaturen inte kan reduceras till frågan om majoritet i regeringen. Det står utom all diskussion. Vad det först och främst gäller här är proletariatets och böndernas samverkan och följaktligen det proletära avantgardets kamp mot den liberala eller ”nationella” bourgeoisin om inflytande över bönderna. Men samtidigt som frågan om arbetarnas och böndernas revolutionära diktatur *inte* kan *reduceras* till frågan om majoritet i regeringen, *stiger* denna fråga likväl efter revolutionens seger fram som den avgörande frågan. Som vi sett gör Lenin en försiktig reservation (mot alla eventualiteter): om frågan om partiets deltagande i den revolutionära regeringen skulle komma upp, då kommer det kanske att uppstå skillnader med Trotskij och de polska kamraterna *om villkoren* för detta deltagande. Det gällde därför en *tänkbar* åsiktsskillnad i den mån som Lenin ansåg det teoretiskt tillåtet att proletariatets representanter deltog som minoritet i den demokratiska regeringen. Händelseförloppet visade dock att inga skillnader uppstod mellan oss. I november 1917 blossade en bitter strid upp i partiets ledarskikt om frågan om en koalitionsregering med socialist-revolutionärerna och mensjevikerna. Lenin invände inte i princip mot en koalition på sovjeternas bas, men krävde kategoriskt att den bolsjevikiska majoriteten skulle säkerställas. Jag stod helt enig med Lenin.

Låt oss nu höra vart Radek egentligen vill komma med hela frågan om proletariatets och böndernas demokratiska diktatur:

> ”Vari”, frågar han, ”visade sig den gamla bolsjevikiska teorin från 1905 vara i grunden riktig? I det faktum att petrogradarbetarnas och böndernas enade aktion (soldaterna i Petrogradgarnisonen) störtade tsarismen (1917 – L.T.). När allt kommer omkring, förutser formuleringen från 1905 i sina grunddrag endast klassrelationerna, och inte en konkret politisk institution.”

Vänta nu en sekund! Om jag betecknade den gamla leninistiska formuleringen som ”algebraisk” ansåg jag det därför inte tillåtet att reducera den till en tom banalitet som Radek så tanklöst gör. ”Den grundläggande saken inträffade: proletariatet och bönderna störtade tillsammans tsarismen.” Men denna ”grundläggande sak” förverkligades utan undantag i alla segerrika eller halv-segerrika revolutioner. Tsarer, feodalfurstar och präster har alltid fått känna på proletärernas knytnävar eller proletärernas föregångare, plebejerna och bönderna. Detta hände så tidigt som under 1500-talet i Tyskland och t.o.m. tidigare. I Kina var det också arbetarna och bönderna som slog ned ”militaristerna”. Vad har detta med den demokratiska revolutionen att göra? En sådan diktatur steg aldrig upp i de gamla revolutionerna, och inte heller i den kinesiska revolutionen. Varför inte? Därför att på arbetarnas och böndernas rygg – de som gjorde grovjobbet i revolutionen – satt bourgeoisin. Radek har ”abstraherat” sig själv

[14] ”The Aim of the Proletarian Struggle in Our Revolution”, *Coll. Works* bd. 15, s. 373 f.

så våldsamt från ”politiska institutioner” att han har glömt den mest ”grundläggande saken” i en revolution; nämligen: vem leder den och griper makten? En revolution är trots allt en kamp om makten. Den är en politisk kamp som klasserna *inte* för med tomma händer, utan med hjälp av ”politiska institutioner” (partier etc).

”Människor som inte tänkt igenom den marxistiska och leninistiska metodens komplexitet” dundrar Radek mot oss arma syndare, ”har följande uppfattning: hela saken måste oundvikligen sluta med en gemensam regering av arbetare och bönder; några anser t.o.m. att detta oundvikligen måste sluta med en koalitionsregering av arbetar- och bondepartierna.”

Vilka idioter är inte dessa ”några”! Och vad anser Radek själv? Anser han inte att en segerrik revolution måste ledas till upprättandet av en ny regering eller att denna nya regering måste återspegla och säkra ett bestämt styrkeförhållande mellan de revolutionära klasserna? Radek har fördjupat det ”sociologiska” problemet till den grad att ingenting blir kvar utom ett verbalt skal.

Hur otillåtet det är att abstrahera sig från frågan om de politiska formerna för samarbetet mellan arbetarna och bönderna, visas bäst för oss genom följande ord från ett föredrag som samme Radek höll inför den Kommunistiska Akademin i mars 1927:

> ”För ett år sedan, skrev jag en artikel i *Pravda* om denna (Kanton)-regering och betecknade den som en *bonde- och arbetarregering*. Kamraterna inom redaktionen antog att det var ett slarvfel från min sida och ändrade det till en *arbetar- och bonderegering*. Jag protesterade inte mot detta, utan lät det stå kvar: en arbetar- och bonderegering.”

Radek ansåg sålunda i mars 1927 (inte 1905) att det kunde finnas en bonde- och arbetarregering i motsats till en arbetar- och bonderegering. Detta begrep inte redaktören för *Pravda*. Jag måste erkänna att inte heller jag kan begripa det. Vi vet vad en arbetar- och bonderegering är. Men vad är en bonde- och arbetarregering, i kontrast till och i motsats till en arbetar- och bonderegering? Var vänlig och förklara denna mystiska omkastning av adjektiven. Här står vi vid själva frågans kärna. 1926 trodde Radek att Chiang Kai-sheks Kantonregering var en bonde- och arbetarregering, 1927 upprepade han samma formulering. Men i själva verket visade den sig vara en *borgerlig* regering, som utnyttjade arbetarnas och böndernas revolutionära kamp och sedan dränkte dem i blod. Hur skall detta misstag förklaras? Misstog sig Radek helt enkelt? På långt håll är det lätt att ta miste. Men varför då inte säga det: jag förstod inte, kunde inte se, jag gjorde ett misstag. Men nej, detta är inte ett faktiskt misstag, beroende på bristande information, utan snarare – vilket nu är klart – ett djupgående principiellt misstag. Bonde- och arbetarregeringen, som motsats till arbetar- och bonderegeringen, är ingenting annat än Kuomintang. Det kan inte innebära någonting annat. Om bönderna inte följer proletariatet, följer de bourgeoisin. Jag tror att denna fråga tillräckligt klarlagts i min kritik av Stalin-fraktionens teori om ett ”två-klassigt arbetar- och bondeparti” (Se *Kominterns programförslag: En kritik av dess grunddrag*). Kantons ”bonde- och arbetarregering” som motsats till en arbetar- och bonderegering är också det enda tänkbara uttrycket för att i dagens kinesiska politik beteckna den ”demokratiska diktaturen” i motsats till den proletära diktaturen: med andra ord, förkroppsligandet av den stalinistiska Kuomintangpolitiken i motsats till den bolsjevikiska politik som Kommunistiska Internationalen gett etiketten ”trotskistisk”.

4. Hur såg teorin om den permanenta revolutionen ut i praktiken?

I sin kritik av vår teori lägger Radek som vi redan sett till också ”*den taktik som härleds ur den*”. Detta är ett mycket viktigt tillägg. Den officiella kritiken av ”trotskismen” på denna punkt begränsade sig klokt nog till teorin ... Men för Radek räcker inte detta. Han för striden mot en bestämd (bolsjevikisk) taktisk linje i fråga om Kina. Han söker misskreditera denna linje genom teorin om den permanenta revolutionen, och för att lyckas i sitt uppsåt måste han visa eller åtminstone låtsas att någon redan visat, att en felaktig taktik i det förflutna har kunnat härledas ur denna teori. Här missleder Radek direkt sina läsare. Det är möjligt att han själv är obekant med revolutionens historia, i vilken han för övrigt aldrig tog aktiv del. Men uppenbarligen har han inte gjort det minsta försök att undersöka frågan genom dokument. Likväl finns de viktigaste av dessa i andra bandet av mina *Samlade verk*. De kan kontrolleras av alla som kan läsa.

Och låt mig därför informera Radek: under praktiskt taget alla stadier i den första revolutionen rådde det fullständig överensstämmelse mellan Lenin och mig när det gällde att värdera revolutionens styrkor och dess aktuella uppgifter, trots det faktum att jag tillbringade hela 1905 illegalt i Ryssland och 1906 i fängelse. Jag tvingas här begränsa mig till ett minimum av bevis och dokumentation.

I en artikel skriven i februari och tryckt i mars 1905, dvs, två-tre månader innan den första *bolsjevikiska* kongressen (som i historien betecknas som den tredje partikongressen), skrev jag:

> ”Den bittra striden mellan folket och tsaren, som inte känner någon annan tanke än segern; det nationella upproret som en höjdpunkt i denna strid; den provisoriska regeringen som en revolutionär kulmen i folkets seger över sin sekelgamla fiende; avväpningen av den tsaristiska reaktionen och folkets beväpning genom den provisoriska regeringen; sammankallandet av en Konstituerande Församling på basis av allmän, lika, direkt och hemlig rösträtt – detta är de objektiva stadierna i revolutionen.” (*Samlade verk*, band II, del 1, s. 232)

Det räcker att jämföra dessa ord med resolutionerna från bolsjevikkongressen i maj 1905 för att man skall tvingas erkänna att min formulering är i fullständig solidaritet med bolsjevikerna om de grundläggande taktiska problemen.

Men det är inte allt. I samklang med denna artikel formulerade jag i Petersburg, i samråd med Krasin, de teser om den provisoriska regeringen som publicerades illegalt vid denna tid. Krasin försvarade dem vid bolsjevikkongressen. Följande ord från Lenin visar hur mycket han uppskattade dem:

> ”Jag delar fullständigt kamrat Krasins åsikter. Det är naturligt att jag som skribent uppmärksammar frågans litterära formulering. *Kampmålens betydelse har visats på ett korrekt sätt av kamrat Krasin, och jag stöder honom fullständigt.* Man kan inte kämpa utan att erkänna att man måste erövra de positioner man strider för ...” (bd. VI, s. 180).[1]

Den överväldigande delen av Krasins utförliga förslag, till vilket jag hänvisar läsaren, inneslöts i kongressresolutionen. Att jag var författare till detta förslag bevisas av en anteckning Krasin gjort och som jag fortfarande har i min ägo. Hela denna episod i partiets historia är väl känd för Kamenev och andra.

Frågan om bönderna, frågan om att dra bönderna närmare arbetarsovjeterna, att samordna

[1] ”Speech at Third Congress of R.S.D.L.P., on Amendments to Resolution on Revolutionary Provisional Government”, *Coll. Works* bd. 8, s. 398. Lenin använde Krasins partipseudonym, Zimin.

Bondeförbundets arbete, upptog mer och mer av Petersburgssovjetens uppmärksamhet för varje dag som gick. Är Radek måhända medveten om att sovjetens ledarskap åvilade mig? Här är en av de hundratals formuleringar jag skrev vid denna tid om revolutionens taktiska uppgifter:

> ”Proletariatet skapar stadsomfattande ‘sovjeter’ som leder kampaktioner för stadsbefolkningen, och ställer frågan om en kampallians mellan armén och bönderna på dagordningen.” (*Natjalo*, nr 4 17/30 nov. 1905).

Det är tråkigt och till och med pinsamt – det erkänner jag – att utnyttja citat som bevisar att jag inte ens talade om ett ”språng” från autokratin till socialismen. Men det kan inte hjälpas. Jag skrev ex.vis följande i februari 1906 om den Konstituerande Församlingens uppgifter, utan att på något sätt ställa denna i motsats till sovjeterna vilket Radek nu gör i Stalins fotspår angående Kina för att med en ultra-vänsterkvast sopa bort alla spår av gårdagens opportunistiska politik:

> ”Det befriade folket kommer att sammankalla den konstituerande församlingen genom sin egen makt. Den konstituerande församlingens uppgifter kommer att vara jättelika. Den måste bygga upp staten på demokratiska principer, dvs. på principerna om folkets absoluta överhöghet. Dess plikt är att organisera en folkmilis, införa åttatimmarsdagen och en progressiv inkomstskatt.” (*Samlade verk*, band II, del 1, s. 340).

Och här är vad jag skrev 1905 i en agitatorisk pamflett till frågan om socialismens ”omedelbara” införande:

> ”Är det möjligt att omedelbart införa socialismen i Ryssland? Nej, vår landsbygd är alltför efterbliven och omedveten. Det finns ännu alltför få verkliga socialister bland bönderna. Vi måste först störta autokratin, som håller massan av folket i mörker. Landsbygdens fattiga måste befrias från alla skulder; den progressiva inkomstskatten och allmän utbildning måste införas; slutligen måste landsbygdens proletariat och halvproletariat förenas med stadsproletariatet i en enda socialdemokratisk armé. Endast denna armé kan genomföra den stora socialistiska revolutionen.” (*Samlade verk*, band II, del 1, s. 228).

Av detta följer att jag faktiskt skilde mellan revolutionens demokratiska och socialistiska stadier långt innan Radek i Stalins och Thälmanns ledband började läxa upp mig i detta ämne. För 22 år sedan skrev jag:

> ”När tanken på den *oavbrutna* revolutionen formulerades inom den socialistiska pressen – *en tanke som förband likvideringen av absolutismen och feodalismen med en socialistisk revolution, under växande sociala konflikter, uppror från nya sektioner av massan, oavbrutna attacker av proletariatet på de härskande klassernas ekonomiska och politiska privilegier* – höjde vår ‘progressiva’ press ett enhälligt vrål av indignation.” (*Vår revolution*, 1906, s. 258) [2]

Först och främst skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på den definition av den oavbrutna revolutionen som finns i dessa ord: den förbinder likvideringen av de medeltida förhållandena med den socialistiska revolutionen genom ett antal skärpta sociala konflikter. Var finns då språnget? Var nånstans ignorerar jag det demokratiska stadiet? Och när allt kommer omkring: var det inte detta som hände 1917?

Det är för övrigt anmärkningsvärt att det tjut som höjdes i den ‘progressiva’ pressen 1905 om den oavbrutna revolutionen inte på något vis kan jämföras med de föga progressiva tjuten från de nutida litteratörerna som intervenerat i frågan först efter ett uppehåll på 25 år.

Vilken attityd intog då bolsjevikfraktionens ledande organ, *Novaja Zjizn* publicerad under Lenins vaksamma redaktörsöga, när jag ställde frågan om den permanenta revolutionen i pressen? Denna fråga saknar väl inte intresse? Gentemot en artikel i den ”radikala” borgerliga

[2] Trotskij, *Resultat och framtidsutsikter* (Partisan 1972), s. 62.

tidningen *Nasja Zjizn* (Vårt Liv) som försökte sätta upp de ”mer rationella” ståndpunkterna hos Lenin mot Trotskijs ”permanenta revolution”, svarade bolsjevikernas *Novaja Zjizn* (27 nov. 1905) följande:

> ”Detta onödiga antagande är naturligtvis rent nonsens. Kamrat Trotskij sade att den proletära revolutionen utan att stanna vid sitt första stadium kan fortsätta sin utveckling och knuffa undan exploatörerna; Lenin påpekade å andra sidan att den politiska revolutionen endast är ett första steg. ‘Nasja Zjizns’ författare vill se en motsättning i detta ... Hela missförståndet härrör för det första ur den skräck som griper ‘Nasja Zjizn’ när namnet social revolution uttalas; för det andra ur tidningens önskan att upptäcka någon sorts skarp och pikant åsiktsskillnad bland social-demokraterna, och för det tredje i kamrat Trotskijs bildspråk, ‘i ett enda slag’. I nr 10 av *Natjalo* uttrycker kamrat Trotskij sin tankegång på ett otvetydigt sätt:
>
> ‘Revolutionens fullständiga seger innebär proletariatets seger’ skriver kamrat Trotskij. ‘Men denna seger innebär i sin tur revolutionens oavbrutna karaktär. Proletariatet förverkligar de grundläggande demokratiska uppgifterna, och själva logiken i dess omedelbara kamp för att konsolidera sitt politiska styre ställer i ett visst ögonblick proletariatet inför rent socialistiska problem. Mellan maximi- och minimiprogrammet upprättas en revolutionär kontinuitet. Det är inte fråga om ett enda ‘slag’ eller en enda dag eller månad, utan om en hel historisk epok. Det vore absurt att söka bestämma dess utsträckning i förväg’.”

Enbart denna hänvisning uttömmer ämnet för denna pamflett. Vilket avvisande av hela den efterföljande kritiken från epigonernas sida kunde vara klarare, mera precist och mera obestridligt än den vederläggning som finns i min artikel, vilken citeras så välvilligt i Lenins *Novaja Zjizn*? Min artikel förklarade att det segerrika proletariatet i själva processen med att uppfylla de demokratiska uppgifterna, genom själva logiken i sin ställning oundvikligen vid ett visst stadium skulle konfronteras med rent socialistiska problem. Det är just här som *kontinuiteten* mellan minimi- och maximiprogrammet ligger, vilken oundvikligen härrör ur proletariatets diktatur. Det är inte ett enda slag, inte ett språng – det förklarade jag för mina kritiker i det småborgerliga lägret vid denna tid – det är en hel historisk epok, Och Lenins *Novaja Zjizn* anslöt sig fullständigt till detta perspektiv. Än viktigare, hoppas jag, är det faktum att det verifierades genom själva utvecklingens förlopp och år 1917 definitivt visade sig vara en korrekt förutsägelse.

Med undantag för de småborgerliga demokraterna i *Nasja Zjizn* var det huvudsakligen mensjevikerna som 1905 och särskilt 1906 – efter revolutionens nederlag – som talade om det fantastiska ”språnget” från demokrati till socialism. Bland mensjevikerna var det särskilt Martinov och framlidne Jordanskij som utmärkte sig på detta område. Båda två blev senare för övrigt ståndaktiga stalinister. För de mensjevikiska författare som sökte hänga ”språnget till socialismen” kring min hals, analyserade jag i en särskild artikel 1906 i detalj och i populär stil, inte endast misstaget utan också idiotin i ett sådant påstående. Jag skulle idag kunna trycka om denna artikel nästan oavkortad mot epigonernas kritik. Men det räcker kanske med att säga att artikeln summeras i följande ord:

> ”Jag förstår fullständigt – låt mig försäkra min recensent (Jordanskij) det – att ett publicistiskt språng över ett politiskt hinder inte är detsamma som att besegra det i praktiken.” (*Samlade verk*, band II, del 1, s. 454)

Kanske räcker det? Om inte, kan jag fortsätta, så att kritiker som Radek inte kan säga att de inte hade det material ”till hands” som de bedömer så ridderligt.

Vår taktik, en liten broschyr som jag skrev i fängelset 1906 och som omedelbart publicerades av Lenin, innehåller följande karakteristiska slutord:

> ”Proletariatet kan finna stöd i byarnas uppror, och i städerna, i det politiska livets centra, kan det fullständigt genomföra den sak det fått förmånen att påbörja. Genom att stödja sig på böndernas styrka och genom att leda dem, kommer proletariatet inte bara att tilldela reaktionen ett

> slutgiltigt slag, utan det vet också hur det skall säkra revolutionens seger.” (*Samlade verk*, band II, del 1, s. 448)

Låter detta som en försummelse av bönderna? I samma pamflett utvecklas för övrigt följande tanke:

> ”Vår taktik, som beräknas på revolutionens oupphörliga utveckling, får naturligtvis inte bortse från de oundvikliga eller de möjliga eller ens de tänkbara faserna och stadierna i den revolutionära rörelsen.” (*Samlade verk*, band II, del 1, s. 436).

Låter detta som ett fantastiskt språng?

I min artikel, *Lärdomar av den första sovjeten* (1906) beskriver jag perspektiven för revolutionens framtida utveckling (eller, som det senare visade sig, för den nya revolutionen) på följande sätt:

> ”Historien upprepar sig inte – och den nya sovjeten kommer inte än en gång att behöva genomgå de femtio dagarnas händelser (oktober till december 1905), istället kan den imorgon låna dess handlingsprogram från denna period. Detta program är fullständigt klart. Revolutionärt samarbete med armén, med bönderna, och med de lägsta och mest plebejiska skikten inom stadens småbourgeoisi. Absolutismens avskaffande. Förstörelse av dess materiella organisation: delvis genom reorganisation och delvis genom en omedelbar upplösning av armén; den byråkratiska polisapparatens krossande. Åtta timmars arbetsdag. Befolkningens, särskilt proletariatets, beväpning. Sovjeternas förvandling till organ för det revolutionära urbana självstyret. Skapandet av bondedeputerades sovjeter (bondekommittéer) som organ för den agrara revolutionen på landsbygden. Organisering av val till den konstituerande församlingen, och en valstrid på basis av ett bestämt handlingsprogram för folkets representanter.” (*Samlade verk*, band II, del 2, s. 206).

Ser detta ut som ett hopp över den agrara revolutionen, eller underskattning av bondefrågan i allmänhet? Ser detta ut som om jag vore blind för revolutionens demokratiska uppgifter? Nej, inte alls. Men vad liknar då Radeks politiska frihandsteckning? Ingenting alls.

Storsint, men mycket tvetydigt, drar Radek en linje mellan min ståndpunkt 1905 – vilken han f.ö. förvränger – och mensjevikernas position, utan att veta att han själv upprepar 3/4 av den mensjevikiska kritiken; även om Trotskij förvisso utnyttjade samma metoder som mensjevikerna, var – förklarar Radek jesuitiskt – hans målsättning en annan. Genom denna subjektiva formulering misskrediterar Radek fullständigt sitt eget sätt att närma sig frågan. Till och med Lassalle visste att ändamålet beror på medlen och i sista hand bestäms av dem. Han skrev t.o.m. en pjäs på detta tema (*Frans von Sickingen*). Men vari skulle likheten mellan mina medel och mensjevikernas egentligen bestå? Attityden till bönderna. Som bevis anför Radek tre polemiska rader ur den ovan citerade Lenin-artikeln från 1916, samtidigt som han emellertid i förbigående observerar att Lenin här i själva verket polemiserar mot Bucharin och mot självaste Radek, även om han använder namnet Trotskij. Förutom detta citat från Lenin som, vilket vi redan sett, avvisas av hela innehållet i Lenins artikel, hänvisar Radek till – Trotskij själv. Efter att ha framställt tomheten i den mensjevikiska konceptionen frågade jag i min artikel 1916: Om det inte är den liberala bourgeoisin som tar ledningen, vem gör det då? Ni mensjeviker tror ju när allt kommer omkring inte på böndernas *självständiga* politiska roll. Så nu fick Radek då fast mig! Trotskij ”höll med” mensjevikerna om böndernas roll. Mensjevikerna ansåg det otillåtet att ”avvisa” den liberala bourgeoisin på bekostnad av en tveksam och opålitlig allians med bönderna. Detta var mensjevikernas ”metod”; medan min bestod i att skjuta den liberala bourgeoisin åt sidan och kämpa för ledarskapet över de revolutionära bönderna. I denna fundamentala fråga fanns det ingen skillnad mellan mig och Lenin. Och när jag under striden med mensjevikerna sade till dem: ”Ni är i vilket fall inte villiga att medge bönderna en *ledande* roll” betyder detta inte att jag var överens med mensjevikernas metod, som Radek söker insinuera, utan endast en framställning av alternativen: antingen den liberala

plutokratins diktatur eller proletariatets diktatur.

Samma fullständigt korrekta argument som jag 1916 lade fram emot mensjevikerna, vilket Radek nu illojalt söker utnyttja mot mig, hade jag också använt nio år tidigare vid kongressen 1907 i London, där jag försvarade bolsjevikernas teser om attityden gentemot icke-proletära partier. Jag citerar här den centrala delen av mitt tal i London, vilket under revolutionens första år ofta trycktes om i antologier och läroböcker som ett uttryck för den bolsjevikinka attityden gentemot klasser och partier i revolutionen. Här är vad jag sade i detta tal, som innehåller en kortfattad framställning av teorin om den permanenta revolutionen.

> ”För de mensjevikiska kamraterna framstår deras åsikter som ytterst komplicerade. Jag har ständigt hört anklagelser från dem att min syn på den ryska revolutionens utveckling är förenklad. Och likväl: trots den enorma oformlighet, som är en av formerna för denna komplexitet – och kanske just på grund av denna oformlighet – utgör mensjevikernas ståndpunkter i själva verket ett mycket enkelt mönster som t.o.m. hr Miljukov bör kunna förstå.
>
> I en efterskrift till den nyligen publicerade boken ‘Hur förlöpte valen till den andra statsduman?’ skriver den ideologiske ledaren för kadetpartiet följande: ‘Vad gäller vänstergrupperna i ordets trängre betydelse, dvs. de socialistiska och revolutionära grupperna, är en överenskommelse med dem svårare. Men också här finns det återigen, om än inte några bestämda positiva orsaker, så åtminstone några mycket tungt vägande negativa skäl som i viss mån kan underlätta en överenskommelse med oss. Deras mål är – att kritisera och misskreditera oss; enbart av det skälet är det nödvändigt att vi är närvarande och handlar. Som vi vet, är den revolution som nu sker för socialisterna, inte bara i Ryssland utan över hela världen en borgerlig och inte en socialistisk revolution. Det är en revolution som skall fullbordas genom den borgerliga demokratin. Att överskrida denna demokrati ... det är något som ingen socialist i världen är beredd att göra, och om landet har sänt dem till duman i så stort antal är det förvisso inte för att nu förverkliga socialismen eller för att med egna händer genomföra nödvändiga ”borgerliga” reformer ... Det vore oändligt mycket fördelaktigare för dem att låta oss spela rollen av parlamentariker än att själva kompromettera sig i denna roll.’
>
> Som vi ser, för Miljukov oss omedelbart till problemets inre. Citatet ger alla de viktigaste elementen i den mensjevikiska attityden gentemot revolutionen och förhållandet mellan borgerlig och socialistisk demokrati.
>
> ‘Den revolution som sker är en borgerlig och inte en socialistisk revolution’ – det är den första och viktigaste punkten. Den borgerliga revolutionen ‘måste genomföras av den borgerliga demokratin’ – det är den andra punkten. Den socialistiska demokratin kan inte genomföra borgerliga reformer med egna händer, dess roll förblir att vara en opposition: ‘Kritisera och misskreditera’. Och slutligen, som den fjärde punkten: för att socialisterna skall kunna förbli i opposition ‘är det nödvändigt att vi (dvs. den borgerliga demokratin) är närvarande och handlar.’
>
> Men om ‘vi’ inte är närvarande? Och om det inte finns någon borgerlig demokrati som kan marschera i spetsen för den borgerliga revolutionen? Då måste den uppfinnas. Det är just denna slutsats mensjevikerna kommer fram till. Den skapar borgerlig demokrati, dess attribut och historia ur egen fatabur.
>
> Som materialister måste vi först och främst fråga efter den borgerliga demokratins sociala bas: på vilka skikt och klasser kan den vila? Storbourgeoisin kan avfärdas som en revolutionär kraft – vi är alla överens om det. Till och med vid den Stora Franska Revolutionen /1789/ som var en nationell revolution i bredaste betydelse, spelade vissa industriägare i Lyons en kontrarevolutionär roll. Men man berättar för oss att mellanbourgeoisin och särskilt småbourgeoisin kan vara den borgerliga revolutionens ledande kraft. Men vad representerar denna småbourgeoisi?
>
> Jakobinerna baserade sig på stadsdemokratin, som hade vuxit fram ur hantverksgillena. Småmästare, gesäller och den nära förbundna stadsbefolkningen utgjorde armén av revolutionära sansculotter, kärnan i det ledande partiet, Berget. Det var just denna kompakta massa av stads-

befolkningen, som hade gått igenom hantverksgillenas långa historiska skola, som bar hela revolutionens börda på sin rygg. Revolutionens objektiva mål var skapandet av 'normala' villkor för den kapitalistiska exploateringen. Men den historiska processens sociala mekanik ledde till att betingelserna för den borgerliga dominansen skapades genom 'mobben', gatans demokrati, sansculotterna. Deras terroristiska diktatur rensade det borgerliga samhället från den gamla smörjan och sedan, efter det att den hade störtat den småborgerliga demokratins diktatur, kom bourgeoisin till makten.

Nu frågar jag – förvisso inte för första gången – vilken social klass i vårt land kan resa upp den revolutionära borgerliga demokratin, ge den makten och ge den möjligheten att utföra jättelika uppgifter, om proletariatet förblir i opposition? Detta är den centrala frågan, och jag ställer den än en gång till mensjevikerna.

Det är sant att det i vårt land finns stora massor av revolutionära bönder. Men de mensjevikiska kamraterna vet lika väl som jag att bönderna, oberoende av hur revolutionära de är, inte kan spela en *självständig*, än mindre en *ledande* politisk roll. Bönderna kan utan tvekan visa sig vara en enorm kraft i revolutionens tjänst; men det vore ovärdigt en marxist att tro att ett bondeparti kan ställa sig i ledningen för en borgerlig revolution, och genom eget initiativ befria landets produktivkrafter från de ålderdomliga fjättrarna. Staden besitter hegemonin i det moderna samhället och endast staden kan anta rollen som den borgerliga revolutionens ledare.[3]

Var finns nu i vårt land den urbana demokrati som skulle kunna leda nationen bakom sig? Kamrat Martinov har redan sökt den upprepade gånger med förstoringsglas i handen. Han upptäckte skollärare i Saratov, advokater i Petersburg och statistiker i Moskva. Liksom alla sina meningsfränder vägrar han dock att se att industriproletariatet i den ryska revolutionen erövrat just den mark som upptogs av sansculotternas halvproletära hantverksdemokrati i slutet av 1700-talet. Jag ber kamraterna uppmärksamma detta grundläggande faktum.

Vår storindustri växte inte organiskt fram ur hantverken. Våra städers ekonomiska historia känner inte till någon period av gillen. Den kapitalistiska industrin i vårt land växte fram under direkt och omedelbart tryck från europeiskt kapital. Det fick i sin hand en jord som i huvudsak var jungfrulig, primitiv utan att möta något motstånd från hantverkskulturen. Det utländska kapitalet flödade in i vårt land genom statslånens kanaler och genom det privata initiativets rör. Det samlade kring sig en armé av industriproletärer och hindrade uppkomsten och utvecklingen av hantverk. Som ett resultat av denna process visade sig hos oss huvudstyrkan i städerna, i den borgerliga revolutionens ögonblick, vara ett industriproletariat av extremt högt utvecklad social typ. Detta är ett faktum. Det kan inte ifrågasättas, och måste tas som bas för våra revolutionära taktiska slutsatser. Om de mensjevikiska kamraterna tror på en seger för revolutionen, eller om de bara erkänner möjligheten av en sådan seger, kan de inte ifrågasätta det faktum att det i vårt land inte finns någon annan historisk pretendent till den revolutionära makten än proletariatet. Liksom den småborgerliga urbana demokratin under den Stora Franska Revolutionen ställde sig i ledningen för den revolutionära nationen, på samma sätt måste proletariatet – som är den enda revolutionära demokratin i våra städer – finna stöd i bondemassorna och gripa makten – om revolutionen överhuvudtaget skall ha några möjligheter till seger.

En regering som direkt stödjer sig på proletariatet och genom det på de revolutionära bönderna, innebär dock inte ännu en socialistisk diktatur. Jag skall inte här behandla de fortsatta utsikterna för en proletär regering. Det kan tänkas att proletariatet måste falla, liksom den jakobinska demokratin gjorde det för att lämna plats för bourgeoisins styre. Jag vill bara hävda en enda sak: om den revolutionära rörelsen i vårt land, som Plechanov förutsade, triumferar som en arbetarrörelse, då är revolutionens seger endast möjlig som proletariatets revolutionära seger – annars är den helt omöjlig.

Jag insisterar mycket hårdnackat på denna slutsats. Om man antar att de sociala antagonismerna mellan proletariatet och bondemassorna kommer att hindra proletariatet från att ställa sig i led-

[3] Håller de nyss påtänkta kritikerna av den permanenta revolutionen med om detta? Är de beredda att utsträcka denna elementära tanke till Orientens länder, till Kina, till Indien etc.? Ja eller nej? – L.T.

> ningen för de senare, och att proletariatet av sig självt inte är starkt nog för att säkra segern – då måste man av nödvändighet dra den slutsatsen att det överhuvudtaget inte finns någon seger i sikte för vår revolution. Under sådana förhållanden blir ett avtal mellan den liberala bourgeoisin och den gamla makten ett naturligt resultat av revolutionen. Detta är en variant vars möjlighet inte på något sätt kan förnekas. Men uppenbarligen beror denna variant på revolutionens nederlag, och härrör ur dess inre svaghet. I huvudsak leder *mensjevikernas hela analys – framförallt deras värdering av proletariatet och dess möjliga relationer till bönderna – obevekligen till revolutionär pessimism.*
>
> Men de låtsas envetet inte om detta och föder revolutionär optimism på basis av – borgerlig demokrati.
>
> Ur detta härrör deras attityd gentemot kadeterna. För dem är kadeterna en symbol för den borgerliga demokratin, medan den borgerliga demokratin är den naturliga pretendenten till den revolutionära makten ... På vad baserar ni då er tro att kadeterna kommer att resa sig och stå upprätta? På den politiska utvecklingens fakta? Nej, på er egen schematik. För att 'genomföra revolutionen till slutet' behöver ni den borgerliga urbana demokratin, ni letar energiskt efter den, och finner bara kadeter. Och gentemot dem föder ni en förvånansvärd optimism, ni klär upp dem, ni vill tvinga dem att spela en skapande roll, en roll som de inte vill spela, inte kan spela och inte kommer att spela. På min grundläggande fråga – jag har framhållit den gång på gång – har jag inte hört ett enda svar. Ni har ingen prognos för revolutionen. Er politik saknar de stora perspektiven. Och i samband med detta: er attityd till de borgerliga partierna formuleras i ordalag som kongressen borde minnas: 'alltefter omständigheterna'. Proletariatet antas inte föra en systematisk kamp för inflytande över folkets massor, antas inte bestämma sina taktiska steg i enlighet med en enda ledande tanke, nämligen att kring sig ena alla arbetande och förtryckta och bli deras banerförare och ledare." (*Protokoll och resolutioner från femte partikongressen*, s. 180-5)

Detta tal, som kortfattat summerar alla mina artiklar, tal och handlingar från 1905 och 1906, vann fullständigt gillande från bolsjevikerna, för att inte tala om Rosa Luxemburg och Tuszko (på basis av detta tal upprättade vi bättre relationer vilka ledde till mitt samarbete i den polska tidskriften).

Lenin, som inte förlät mig min koncilianta hållning gentemot mensjevikerna – och det med rätta – uttalade sig om mitt tal med en medvetet betonad reservation. Här är vad han sade:

> "Jag önskar bara påpeka att Trotskij i sin lilla bok *Till partiets försvar*[4] offentligt uttryckt sin solidaritet med Kautsky, som skrivit om den ekonomiska intressegemenskapen mellan proletariatet och bönderna i den nuvarande revolutionen i Ryssland. Trotskij erkände det antagliga och det nödvändiga i ett vänsterblock (med bönderna – L.T.) mot den liberala bourgeoisin. Dessa fakta räcker för mig för att erkänna att Trotskij har närmat sig vår syn. *Oberoende av frågan om den 'oavbrutna revolutionen'* finns det här en solidaritet mellan oss om de grundläggande punkterna i fråga om förhållandet till de borgerliga partierna." (Bd. VIII, s. 400) [5]

Lenin ägnade sig i sitt tal inte åt en allmän värdering av teorin om den permanenta revolutionen, eftersom också jag i mitt tal inte utvecklat de fortsatta perspektiven för proletariatets diktatur. Han hade uppenbarligen inte läst mitt grundläggande arbete i frågan, annars kunde han inte tala om att jag "närmade" mig bolsjevikernas syn som om detta vore en nyhet, ty talet i London var endast en förtätad version av mina arbeten från 1905-06. Lenin uttryckte sig mycket reserverat, eftersom jag stod utanför den bolsjevikiska fraktionen. Trots detta – eller snarare: tack vare detta – lämnar hans ord inget utrymme för falska tolkningar. Lenin upprättade "solidaritet mellan oss om de grundläggande punkterna i frågan" om

---

[4] Denna skrift från 1907 finns numera tillgänglig i tysk översättning. Trotzki, L.: *Schriften zur revolutionären Organisation* (Texte des Sozialismus und Anarchismus. Rororo Klassiker 270-273, 1970), s. 135-252. Ö.a.

[5] Lenin, "London Congress of the R.S.D.L.P.: Concluding Remarks on the Question of Attitude to Bourgeois Parties", *Coll. Works* bd. 12, s. 470.

förhållandet till bönderna och den liberala bourgeoisin. Denna solidaritet gäller inte mina *mål*, som Radek på ett befängt sätt hävdar, utan just *metoden*. Vad gäller perspektivet av den demokratiska revolutionens överväxande i en socialistisk är det just här som Lenin reserverar sig ”oberoende av frågan om den ‘oavbrutna revolutionen’”. Vad innebär denna reservation? Det är tydligt att Lenin inte på något sätt identifierar den permanenta revolutionen med en underskattning av bönderna eller ett språng över den agrara revolutionen, såsom de okunniga och samvetslösa epigonerna gör. Lenins tanke är följande: hur långt vår revolution kommer att gå, om proletariatet kan komma till makten tidigare i vårt land än i Europa och vilka perspektiv detta i så fall öppnar för socialismen – denna fråga berör jag inte nu; men i den grundläggande frågan om proletariatets attityd till bönderna och den liberala bourgeoisin ”finns det *solidaritet* mellan oss”.

Vi har sett ovan hur den bolsjevikiska *Novaja Zjizn* reagerade på teorin om den permanenta revolutionen praktiskt taget vid dess födelse, dvs. så tidigt som 1905. Låt oss påminna om hur redaktörerna för Lenins Samlade Skrifter uttryckte sig om teorin efter 1917. I noterna (not 79) till vol. XIV, del 2, s. 481, hävdas det:

> ”Till och med före 1905 års revolution förde han (Trotskij) fram den märkliga och *nu särskilt anmärkningsvärda* teorin om den permanenta revolutionen, där han hävdade att *den borgerliga revolutionen från 1905 skulle övergå direkt i en socialistisk revolution*, och utgöra den första i en serie av nationella revolutioner.”

Jag medger att detta inte alls är ett erkännande av det korrekta i allt som jag skrivit om den permanenta revolutionen. Men i vilket fall är det ett erkännande av det felaktiga i det Radek skriver om den. ”Den *borgerliga* revolutionen skulle övergå direkt i en socialistisk revolution” – men detta är ju just teorin om att *växa över i* och inte *hoppa över*; ur detta härrör en realistisk och inte en adventuristisk taktik. Och vad menas med orden ”*nu särskilt anmärkningsvärda* teori om den permanenta revolutionen”? De innebär att Oktoberrevolutionen hade kastat nytt ljus över de aspekter av teorin som tidigare hade varit i dunkel för många och helt enkelt hade verkat ”otroliga”. Andra delen av vol. XIV av Lenins *Samlade verk* publicerades medan författaren levde. Tusentals och åter tusentals partimedlemmar läste denna not. Och ingen förklarade att den var falsk förrän 1924. Och Radek kom inte på det förrän – år 1928.

Men eftersom Radek inte bara talar om teorin utan också om taktiken, återstår fortfarande det viktigaste argumentet mot honom. Det är karaktären av mitt praktiska handlande i revolutionerna 1905 och 1917. Mitt arbete i Petersburgssovjeten 1905 sammanföll med det slutliga utarbetandet av dessa mina ståndpunkter om revolutionens natur vilka epigonerna nu underkastar en oavbruten spärreld. Hur kunde sådana påstått felaktiga ståndpunkter undgå att på något sätt återspeglas i mitt politiska handlande, vilket utfördes inför allas ögon och som dagligen återgavs av pressen? Men om det antas att en sådan falsk teori återspeglades i min politik, varför förblev då de som nu är konsuler tysta vid denna tid? Och vad som nu är ännu viktigare: varför försvarade Lenin vid denna tid mycket energiskt Petersburgssovjetens linje, såväl vid revolutionens höjdpunkt som efter dess nederlag?

Samma frågor, bara i ännu skarpare form, gäller revolutionen 1917. I ett antal artiklar jag skrev i New York värderade jag Februarirevolutionen utifrån perspektivet av teorin om den permanenta revolutionen. Alla dessa artiklar finns nu åter i tryck. Mina taktiska slutsatser sammanföll fullständigt med de slutsatser Lenin samtidigt drog i Genève, och var följaktligen i samma oförsonliga motsättning till de slutsatser som drogs av Kamenev, Stalin och de andra epigonerna. Då jag anlände till Petrograd, frågade ingen mig om jag tog avstånd från mina ”misstag” om den permanenta revolutionen. Inte heller fanns det någon som kunde fråga. Stalin smög förvirrat omkring i vrårna och hade bara en önskan: att partiet så snabbt som möjligt skulle glömma den politik han hade förespråkat före Lenins ankomst. Jaroslavskij var

ännu inte kontrollkommissionens ordförande; tillsammans med mensjevikerna, tillsammans med Ordzjonikidze och andra publicerade han en trivial halvliberal tidning i Jakutsk. Kamenev anklagade Lenin för trotskism och förklarade när han mötte mig: ”Nu är det din tur att fira triumfer”. Just inför Oktoberrevolutionen, skrev jag i bolsjevikernas ledande tidskrift om den permanenta revolutionens framtid. Det föll aldrig någon in att gå emot mig. Min solidaritet med Lenin visade sig vara fullständig och ovillkorlig. Vad vill då mina kritiker, bl.a. Radek, säga? Att jag själv fullständigt hade missförstått den teori som jag förespråkade, och att jag i de mest kritiska historiska perioderna handlade i direkt motsats till denna teori, och detta med rätta? Är det inte enklare att anta att mina kritiker missförstått den permanenta revolutionen, liksom så mycket annat? Ty om man antar att dessa senkomna kritiker kan analysera inte bara sina egna idéer utan också andras så bra, hur skall man då förklara att alla utan undantag intog en så ömklig position i 1917 års revolution, och för alltid kastat dynga på sig själva under den kinesiska revolutionen?

Men när allt kommer omkring; någon läsare kanske plötsligt erinrar sig: Hur stod det då till med den viktigaste taktiska parollen: ”Ingen tsar – utan en arbetarregering?”

I vissa kretsar anses detta argument vara avgörande. Trotskijs förskräckliga paroll ”Ingen Tsar!” genomgår alla kritiska skrifter om den permanenta revolutionen; hos vissa framstår den som det slutgiltiga, viktigaste och avgörande argumentet; hos andra som en färdig hamn för slaka tankar och segel.

Denna kritik når naturligtvis sitt största djup hos ignoransens och illojalitetens ”mästare”[6], när han i sin oförlikneliga *Leninismens problem* säger:

> ”Vi skall inte uppehålla oss vid (nej, verkligen inte! – L.T.) Trotskijs inställning år 1905, då han ‘helt enkelt’ glömde att bönderna utgör en revolutionär kraft och ställde parollen ‘ingen tsar utan en arbetarregering’, d.v.s. parollen om en revolution utan bönderna.” (Stalin, *Leninismens problem*, ry. uppl. s. 174-75) [7]

Trots min nästan hopplösa position inför denna förintande kritik, som inte ens vill ”uppehålla sig vid” frågan, skulle jag likväl vilja visa på några förmildrande omständigheter. Det finns några. Jag ber er lyssna.

Även om en av mina artiklar från 1905 skulle ha innehållit en tvetydig eller olämplig paroll som kunde missförstås, så borde den idag, dvs. 23 år senare, inte ses isolerad utan snarare sättas in i sitt sammanhang med mina andra skrifter i samma ämne, och vad som är viktigare: i samband med mitt politiska agerande i händelserna. Det är otillåtet att bara ge läsaren själva namnet på ett arbete de inte känner till (lika litet som mina kritiker) och sedan ge detta namn en innebörd som är diametralt motsatt allting jag skrev och gjorde.

Men det är kanhända inte överflödigt att tillägga – O mina kritiker! – att jag aldrig någonsin skrev eller uttalade eller föreslog en paroll som ”Ingen tsar – utan en arbetarregering”! Till grund för mina domares huvudargument ligger, förutom allting annat, ett fasansfullt faktiskt misstag. Fakta i målet är att en proklamation betitlad ”Ingen tsar – utan en arbetarregering” skrevs och publicerades utomlands under sommaren 1905 av *Parvus*. Jag hade vid denna tid redan länge levt illegalt i Petersburg och hade ingenting att göra med denna pamflett vare sig i idéer eller i handling. Jag hörde talas om den mycket senare från polemiska artiklar. Jag hade aldrig anledning eller tillfälle att uttala mig om den. Vad gäller proklamationen har jag (lika litet som alla mina kritiker) varken sett eller läst den. Detta är den faktiska sidan i denna märkliga historia. Jag är ledsen att jag måste beröva alla dessa Thälmanns och Semards detta mycket portabla och övertygande argument. Men fakta är starkare än mina mänskliga känslor.

---

[6] Stalin har i ett tal själv beskrivit sig som ”Revolutionens mästare” – L.T.

[7] Stalin, *Leninismens problem*, sv. uppl. s. 125 f.

Men det är inte allt. Slumpen har sammanfört händelserna så, att samtidigt som Parvus utomlands publicerade detta cirkulär ”Ingen tsar – utan en arbetarregering!” som jag inte kände till, dök en proklamation skriven av mig illegalt upp i Petersburg med titeln: ”*Varken tsar eller Zemtsi, utan folket!*” [8]

Denna titel som ständigt upprepas i flygbladets text som en paroll som omfattar både arbetare och bönder kunde nästan ha sammanställts för att i folklig form avvisa de senare påståendena om ett språng över det demokratiska stadiet i revolutionen. Appellen är tryckt i Mina *Samlade verk* (band II, del 1, s. 256). Där finns också mina publikationer, publicerade av bolsjevikernas centralkommitté, till dessa bönder, som, för att använda Stalins fyndiga uttryck, jag ”helt enkelt glömde”.

Men inte ens detta är allt. Bara för en kort tid sedan skrev den värderade Rafes, en teoretiker och ledare för den kinesiska revolutionen, i det teoretiska organet för Sovjetiska kommunistpartiets centralkommitté om samma förskräckliga paroll som Trotskij rest *under året 1917*. Inte 1905, utan 1917! För mensjeviken Rafes finns det i vilket fall en ursäkt – fram till 1900 var han Petljuras ”minister” och hur kunde han då, upptagen som han var över kampen mot bolsjevikerna, följa med vad som hände i Oktoberrevolutionens läger! Nåväl, men redaktionen för centralkommitténs organ? Man bara undrar. Men en idioti mer eller mindre ...

”Men hur är det möjligt?” utropar en samvetsgrann läsare som fötts upp av de senaste årens trams. ”Har vi inte fått lära oss i hundratals och tusentals böcker och artiklar ...”?

Jo, vänner, fått lära er! och det är just därför ni måste lära om. Detta är priset för en reaktionsperiod. Man kan inte göra något åt det. Historien följer inte en rät linje. Den har temporärt gått in i Stalins återvändsgränd.

[8] Zemtsi, dvs. medlemmar av de lokala självstyrande myndigheterna, *zemstvo*, vilka sattes upp under det tsaristiska styrets sista period med begränsad makt och dominerad av den liberala adeln. – Ö.a.

5. Realiserades någonsin ‘den demokratiska diktaturen’ i vårt land? I så fall, när?

Radek hänvisar till Lenin och påstår att den demokratiska diktaturen förverkligades i form av maktdualismen under Kerenskij-perioden. Ja, *tillfälligtvis* – och än mer: villkorligt – ställde Lenin frågan på detta sätt; det medger jag. ”Tillfälligtvis”? Radek blir indignerad och anklagar mig för att angripa en av de mest grundläggande tankarna hos Lenin. Men Radek är arg endast därför att han vet med sig att han har fel. I *Lärdomar av Oktober* som Radek likaså efter fyra års försening underkastar en kritik, tolkade jag Lenins ord om den demokratiska diktaturens ”förverkligande” på följande sätt:

> ”En demokratisk arbetar- och bondekoalition kunde endast ta formen som en omogen maktstruktur som inte kunde uppnå verklig makt – den kunde endast ta form som en tendens och inte som ett konkret faktum.” (*Samlade verk*, Vol. III, del 1, s. XXI)

Med hänsyn till denna tolkning skriver Radek: ”En sådan tolkning av innehållet i en av de mest framstående teoretiska kapitlen i Lenins verk är *fullständigt värdelö*s.” Dessa ord följs av en patetisk åkallan av bolsjevismens traditioner, och slutligen kommer sammanfattningen: ”Dessa frågor är alltför viktiga för att man skall få besvara dem genom en hänvisning till vad Lenin tillfälligtvis sade.”

Genom detta vill Radek skapa intrycket att jag behandlar ”en av de mest framstående” idéerna hos Lenin på ett vårdslöst sätt. Men Radek kastar sin indignation och sitt patos på hälleberget. Det vore bättre om han sökte förstå. Min framställning i *Lärdomar av Oktober* berodde inte – även om den var mycket sammanträngd – på en plötslig inspiration på basis av citat tagna i andra hand, utan på en verklig, noggrann studie av Lenins skrifter. Den återger det viktiga i Lenins tanke i denna fråga, medan Radeks pratsjuka framställning, trots rikedomen på citat, inte återger ett enda levande stycke av Lenins tanke.

Varför använde jag mig av det inskränkande ordet ”tillfälligtvis”? Därför att detta var hur frågan verkligen ställdes. Hänvisningar till det faktum att den demokratiska diktaturen ”förverkligades” i form av maktdualismen (”i en viss form och till en viss punkt”) gjordes av Lenin endast under perioden mellan april och oktober 1917, dvs. *innan den demokratiska revolutionen verkligen ägde rum*. Radek vare sig märkte, förstod eller värderade detta. I kampen mot de nuvarande epigonerna, talade Lenin utomordentligt villkorligt om den demokratiska diktaturens ”förverkligande”. Han gjorde det inte för att ge en historisk karakteristik av maktdualismens period – i så fall vore det ju rent nonsens – utan för att argumentera emot dem som ville ha en andra, förbättrad upplaga av den självständiga demokratiska diktaturen. Lenins ord betydde endast att det inte finns och inte kan finnas någon demokratisk diktatur utanför dubbelmaktens bedrövliga missfall, och att det just därför var nödvändigt att ”ge partiet nya vapen”, dvs. byta paroller. Att påstå att mensjevikernas och socialistrevolutionärernas koalition med bourgeoisin, vilken vägrade ge bönderna jord och som hetsade mot bolsjevikerna, utgjorde ett ”förverkligande” av den bolsjevikiska parollen – detta innebar antingen att man förvandlar svart till vitt eller också att man helt har tappat förståndet.

Med hänsyn till mensjevikerna kunde man anföra ett argument som till en viss del skulle vara analogt med Lenins argument mot Kamenev: ”Ni väntar på att bourgeoisin skall uppfylla en ‘progressiv’ mission i revolutionen? Denna mission har redan förverkligats: den politiska roll som spelas av Rodtjanko, Gutjkov och Miljukov är det maximum som bourgeoisin kan ge, liksom kerenskijadismen är det maximum av den demokratiska revolutionen som kunde förverkligas som ett självständigt stadium.”

Ofrånkomliga anatomiska drag – rudiment – visar att våra förfäder hade svans. Dessa drag

räcker för att bekräfta djurvärldens genetiska enhet. Men, för att säga det rakt ut: människan har ingen svans. Lenin visade Kamenev den demokratiska diktaturens rudiment i maktdualismens regim, och varnade honom för att inget nytt organ skulle kunna växa fram ur dessa rudiment. Och vi hade ingen självständig demokratisk diktatur, även om vi fullbordade den demokratiska diktaturen djupare, mer bestämt, renare än vad som gjorts någon annanstans.

Radek borde reflektera över det faktum att om den demokratiska diktaturen *verkligen* hade förverkligats under perioden från februari till april, skulle t.o.m. Molotov ha erkänt det. Partiet och klassen förstod den demokratiska diktaturen som en regim som obarmhärtigt skulle förstöra den gamla monarkiska statsapparaten och fullständigt likvidera godsherrarnas jordegendomar. Men av detta syntes inte ett spår under Kerenskij-perioden. För bolsjevikpartiet gällde frågan emellertid *ett sant förverkligande av de revolutionära uppgifterna* och inte upptäckten av vissa sociologiska och historiska 'rudiment'. För att upplysa sina motståndare teoretiskt ställde Lenin dessa drag som saknade utvecklingsmöjlighet i blixtbelysning – och det var allt han gjorde i denna fråga. Radek försöker emellertid på allvar övertyga oss om att under maktdualismens, dvs. maktlöshetens period, existerade ”diktaturen” och den demokratiska revolutionen fullbordades. Det var bara det, ser ni, att det var en sådan ”demokratisk revolution” som endast genier som Lenin kunde se. Men just detta innebär att den inte förverkligades. Den verkliga demokratiska revolutionen är nämligen någonting som varje illiterat bonde i Ryssland eller i Kina skulle känna igen. Men vad gäller de morfologiska dragen är detta mycket svårare. Till exempel: trots den lärdom som flödar från Kamenev är det omöjligt att få Radek att slutligen erkänna att den demokratiska diktaturen likaså ”förverkligades” i Kina i Lenins betydelse (genom Kuomintang), och att den förverkligades fullständigare och i mera avslutad form än genom maktdualismens institutioner i vårt land. Endast hopplösa våp kan förvänta sig en andra och förbättrad upplaga av ”demokratin” i Kina.

Om den demokratiska diktaturen endast hade förverkligats i vårt land i form av Kerenskijadismen – som spelade rollen av springpojke till Lloyd George och Clemenceau – då skulle vi tvingas säga att historien på ett grymt sätt har lekt med bolsjevismens strategiska paroller. Lyckligtvis är det inte så. Den bolsjevikiska parollen förverkligades – men inte som en morfologisk antydan, utan som största historiska realitet. Men den förverkligades *inte före, utan efter Oktober*. Bondekriget, för att använda Marx' ord, stödde proletariatets diktatur. Samarbetet mellan de två klasserna förverkligades genom Oktober i jättelik skala. I den stunden kände och förstod varje okunnig bonde, även utan Lenins kommentarer, att den bolsjevikiska parollen hade väckts till liv. Och Lenin själv värderade Oktoberrevolutionen – dess första stadium – som ett sant förverkligande av den demokratiska revolutionen, och därigenom också som det verkliga, om än förändrade, förkroppsligandet av bolsjevikernas strategiska paroll. *Hela* Lenin måste tas i beaktande. Och först och främst: Lenin *efter* Oktober, då han gjorde överblickar och värderade händelserna från en högre belägen utsiktspost. Slutligen måste Lenin ses ur ett leninistiskt perspektiv, och inte ur ett epigoniskt.

Frågan om revolutionens klasskaraktär och dess ”överväxande” underkastar Lenin (efter Oktober) en analys i sin bok mot Kautsky. Här är en av de passager som Radek borde begrunda.

> ”Ja, vår revolution (Oktoberrevolutionen – L.T.) är borgerlig, *så länge* vi går *tillsammans* med bondeklassen som *helhet*. Detta har vi haft fullständigt klart för oss, vi har talat härom hundratals och tusentals gånger sedan år 1905, och aldrig har vi försökt att hoppa över detta nödvändiga stadium i den historiska processen eller att upphäva det genom dekret.”

Och vidare:

> ”Och det gick just så, som vi sagt. Revolutionens förlopp bekräftade riktigheten i vårt resonemang. *Först* tillsammans med 'alla' bönder mot monarkin, mot godsägarna, mot det

> medeltida systemet (och så till vida förblir revolutionen borgerlig, borgerligt-demokratisk). *Sedan* tillsammans med fattigbönderna, tillsammans med halvproletariatet, tillsammans med alla exploaterade *mot kapitalismen,* däribland mot landsbygdens rika, kulakerna och spekulanterna – och så till vida blir revolutionen *socialistisk*. (BD XV, s. 508) [1]

Så talade Lenin – inte ”tillfälligtvis” utan alltid, eller mera preciserat: *beständigt* – då han gav en avslutad och generaliserad och fullständig värdering av revolutionen, inklusive Oktober. ”Saker och ting har skett just som vi förutsade”. Den borgerligt-demokratiska revolutionen förverkligades som en koalition mellan arbetare och bönder. Under Kerenskijs period? Nej, under *den första perioden efter Oktober*. Är det sant? Förvisso. Men som vi nu vet, den förverkligades inte i form av en demokratisk diktatur, utan i form av proletariatets diktatur. Därigenom försvann också nödvändigheten av den gamla algebraiska formuleringen.

Om Lenins villkorliga argument mot Kamenev 1917 och den fullbordade leninska karakteristiken av Oktoberrevolutionen under de efterföljande åren okritiskt ställs mot varandra, då följer att två demokratiska revolutioner ”förverkligades” i Ryssland. Det är en för mycket, särskilt som den andra skiljs från den första genom proletariatets väpnade uppror.

Kontrastera nu det citat som just givits från Lenins bok ”Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky” med det ställe i min ”*Resultat och framtidsutsikter*”, där (i kapitlet ”Den proletära regimen”) diktaturens första stadium och perspektiven för dess fortsatta utveckling skisseras:

> ”Proletariatet kommer att tvingas föra ut klasskampen i byarna och på detta sätt förstöra den intressegemenskap som otvivelaktigt kommer att finnas bland bönderna, om än inom relativt trånga gränser. Från första stunden av sitt maktövertagande, kommer proletariatet att tvingas söka stöd i antagonismen mellan de fattiga och rika i byarna, mellan jordbruksproletariatet och jordbruksbourgeoisin.” (*Vår revolution*, 1906, s. 255) [2]

Hur föga detta liknar en ”förnekelse” av bönderna från min sida, och den fullständiga ”antagonismen” mellan de två linjerna, Lenins och min!

Det citat som givits ovan från Lenin står inte ensamt i hans arbeten. Tvärtom: som alltid hos Lenin blir den nya formuleringen, vilken belyser händelserna mera ingående, själva axeln i hans tal och artiklar under en hel period. I mars 1919 sade Lenin:

> ”I oktober 1917 tog vi makten *tillsammans med bönderna som helhet*. Det var en borgerlig revolution, eftersom klasskampen ännu inte hade utvecklats på landsbygden.” (Bd XVI, s. 143) [3]

Det följande sades av Lenin vid partikongressen i mars 1919:

> ”I ett land där proletariatet endast kunde ta makten med böndernas hjälp, där proletariatet fick rollen som den småborgerliga revolutionens agent – innan fattigbondekommittéerna organiserades, dvs före sommaren och rentav hösten 1918, var vår revolution i betydande grad en *borgerlig* revolution.” (bd. XVI, s. 105) [4]

Dessa ord upprepades ständigt av Lenin i olika variationer och vid olika tillfällen. Men Radek undviker helt enkelt denna grundläggande tanke hos Lenin, denna tanke som är den avgörande i kontroversen.

Proletariatet tog makten tillsammans med bönderna i Oktober, säger Lenin. Endast därigenom

---

[1] Lenin, ”Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky”, *Valda verk* II:2, s. 111 f.
[2] Trotskij, *Resultat och framtidsutsikter*, s. 56.
[3] Lenin, ”8th Congress of the R.C.P.(B.), Report on Work in the Countryside”. *Coll. Works* bd. 29, s. 203. Svenska: ”Rapport om arbetet på landsbygden”, *Valda verk i 10 band*, bd 8, s. 435
[4] Lenin, ”8th Congress of the R.C.P.(B.), Report of the Central Committee”, *Coll. Works*. bd 29, s. 157. Svenska: ”Centralkommitténs verksamhetsberättelse”, *Valda verk i 10 band*, bd 8, s. 402

var revolutionen en borgerlig revolution. Är det riktigt? I en viss betydelse, ja. Men detta innebär att den *verkliga* proletariatets och böndernas demokratiska diktatur, dvs. den som verkligen förstörde autokratins och slaveriets regim och tog jorden från feodalherrarna, inte ägde rum *före* Oktober utan endast *efter*; den ägde, för att använda Marx' ord, rum i form av *proletariatets diktatur med stöd från bondekriget* – och började sedan, några månader senare, att växa över i en socialistisk diktatur. Är *detta* verkligen så svårbegripligt? Kan man ha olika uppfattningar om denna fråga *idag*?

Enligt Radek syndar den ”permanenta” teorin genom att blanda samman det borgerliga stadiet med det socialistiska. Men i verkligheten ”sammanblandade” dvs. kombinerade klassdynamiken dessa två stadier så fullständigt, att vår stackars metafysiker inte längre ens kan finna trådarna.

Förvisso kan man hitta många brister och felaktiga påståenden i *Resultat och framtidsutsikter*. Men när allt kommer omkring skrevs inte detta arbete 1928, utan avsevärt lång tid före Oktober – före Oktober 1905. Frågan om brister i teorin om den permanenta revolutionen, eller mera korrekt: i mina argument för denna teori vid denna tid, berörs överhuvudtaget inte av Radek; ty i sina lärares – epigonernas – fotspår angriper han inte teorins brister utan dess starka sidor, de som bekräftats av den historiska utvecklingen; han angriper dem med hjälp av fullständigt falska slutsatser som deduceras fram ur Lenins formuleringar – vilka Radek inte har studerat noggrant eller ens tänkt igenom ordentligt.

Detta bollande med gamla citat praktiseras i allmänhet av hela denna skola av epigoner på ett speciellt sätt, vilket aldrig inbegriper den verkliga historiska processen. Men då ”trotskismens” motståndare tvingas arbeta med en analys av Oktoberrevolutionens verkliga förlopp och göra det seriöst och samvetsgrant – vilket händer några av dem då och då – då når de oundvikligen fram till formuleringar i den teoris anda som de avvisar. Vi finner tydligast bevis för detta i de av A. Jakovlevs verk, som behandlar Oktoberrevolutionen. Det gamla Rysslands klassförhållanden formulerades av denne författare, idag en stötta för den härskande fraktionen[5] och onekligen mera beläst än de andra stalinisterna – och förvisso mer än Stalin – på följande sätt:

> ”Vi ser en tvåfaldig begränsning i bondeupproret (mars till oktober 1917). Trots att det nådde bondekrigets nivå, övervann upproren inte sin begränsning, bröt inte ner gränserna för de omedelbara uppgifterna att krossa de närboende godsherrarna, förvandlades inte till en organiserad revolutionär rörelse; förlorade inte den karaktär av ett elementärt utbrott som utmärker en bonderörelse.
>
> Om man tar bondeupproret för sig – ett elementärt uppror, begränsat i målsättning till krossandet av de närliggande jordägarna – kunde det inte segra, kunde det inte förstöra statsmakten, som var fientlig mot bönderna, som stödde jordägarna. Därför kan bonderörelsen endast segra om den leds av en motsvarande urban klass ... Detta är orsaken till att den agrara revolutionens öde i sista hand inte avgjordes i de tiotusentals byarna, utan i de hundratals städerna. Endast arbetarklassen, som gav bourgeoisin dess dödsslag i landets centra, kunde föra bondeupproret till seger; endast arbetarklassens seger i staden kunde tvinga ut bonderörelsen ur dess begränsning av en elementär sammanstötning mellan tiotals miljoner bönder och tiotusentals jordägare; endast arbetarklassens seger kunde slutligen lägga grunden för en ny typ av bondeorganisation som förenade fattig- och mellanbönderna, inte med bourgeoisin utan med arbetarklassen. Frågan om bondeupprorets seger var en fråga om arbetarklassens seger i städerna.
>
> Då arbetarna gav bourgeoisins regering ett slutgiltigt slag i Oktober, då löste de därigenom samtidigt frågan om bondeupprorets seger.”

Och vidare:

[5] Jakovlev utnämndes nyligen till Folkkommissarie för jordbruket i Sovjetunionen. – L.T.

> ”... Hela frågans kärna är denna: tack vare de historiskt givna förhållandena, gick det borgerliga Ryssland 1917 i allians med jordägarna. Också fraktionerna till vänster inom bourgeoisin, som mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, kunde inte undgå att göra ett avtal till jordägarnas förmån. Däri ligger den viktigaste skillnaden mellan förhållandena för den ryska revolutionen och den franska revolution som ägde rum över hundra år tidigare Bonderevolutionen kunde 1917 inte segra som en borgerlig revolution (just det! – L.T.). Två vägar stod öppna för den. *Antingen nederlag under slagen från bourgeoisins och jordägarnas förenade krafter eller – seger som en rörelse som följde och understödde den proletära revolutionen. Genom att ta över bourgeoisins mission i den Stora Franska Revolutionen, genom att ta över dess uppgift att leda den agrara demokratiska revolutionen, fick arbetarklassen i Ryssland möjlighet att genomföra en segerrik proletär revolution.*” (*Bonderörelsen 1917*, Statliga Förlaget 1917, ss. x-xi, xi-xii.)

Vilka är de grundläggande elementen i Jakovlevs argumentation? Böndernas oförmåga att spela en *självständig* politisk roll; den därav följande oundvikligheten i den urbana klassens ledande roll; den ryska bourgeoisins oförmåga att spela en ledande roll i den agrara revolutionen; den därav följande oundvikligheten av proletariatets ledande roll; dess maktövertagande som ledare för den agrara revolutionen; slutligen, proletariatets diktatur som stöder sig på bondekriget och inleder epoken av socialistiska revolutioner. Detta förstör in i rötterna den metafysiska frågeställningen om revolutionens ”borgerliga” eller ”socialistiska” karaktär. Frågans kärnpunkt låg i det faktum att agrarfrågan, som utgjorde basen för den borgerliga revolutionen, inte kunde lösas under bourgeoisins styre. Proletariatets diktatur dök upp på scenen, inte *efter* fullbordandet av den agrara demokratiska revolutionen utan som en nödvändig *förutsättning* för dess fullbordan. Med ett ord: i detta retrospektiva schema har vi alla de grundläggande elementen i teorin om den permanenta revolutionen som den formulerades av mig 1905. Hos mig var det en historisk prognos; Jakovlev, som bygger på förarbeten av en hel stab av unga forskare, gör en balansräkning för händelserna under de tre revolutionerna 22 år efter den första revolutionen och 10 år efter Oktoberrevolutionen. Och vad följer? Jakovlev upprepar nästan ordagrant mina formuleringar från 1905.

Men vilken attityd intar Jakovlev till teorin om den permanenta revolutionen? Det är en attityd som anstår varje stalinistisk funktionär som önskar behålla sin post och klättra uppåt. Men hur lyckas då Jakovlev försona sin värdering av Oktoberrevolutionens drivkrafter med kampen mot ”trotskismen”? Mycket enkelt: han struntar helt i att ens tänka på en sådan försoning. Likt några av de liberala tsaristiska tjänstemännen som erkände Darwins teori men samtidigt regelbundet gick till nattvarden, skaffar sig Jakovlev rätten att då och då uttrycka marxistiska tankegångar genom att delta i den ritualistiska hetsen mot den permanenta revolutionen. Liknande exempel kunde samlas ihop i dussintal.

Det återstår att tillägga att Jakovlev inte utförde det ovan citerade verket om Oktoberrevolutionens historia på eget initiativ, utan på basis av ett beslut i centralkommittén, som samtidigt gav mig i uppdrag att redigera Jakovlevs arbete.[6]

Vid den tiden väntade vi fortfarande på Lenins tillfrisknande, och det föll aldrig någon av epigonerna in att starta en konstgjord dispyt om den permanenta revolutionen. I vilket fall: i min roll som f.d. eller rättare sagt, som den föreslagna redaktören för Oktoberrevolutionens officiella historia, kan jag med fullständig tillfredsställelse konstatera att författaren i alla frågor under debatt, medvetet eller omedvetet, utnyttjade ordagranna formuleringar från mitt förbjudna och kätterska arbete om den permanenta revolutionen (*Resultat och framtidsutsikter*).

Den allsidiga värderingen av den bolsjevikiska parollens historiska öde som Lenin själv gav visar med säkerhet att skillnaden mellan de två linjerna, den ”permanenta” och Lenins, hade

[6] Utdrag från protokollen vid sammanträde med Centralkommitténs organisatoriska byrå den 22 maj 1922, nr 21: ”Att instruera kamrat Jakovlev ... att sammanställa en lärobok om Oktoberrevolutionens historia under kamrat Trotskijs redaktörskap.” – L.T.

en sekundär och underordnad betydelse; det grundläggande var det som förenade dem. Och denna grund i de båda linjerna, som fullständigt sammansmälte i Oktoberrevolutionen, står i oförsonlig motsättning inte bara till Stalins linje i februari-mars (1917) och Kamenevs, Rykovs och Zinovjevs april-oktoberlinje (1917), inte bara till hela den Kina-politik som förs av Stalin, Bucharin och Martinov, utan också till Radeks nuvarande ”Kina-linje”.

Och då Radek, som bytte värderingssystem så radikalt mellan 1925 och andra halvan av 1928, söker anklaga mig för att inte förstå ”marxismens och leninismens komplexitet” då kan jag svara: den *grundläggande* tankegång som jag lade fram för 23 år sedan i ”*Resultat och framtidsutsikter*” anser jag fullständigt bekräftad av händelseförloppet och just därför i överensstämmelse med bolsjevismens strategiska linje.

Särskilt ser jag ingen som helst anledning att ta tillbaka någonting av vad jag sade 1922 om den permanenta revolutionen i förordet till min bok *Året 1905*, som hela partiet läste och studerade i otaliga upplagor och omtryck medan Lenin levde, och som ”irriterade” Kamenev först hösten 1924 och Radek först hösten 1928.

> ”Just under perioden mellan 9 januari och Oktoberstrejken” (sägs det i detta förord) ”utvecklade författaren de åsikter som senare fick namnet ‘teorin om den permanenta revolutionen’. Detta något ovanliga namn uttryckte tanken att den ryska revolutionen, direkt konfronterad med borgerliga uppgifter, inte kunde stanna vid dem. *Revolutionen kunde inte lösa sina omedelbara borgerliga uppgifter på annat sätt än genom att ge proletariatet makten* ...
>
> Denna värdering bekräftades fullständigt, om än först efter 12 år. Den ryska revolutionen kunde inte leda fram till en borgerligt-demokratisk regim. Den måste överlämna makten till arbetarklassen. *Om arbetarklassen fortfarande var för svag för att ta makten 1905, måste den mogna och växa i styrka, inte i den borgerligt-demokratiska republiken utan i 3 juni-tsarismens*[7] *illegalitet*. (L. Trotskij, Förord till *Året 1905*, s. 4-5)

Som komplement skulle jag vilja citera en av de skarpaste polemiska bedömningar som jag gjorde av parollen ”demokratisk diktatur”. 1909 skrev jag i Rosa Luxemburgs polska tidskrift:

> ”Medan mensjevikerna – som utgår från abstraktionen att ‘vår revolution är borgerlig’ – kommer till slutsatsen att proletariatets hela taktik måste anpassas till den liberala bourgeoisins uppträdande och låta den gripa statsmakten, når bolsjevikerna – som utgår från samma rena abstraktion: ‘demokratisk’ inte ’socialistisk diktatur’ – fram till tanken på proletariatets borgerligt-demokratisk självbegränsning, trots att det har statsmakten i sin hand. Skillnaden mellan dem i denna fråga är förvisso mycket viktig: medan mensjevismens anti-revolutionära sida redan idag uttrycks med full kraft, hotar bolsjevismens anti-revolutionära drag att bli en stor fara först i händelse av en seger för revolutionen.”

Till denna passage i artikeln, vilken trycktes om i den ryska upplagan av min bok *Året 1905*, gjorde jag i januari 1922 följande kommentar:

> ”Som alla känner till, inträffade inte detta, ty under Lenins ledarskap kunde bolsjevismen (dock inte utan en inre strid) fullborda sin ideologiska omsadling i den viktigaste frågan under 1917, dvs. innan maktövertagandet.”

Dessa två citat har sedan 1924 utsatts för en fullständig spärreld av kritik. Nu, efter fyra års fördröjning, har Radek anslutit sig till kritikerna. Likväl: om man begrundar de citerade raderna noggrant, måste man medge att de innehöll en viktig prognos och en inte mindre viktig varning. Faktum kvarstår att under Februarirevolutionen anslöt sig hela det s.k. ”gamla gardet” av bolsjevikerna till åsikten om en ren motsatsställning mellan den demokratiska diktaturen och den socialistiska. Utav Lenins ‘algebraiska’ formulering gjorde hans närmaste lärjungar en rent metafysisk konstruktion och ställde den mot revolutionens verkliga

[7] 3/16 juni 1907 fullbordades det maktövertagande, som formellt inledde kontrarevolutionens triumfer.

utveckling. Vid en utomordentligt viktig historisk vändpunkt intog ledarskiktet bland de ryska bolsjevikerna en reaktionär hållning, och om Lenin inte hade anlänt så lägligt kunde de ha kväst Oktoberrevolutionen under förevändningen av en kamp mot trotskismen, så som de senare drev kniven i ryggen på den kinesiska revolutionen. Mycket underdånigt beskriver Radek den felaktiga ståndpunkten hos hela partiets ledarskikt som en ”tillfällighet”. Men detta har föga värde som en marxistisk förklaring av Kamenevs, Zinovjevs, Stalins, Molotovs, Rykovs, Kalinins, Nogins, Miljutins, Krestinskijs, Frunzes, Jaroslavskijs, Ordsjonikidzes, Preobrazjenskijs, Smilgas och ett dussintals andra ”gamla bolsjevikers” vulgärdemokratiska position. Vore det inte mera korrekt att erkänna att den gamla bolsjevikiska formuleringen innehöll vissa risker? Den politiska utvecklingen fyllde den – som alltid händer med tvetydiga revolutionära formuleringar – med ett innehåll fientligt mot den proletära revolutionen. Det är självklart att om Lenin levt i Ryssland och sett utvecklingen inom partiet dag för dag, särskilt under kriget, skulle han ha infört de nödvändiga korrektiven och klargörandena i tid. Tursamt nog för revolutionen kom han tillbaka i tid, om än något försenad, för att företa den nödvändiga ideologiska omsadlingen. Proletariatets klassinstinkt och det revolutionära trycket från partiets bas, förberett genom hela det föregående arbetet från bolsjevismens sida, gjorde det möjligt för Lenin att i kamp mot toppskiktet och trots deras motstånd, få över partiets politik i nya spår i rätt tid.

Följer verkligen av detta att vi idag för Kinas, Indiens och andra länders del måste acceptera Lenins formulering från 1905 i dess algebraiska form och att vi måste överlämna arbetet åt de kinesiska och indiska Stalinarna och Rykoverna (Tang Ping-shan, Roy och andra) att fylla formuleringen med ett småborgerligt nationaldemokratiskt innehåll – och sedan vänta på den rätta ankomsten av en Lenin som skall genomföra de nödvändiga korrektiven från 4 april? Men kan vi säkra ett sådant korrektiv för Kina och Indien? Vore det inte bättre att i denna formulering introducera de korrigeringar vars nödvändighet har visats av den historiska erfarenheten såväl i Kina som i Ryssland?

Innebär det ovanstående att parollen om arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur helt enkelt skall ses som ”ett misstag”? Numera delas, som vi alla vet, alla en människas tankar och handlingar in i två kategorier: absolut riktiga, dvs. de som följer den ”allmänna linjen” och absolut felaktiga, dvs. avvikelser från denna linje. Detta hindrar naturligtvis inte att det som idag förklaras för absolut riktigt, imorgon kan förklaras vara absolut felaktigt. Men den verkliga tankeutvecklingen kände också, innan den ”allmänna linjen” dök upp, till metoden av ett successivt närmande till sanningen. Också i enkla aritmetiska divisioner är det nödvändigt att experimentera genom valet av siffror; man börjar med större eller mindre siffror, och avför sedan alla utom en av dem genom testning. Då man inom artilleriet skall inringa målet, kallas metoden för successivt närmande för ”gaffling”. Lika litet kan man inom politiken undvika den approximativa metoden. Det gäller bara att i tid förstå att en miss är en miss, och införa de nödvändiga korrigeringarna i tid.

Den stora historiska betydelsen av Lenins formulering låg i det faktum att den under en ny historisk epoks förhållanden, förstod att lösa en av de viktigaste teoretiska och politiska frågorna, nämligen frågan om den grad av politiskt oberoende som kunde uppnås av olika småborgerliga grupperingar, framförallt bondeståndet. Tack vare sin fullständighet, reglade den bolsjevikiska erfarenheten från 1905-17, dörren mot den ”demokratiska diktaturen”. Med egen hand skrev Lenin inskriptionen över denna dörr: Ej ingång – ej utgång. Han formulerade den i dessa ord: Bonden måste följa antingen borgaren eller arbetaren. Men epigonerna ignorerar fullständigt denna slutsats som följer av bolsjevismens gamla formulering och kanoniserar istället en provisorisk hypotes genom att föra in den i programmet. Det är just i detta som epigonismens väsen i stort visar sig.

6. Om att hoppa över historiska stadier

Radek upprepar inte bara några av de officiella kritiska skrivövningarna från de senaste åren; han förenklar dem också ibland, där så är möjligt. Från vad han skriver följer att jag inte gör någon som helst distinktion mellan de borgerliga och socialistiska revolutionerna, mellan Öst och Väst, varken 1905 eller idag. I Stalins efterföljd upplyser Radek mig också om det otillåtna i att hoppa över historiska stadier.

Frågan måste först och främst ställas: om det för mig 1905 helt enkelt handlade om en 'socialistisk revolution', varför trodde jag då att den kunde börja i det efterblivna Ryssland snarare än i det utvecklade Europa? Av patriotism? Av nationalstolthet? Och likväl, detta var ju precis vad som hände. Förstår Radek detta: om den demokratiska revolutionen hade förverkligats i Ryssland som ett *självständigt* stadium hade vi idag då haft proletariatets diktatur? Om detta kom tidigare här än i Väst, var det just och endast därför att historien kombinerade den borgerliga revolutionens huvudinnehåll med det första stadiet i den proletära revolutionen – blandade inte samman dem, utan kombinerade dem organiskt.

Att skilja mellan den borgerliga och den proletära revolutionen är politiskt ABC. Men efter ABC kommer stavelserna, dvs. en kombination av bokstäver. Historien skapade just en sådan kombination av de viktigaste bokstäverna i det borgerliga alfabetet med de första i det socialistiska. Men Radek vill dra oss tillbaka från de redan fullbordade stavelserna till själva alfabetet. Sorgligt, men sant.

Det är nonsens att påstå att stadier inte kan överhoppas. Den levande historiska processen gör alltid språng över isolerade 'stadier', vilket härrör ur den teoretiska organisationen av utvecklingsprocessen sedd i stort, dvs. i sin maximala fullständighet. Detsamma krävs av den revolutionära politiken i det kritiska ögonblicket. Man kan säga att den första distinktionen mellan en revolutionär och en vulgär evolutioniker ligger i förmågan att erkänna och utnyttja sådana ögonblick.

Marx' uppdelning av industrins utveckling i hantverk, manufaktur och fabriksväsende är del av den politiska ekonomins ABC, eller mera precist, av den historiskt-ekonomiska teorin. Men i Ryssland kom fabrikerna till genom ett språng över manufakturens och stadshantverkets epok. Detta tillhör redan historiens stavelser. En liknande process ägde rum i vårt land vad gäller klassrelationer och politik. Rysslands moderna historia kan inte förstås om man inte känner till det marxska schemat över tre stadier: hantverken, manufakturen, fabriken. Men om man *bara* känner till detta, förstår man fortfarande ingenting. Ty faktum är att Rysslands historia – Stalin får inte ta det som en personlig förolämpning – hoppade över flera stadier. Men också den teoretiska distinktionen mellan stadierna är nödvändig för Ryssland, ty annars kan man inte förstå varken vad detta hopp berodde på eller vad det fick för konsekvenser.

Frågan kan också ses från en annan sida (såsom Lenin *tillfälligtvis* såg på dubbelmakten), och man kan då säga att Ryssland genomlöpte alla tre av Marx' stadier – men de första två i en extremt sammanträngd, embryonal form. Dessa 'rudiment', hantverkets och manufakturens stadium – enbart skisserade i punkter så att säga – räcker för att bekräfta den ekonomiska processens genetiska enhet. Likväl är den kvantitativa sammandragningen av de två stadierna så stor att den skapade en helt ny kvalitet i hela nationens sociala struktur. Det mest slående uttrycket för denna nya 'kvalitet' i politiken är Oktoberrevolutionen.

Vad som är allra svårast att uthärda i denna debatt är Stalins "teoretiserande" med de två glansstycken som utgör hela hans teoretiska utrustning: 'lagen om den ojämna utvecklingen' och 'man kan inte hoppa över några stadier'. Stalin har ännu inte förstått att *hoppet över stadier* (eller ett stadiums för långa kvardröjande) *är just det som kallas för ojämn utveckling*.

Gentemot teorin om den permanenta revolutionen, ställer Stalin med oefterhärmligt allvar upp ... lagen om den ojämna utvecklingen. Likväl vilar hela förutsägelsen att det historiskt efterblivna Ryssland kunde nå den proletära revolutionen tidigare än det utvecklade Storbritannien just helt och hållet på lagen om den ojämna utvecklingen. Men för att kunna göra denna förutsägelse måste man förstå den historiska ojämnheten i hela dess dynamiska konkretion, och inte helt enkelt hålla på att idissla ett citat av Lenin från 1915, vilket dessutom vrängts ut och in och tolkas av en illiterat.

De historiska 'stadiernas' dialektik är relativt lätt att förstå under perioder av revolutionär uppgång. Reaktionära perioder blir däremot helt naturligt epoker för billig evolutionism. Stalinismen, denna grova ideologiska vulgaritet, partireaktionens värdiga dotter, har skapat sig en egen kult kring framsteg genom stadier, som en täckmantel för dess politiska nattfrieri och samlande av småsmulor. Denna reaktionära ideologi har nu svalt också Radek.

Ett eller annat stadium av den historiska processen kan under vissa förhållanden visa sig användbart – även om det teoretiskt sett inte är oundvikligt. Och omvänt kan teoretiskt 'oundvikliga' stadier genom utvecklingens dynamik trängas samman till en nollpunkt, särskilt under revolutioner, vilka ju inte för inte har kallats för historiens lokomotiv.

I vårt land 'hoppade' proletariatet exempelvis över den demokratiska parlamentarismens stadium, och gav den Konstituerande Församlingen enbart ett par timmars livstid, och det till och med bara på historiens bakgård. Men det kontrarevolutionära stadiet i Kina kan inte på något sätt hoppas över, liksom i Ryssland de fyra dumornas period inte kunde hoppas över. Det nuvarande kontra-revolutionära stadiet i Kina var emellertid inte historiskt sett 'oundvikligt'. Det är ett direkt resultat av Stalins och Bucharins katastrofala politik, dessa figurer som i historien kommer att kallas för nederlagens organisatörer. Men opportunismens frukter har blivit en objektiv faktor som kan hindra den revolutionära processen under lång tid.

Varje försök att hoppa över verkliga, dvs. objektivt grundade stadier i massornas utveckling, är politisk adventurism. Så länge majoriteten av arbetarmassorna har förtroende för socialdemokraterna, eller för, låt oss säga Kuomintang eller fackföreningsledarna, kan vi inte ställa dem inför uppgiften att omedelbart störta den borgerliga makten. Massorna måste vara förberedda för detta. Förberedelsen kan visa sig vara ett mycket långt 'stadium'. Men endast en svanspolitiker kan tro att 'tillsammans med massorna' måste vi sitta först i högra och sedan i vänstra Kuomintang, eller ingå ett block med strejkbrytaren Purcell 'till dess massorna desillusionerats av sina ledare' – som vi nu under tiden stöttar upp med vår vänskap och ger auktoritet.

Radek kan knappast ha glömt att många 'dialektiker' karakteriserade kravet på utträde ur Kuomintang och brytningen med den Anglo-ryska kommittén som ett hopp över stadier, och dessutom som en brytning med bönderna (Kina) och med de arbetande massorna (Storbritannien). Radek borde minnas detta desto bättre eftersom han själv var en av dessa bedrövliga 'dialektiker'. Nu endast fördjupar och generaliserar han sina opportunistiska misstag.

I april 1919 skrev Lenin i en programmatisk artikel, "Tredje Internationalen och dess plats i historien":

> "Vi misstar oss knappast, om vi säger, att just denna motsägelse mellan Rysslands efterblivenhet och dess *'språng' till demokratins högsta form*, över den borgerliga demokratin till sovjetdemokratin eller den proletära demokratin, just denna motsägelse var en av orsakerna ... som i västern särskilt försvårat eller fördröjt förståelsen för sovjeternas roll." (Bd. XVI, s. 183) [1]

Lenin säger här direkt att Ryssland gjorde ett "språng över den borgerliga demokratin".

[1] Lenin, *Valda verk* II:2, s. 203.

Förvisso finns i Lenins uttalande alla de nödvändiga inskränkningarna, om än endast indirekt: när allt kommer omkring består dialektiken inte i att varje gång upprepa alla konkreta förhållanden; författaren utgår från att också läsaren har någonting i huvudet. Språnget över den borgerliga demokratin blir trots allt bestående och försvårar, enligt Lenins korrekta observation, förståelsen hos alla dogmatiker och schematiker – inte bara i ”västern” utan också i östern – för sovjeternas roll.

Och så här behandlas frågan i förordet till *Året 1905* som nu plötsligt ger Radek sådan huvudvärk:

> ”Redan 1905 kallade arbetarna i Petersburg sin sovjet för en proletär regering. Denna beteckning gick in i vardagsspråket vid denna tid och sammanföll fullständigt med programmet för arbetarklassens kamp för makten. Men samtidigt *ställde vi mot tsarismen ett utarbetat program för den politiska demokratin* (allmän rösträtt, republik, milis etc.) Vi kunde inte handla annorlunda. Den politiska *demokratin är ett nödvändigt stadium i de arbetande massornas utveckling* – med den utomordentligt viktiga reservationen att i det ena fallet varar detta stadium i decennier, i ett annat tillåter den revolutionära situationen massorna att befria sig från den politiska demokratins fördomar t.o.m. innan dessa institutioner ens har förverkligats.” (Trotskij, *Året 1905*, s. 7)

Dessa ord, som f.ö. är i fullständig överensstämmelse med Lenins tankar som jag citerar ovan, förklarar tillräckligt – tror jag – nödvändigheten av att mot Kuomintangs diktatur ställa ett ”utarbetat program för den politiska demokratin.” Men det är just här som Radek går till vänster. Under det revolutionära uppsvingets epok motsatte han sig att det kinesiska kommunistpartiet gick ur Kuomintang. Under den kontrarevolutionära diktaturens epok motsätter han sig de kinesiska arbetarnas mobilisering genom demokratiska paroller. Det är som att bära päls på sommaren och gå naken på vintern.

7. Vad betyder parollen om demokratisk diktatur för Orienten idag?

Efter att ha tappat spåret i den stalinska – evolutionära, småborgerliga och icke-revolutionära – synen på historiska ‘stadier’, försöker nu också Radek att kanonisera parollen om proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur för hela Orienten. Utav denna bolsjevismens ”arbetshypotes”, som Lenin anpassade till utvecklingen i ett specifikt land, som han ändrade, konkretiserade och vid ett visst stadium kastade åt sidan – bygger Radek upp ett överhistoriskt schema. På denna punkt upprepar han envist följande i sina artiklar:

> ”Denna teori, likaväl som den taktik som härrör ur den, är tillämpbar på alla länder med en ung kapitalistisk utveckling, där bourgeoisin inte har likviderat det problem som den föregående social-politiska formationen lämnade kvar som ett arv.”

Reflektera en stund över denna formulering: är det inte ett högtidligt rättfärdigande av Kamenevs position 1917? ‘”Likviderade” den ryska bourgeoisin den demokratiska revolutionens problem efter Februarirevolutionen? Nej, de förblev olösta, inkl. det viktigaste av dem, jordbruksfrågan. Hur kunde Lenin undgå att förstå att den gamla parollen ännu var ”tillämpbar”? Varför tog han tillbaka den?

Radek svarade tidigare på denna fråga: därför att den redan hade ‘fullbordats’. Vi har undersökt detta svar. Det är fullständigt ohållbart, och dubbelt ohållbart i Radeks mun, som anser att kärnan i den gamla leninska parollen inte ligger i maktens former utan i den faktiska likvideringen av livegenskapen genom samarbetet mellan proletariatet och bondeståndet. Men det var just detta som kerenskijismen inte skapade. Av detta följer att Radeks utflykt i det förflutna för att lösa den mest akuta frågan av idag, den kinesiska frågan, är heltigenom absurd. Det är inte vad Trotskij förstod eller inte förstod 1905 som skulle ha undersökts, utan snarare vad Stalin, Molotov och särskilt Rykov och Kamenev inte begrep i februarimars 1917 (vilken ställning Radek då intog känner jag inte till). Ty om man tror att den demokratiska diktaturen ‘förverkligades’ i en sådan utsträckning i maktdualismen att den krävde en omedelbar förändring av den centrala parollen, då måste man erkänna att den ‘demokratiska diktaturen’ i Kina förverkligades än mer och än fullständigare genom Kuomintang-regimen, dvs. genom Chiang Kai-sheks och Wang Ching-weis regimer med Tang Pingshan som bihang.[1] Det var därför desto nödvändigare att byta paroller i Kina.

Men när allt kommer omkring: är ‘arvet från de föregående social-politiska formationerna’ ännu inte likviderade i Kina? Nej, de har ännu inte likviderats. Men hade de likviderats i Ryssland den 4 april 1917, när Lenin gick i kamp mot hela det övre skiktet av ‘gamla bolsjeviker’? Radek hamnar i hopplösa motsägelser, trasslar in sig och slinter hit och dit. Låt oss i detta sammanhang påpeka att det inte är en tillfällighet att han använder ett så komplicerat och omskrivande uttryck som ‘arv från formationer’, varierar det och uppenbarligen undviker den betydligt klarare termen, ‘feodalismens’ eller ’livegenskapens rester’. Varför det? Därför att Radek så sent som igår förnekade dessa rester mycket bestämt och därigenom tog bort varje bas för parollen om demokratisk diktatur. I sin rapport till Kommunistiska Akademin, sade Radek:

> ”Källorna till den kinesiska revolutionen är inte mindre djupa än källorna till vår revolution 1905. Man kan med säkerhet påstå att alliansen mellan arbetarklassen och bondeståndet kommer att vara starkare där än hos oss 1905, *av det enkla skälet att den inte riktas mot två klasser, utan bara mot en, bourgeoisin.*”

[1] Chiang Kai-shek är ledare för högerflygeln, och Wang Ching-wei för vänsterflygeln inom Kuomintang. Tang Ping-shan var kommunistisk minister, som förde ut Stalins och Bucharins linje i Kina. – L.T.

Ja, ‘av det enkla skälet’. Men, när proletariatet, tillsammans med bondeståndet, riktar kampen mot en klass, bourgeoisin – inte mot feodalismens rester, utan mot bourgeoisin – vad kallas en sådan revolution? Kanske en demokratisk revolution? Observera att Radek inte sade detta 1905, inte heller 1909, utan i mars 1927. Hur skulle detta förstås? Mycket enkelt. I mars 1927 avvek också Radek från högerkursen, men bara i en annan riktning. I sina teser om den kinesiska frågan, förde Oppositionen in en mycket viktig korrigering av Radeks dåvarande ensidighet. Men i de ord som just citerats fanns likväl en kärna sanning: det finns nästan inget stånd av jordägare i Kina, jordägarna är mycket mer intimt sammanlänkade med kapitalisterna än i det tsaristiska Ryssland, och jordbruksfrågans specifika tyngd är därför mindre i Kina än i det tsaristiska Ryssland; men å andra sidan väger frågan om nationell frigörelse mycket tungt. Följaktligen kan det kinesiska bondeståndets förmåga till *självständig* revolutionär politisk kamp för en demokratisk förnyelse av landet förvisso inte vara större än det ryska bondeståndets. Detta fick bl.a. sitt uttryck i det faktum att varken 1925 eller under de tre åren av revolution i Kina uppstod ett populistiskt parti som förde fram den agrara revolutionen på sitt baner. Allt detta sammantaget visar att för Kina, som redan vunnit erfarenheten från 1925-27, utgör formuleringen om den demokratiska diktaturen en mycket farligare reaktionär snara än för Ryssland efter Februarirevolutionen.

Ännu en exkursion av Radek, denna gång till ett än mera avlägset förflutet, blir en lika obarmhärtig bumerang. Denna gång är det tal om den paroll om permanent revolution som Marx höjde 1900:

> ”Hos Marx fanns det” skriver Radek, ”ingen paroll om demokratisk diktatur, medan den hos Lenin mellan 1905 och 1917 var en politisk axel och utgjorde en beståndsdel i hans syn på revolutionen *i alla(?) länder* av gryende (?) kapitalistisk utveckling.”

Efter att ha baserat sig på några få rader hos Lenin, förklarar Radek att denna åsiktsskillnad beror på det faktum att den centrala uppgiften i den tyska revolutionen var *nationell enhet*, medan den i Ryssland var *jordbruksrevolutionen*. Om denna kontrast inte görs mekaniskt, och om man har känsla för proportioner är det riktigt till en viss punkt. Men hur står det då till med Kina? Den specifika tyngden hos den nationella frågan i Kina, ett halvkolonialt land, är ojämförligt större i jämförelse med jordbruksfrågan än den var ens i Tyskland 1848-50; ty i Kina är det samtidigt fråga om enande och frigörelse. Marx formulerade sina perspektiv om den permanenta revolutionen när alla troner i Tyskland åter stod fasta, junkrarna höll landet och bourgeoisins ledare endast tolererades i regeringens förkammare. I Kina har det inte funnits någon monarki sedan 1911, det finns ingen självständig jordägarklass, det nationellt-borgerliga Kuomintang har makten, och livegenskapen har så att säga kemiskt sammansmält med den borgerliga exploateringen. Kontrasten mellan Marx’ och Lenins positioner såsom den läggs fram av Radek talar sålunda *emot* parollen om demokratisk diktatur i Kina.

Men Radek tar inte ens upp Marx’ position på ett seriöst sätt, utan endast lättvindigt, episodiskt och han begränsar sig till cirkuläret från 1850, *där Marx ännu ansåg bondeståndet vara en naturlig allierad till den småborgerliga stadsbourgeoisien*. På den tiden trodde Marx på ett självständigt stadium för den demokratiska revolutionen i Tyskland, dvs. ett tillfälligt maktövertagande av de småborgerliga radikalerna i städerna, med stöd av bondeståndet. Där är pudelns kärna! Men just detta skedde inte. Och det var ingen tillfällighet. Redan i mitten av förra århundradet, visade sig den småborgerliga demokratin vara så maktlös att den inte kunde utföra sin egen självständiga revolution. Och Marx drog lärdom av denna läxa. Den 16 april 1856, dvs. sex år efter det ovannämnda cirkuläret – skrev Marx till Engels:

> ”Hela saken beror i Tyskland på möjligheten av att som en eftertrupp till den proletära revolutionen hålla en andra upplaga av Bondekriget. Då kommer allt att gå bra.”

Dessa märkliga ord, som Radek totalt glömmer bort, utgör en verkligt dyrbar nyckel till

Oktoberrevolutionen, likaväl som till hela det problem som vi sysslar med här. Hoppade Marx över den agrara revolutionen? Nej, som vi ser hoppade han inte över den. Ansåg han ett samarbete mellan proletariatet och bondeståndet nödvändigt för den kommande revolutionen? Ja, det gjorde han. Ansåg han det möjligt att bondeståndet kunde spela en ledande eller ens bara en självständig roll i revolutionen? Nej, han medgav inte denna möjlighet. Han utgick från det faktum att bondeståndet, som misslyckats med att stödja den borgerliga demokratin i den självständiga demokratiska revolutionen (genom den borgerliga demokratins misstag, inte bondeståndets) att detta bondestånd skulle kunna stödja proletariatet i den proletära revolutionen. ”Då kommer allt att gå bra”. Radek vill uppenbarligen inte se att det var just detta som hände i Oktober, och inte alls var illa.

Med hänsyn till Kina är de slutsatser som följer av detta helt klara. Dispyten gäller inte bondeståndets avgörande betydelse som allierad, och inte den agrara revolutionens stora betydelse, utan om en självständig agrar-demokratisk revolution är möjlig i Kina eller om ‘en andra upplaga av Bondekriget’ kan stödja den proletära diktaturen. Endast så kan frågan ställas. Den som ställer den annorlunda har ingenting lärt och ingenting förstått, utan förvirrar bara det kinesiska Kommunistpartiet och för det bort från rätt väg.

För att proletariatet i de orientaliska länderna skall kunna slå in på vägen till seger, måste Stalins och Martinovs pedantiskt-reaktionära teori om ‘stadier’ och ‘steg’ elimineras redan från början, kastas åt sidan, brytas sönder och sopas bort med kvasten. Bolsjevismen mognade i kampen mot denna vulgära evolutionism. Det är inte till en marschväg utstakad *a priori* som vi måste anpassa oss, utan till klasskampens verkliga utveckling. Det är nödvändigt att avvisa Stalins och Kuusinens uppfattning – tanken att man kan fastställa en successionsordning för länder på olika utvecklingsnivåer genom att i förväg tilldela dem olika ransoner av revolutionen. Man måste anpassa sig till klasskampens verkliga utveckling. En ovärderlig guide för detta är Lenin; men *hela* Lenin måste tas i beaktande.

Då Lenin 1919, särskilt i samband med organiseringen av Kommunistiska Internationalen, sammanfattade lärdomarna av den gångna perioden till en enhet, och gav dem en mer avslutad teoretisk formulering, tolkade han Kerenskijiadens och Oktobers erfarenheter på följande sätt: I ett borgerligt samhälle med redan utvecklad klassantagonism kan det bara finnas bourgeoisins diktatur – öppen eller dold – eller proletariatets diktatur. Det kan inte ens vara tal om en övergångsregim. Varje demokrati, varje ‘demokratisk diktatur’ (de ironiska citat-tecknen är Lenins) är endast en slöja för bourgeoisins styre, som erfarenheten från det mest efterblivna europeiska landet, Ryssland, visade i den borgerliga revolutionens epok, dvs. den epok som var mest till fördel för ‘demokratins diktatur’. Denna slutsats tog Lenin som bas för sina teser om demokratin, vilka endast kunde produceras som en summering av erfarenheterna av Februari- och Oktoberrevolutionerna.

Liksom många andra, skiljer Radek mekaniskt mellan frågan om demokratin och frågan om demokratisk diktatur. Men den ‘demokratiska diktaturen’ kan endast vara en maskerad form av bourgeoisins styre under revolutionen. Detta har vi lärt oss av erfarenheterna från vår ‘maktdualism’ 1917 likaväl som från erfarenheterna med Kuomintang i Kina.

Epigonernas hopplöshet uttrycks mest krasst i det faktum att de t.o.m. nu fortfarande söker ställa den demokratiska diktaturen i motsats till bourgeoisins diktatur likaväl som till proletariatets diktatur. Men detta betyder att den demokratiska diktaturen måste ha en övergångskaraktär, dvs. ha ett småborgerligt innehåll, Proletariatets deltagande i den ändrar ingenting, ty i naturen finns det ingenting sådant som ett aritmetiskt genomsnitt mellan olika klasslinjer. Om det varken är bourgeoisins diktatur eller proletariatets, då följer därav att småbourgeoisin måste spela den *bestämmande* och *avgörande* rollen. Men detta för oss tillbaka till den fråga som besvarats i praktiken genom de tre ryska och de två kinesiska

revolutionerna: är småbourgeoisin idag, under de villkor som råder under imperialismens världsomfattande dominans, kapabel att spela en ledande revolutionär roll i kapitalistiska länder, ens när det är fråga om efterblivna länder som fortfarande står inför uppgiften att lösa sina demokratiska uppgifter?

Det har funnits epoker då småbourgeoisins lägre skikt kunde upprätta sin revolutionära diktatur. Det vet vi. Men detta var under en epok då proletariatet, eller förproletariatet, ännu inte hade skilts ut från småbourgeoisin, utan tvärtom i sin outvecklade form utgjorde den kämpande kärnan. Det är helt annorlunda idag. Vi kan inte tala om småbourgeoisins möjlighet att styra dagens borgerliga samhälle, inte ens i efterblivna länder, eftersom proletariatet redan skilt ut sig från småbourgeoisin och ställs i antagonism till storbourgeoisin på basis av en kapitalistisk utveckling, vilket dömer småbourgeoisin till att vara en nolla och tvingar bondeståndet till ett politiskt val mellan bourgeoisin och proletariatet. Varje gång bondeståndet bestämmer sig för ett parti som på ytan tycks vara småborgerligt, erbjuder den sin rygg som stöd för finanskapitalet. Medan det under den första ryska revolutionens period, eller under perioden mellan de första två revolutionerna, fortfarande kunde finnas åsiktsskillnader om *graden av självständighet* (men bara om graden!) hos bondeståndet och småbourgeoisin i den demokratiska revolutionen har denna fråga nu avgjorts genom hela händelseutvecklingen under de sista tolv åren, och avgjorts en gång för alla.

Den restes på nytt i praktiken efter Oktober i många länder och i alla möjliga former och kombinationer, och överallt avgjordes den på samma sätt. En grundläggande erfarenhet, som följer i Kerenskijiadens fotspår, har, som redan nämnts, varit Kuomintang. Men inte mindre viktig är erfarenheterna från fascismen i Italien, där småbourgeoisin med vapen i hand tog makten från de gamla borgerliga partierna för att omedelbart genom sina ledare ge upp den till finansoligarkin. Samma fråga restes i Polen, där Pilsudskis rörelse direkt riktades mot den reaktionära borgar- och jordägarregeringen och återspeglade förhoppningar hos de småborgerliga massorna och även hos vida kretsar av proletariatet. Det var ingen tillfällighet att den gamle polske socialdemokraten, Warski, av fruktan för att ‘underskatta bönderna’ identifierade Pilsudskis revolution med ‘arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur’. Det skulle leda oss alltför långt bort om jag här skulle analysera den bulgariska erfarenheten, dvs. den skamlöst förvirrade politik som Kolaroverna och Kabatjeverna förde gentemot Stambuilskijs parti, eller den skändliga erfarenheten från Bonde-Arbetarpartiet i USA, eller Zinovjevs romans med Radic, eller experimenten med Kommunistpartiet i Rumänien osv. osv. Några av dessa fakta analyseras i sina huvudsakliga drag i min *Kritik av Kommunistiska Internationalens Programförslag*. Den grundläggande slutsatsen av alla dessa erfarenheter bekräftar och förstärker fullständigt Oktobers lärdomar – nämligen att småbourgeoisin, inkl. bondeståndet, inte kan spela en ledande roll i moderna, inte ens i efterblivna, borgerliga samhällen, varken i revolutionära eller reaktionära epoker. Bondeståndet måste antingen stödja bourgeoisins diktatur eller stötta upp proletariatets diktatur. Övergångsformer är endast förklädnader för en borgerlig diktatur, som har börjat skaka sönder eller som kommit på fötterna efter en omskakning (Kerenskijadismen, fascismen, Pilsudskis regim).

Bönderna kan följa antingen bourgeoisin eller proletariatet. Men då proletariatet till varje pris försöker marschera med ett bondestånd som inte vill slå följe, då visar proletariatet sig i själva verket svansa efter finanskapitalet: arbetarna som Fosterlandets försvarare i Ryssland 1917; arbetarna – inkl. kommunisterna – i Kuomintang i Kina; arbetarna och delvis även kommunisterna i PPS[2] 1926 etc.

Den som inte tänkt igenom detta och som inte förstått händelserna trots dess färska spår, borde helst inte ge sig in i den revolutionära politiken.

[2] PPS=Polska Socialistpartiet (Dasjinski & Co) – L.T.

Den grundläggande slutsats Lenin drog av lärdomarna från Februari- och Oktober-revolutionerna, och som han drog uttömmande och begripligt, avvisar fullständigt tanken på den ‘demokratiska diktaturen’. Följande upprepades mer än en gång av Lenin efter 1918:

> ”Hela den politiska ekonomin lär oss, om någon lärt sig något av den, hela revolutionshistorien och hela den politiska utvecklingens historia under 1800-talet lär oss, att bönderna följer antingen arbetarna eller borgarna… Om ni inte känner till orsaken, så skulle jag vilja säga till sådana medborgare, att … tänka över varje stor revolutions utveckling under 1700- och 1800-talet och varje lands politiska historia under 1800-talet. Ni får då lära er orsaken. Det kapitalistiska samhällets ekonomi är sådan, att endast kapitalet eller proletariatet som störtat det kan vara den härskande kraften. *Några andra krafter finns inte i detta samhälles ekonom*i.” (Bd. XVI, s. 217) [3]

Det är inte här fråga om det moderna England eller Tyskland. På basis av lärdomarna från några av de stora revolutionerna under 1700- och 1800-talen, dvs. av de *borgerliga* revolutionerna i *efterblivna* länder, kommer Lenin till slutsatsen att endast bourgeoisins eller proletariatets diktatur är möjlig. Det kan inte finnas en ‘demokratisk’, dvs. en mellanliggande diktatur.

Radek summerar, som vi sett, sina teoretiska och historiska exkursioner i den ganska magra aforismen att den borgerliga revolutionen måste skiljas från den socialdemokratiska. Efter att ha sänkt sig till detta stadium, sträcker Radek ut ett finger till Kuusinen, som med hjälp av sin enda resurs, dvs. det ‘sunda förnuftet’, anser det otroligt att parollen om proletär diktatur kan höjas både i utvecklande och i efterblivna länder. Med uppriktigheten hos en man som inte begriper någonting anklagar Kuusinen Trotskij för att inte ha ‘lärt sig någonting’ sedan 1905. I Kuusinens efterföljd blir också Radek ironisk: för Trotskij ”består de kinesiska och indiska revolutionernas säregenhet just i det faktum att de inte på något sätt kan skiljas från revolutionerna i Västeuropa och därför i sina första steg (?!) måste leda till proletariatets diktatur”.

I detta sammanhang glömmer Radek bort en liten bagatell: Proletariatets diktatur förverkligades inte i ett västeuropeiskt land utan just i ett efterblivet östeuropeiskt land. Är det Trotskijs fel att den historiska processen förbisåg Rysslands ‘säregenheter’? Radek glömmer vidare bort att bourgeoisin – mera precist, finanskapitalet – härskar i alla kapitalistiska länder, trots alla deras olikheter i utvecklingsnivå, social struktur, traditioner etc. dvs. alla deras ‘säregenheter’. Återigen härstammar denna brist på respekt från den historiska utvecklingen och inte från Trotskij.

Vari ligger då distinktionen mellan de utvecklade och de efterblivna länderna? Denna skillnad är stor, men den förblir fortfarande inom gränserna för en dominans för de kapitalistiska förhållandena. Formerna och metoderna för bourgeoisins styre skiljer sig mycket mellan olika länder. Vid ena polen bär dominansen en ren och absolut karaktär: *USA*. Vid andra polen anpassar sig finanskapitalet till de utlevda institutionerna från asiatisk medeltid genom att underordna dem under sig och tvinga på dem sina egna metoder: *Indien*. Men bourgeoisin härskar på båda ställena. Av detta följer att proletariatets diktatur också kommer att ha en mycket varierad karaktär i fråga om social bas, politiska former, omedelbara uppgifter och arbetstempo i olika kapitalistiska länder. Men att leda folkets massor till seger över blocket av imperialister, feodal-herrar och nationell bourgeoisi – detta kan endast göras under proletariatets revolutionära hegemoni, vilken efter maktövertagandet förvandlas till proletariatets diktatur.

Radek inbillar sig att han, när han nu har delat in mänskligheten i två grupper – de som har ‘mognat’ för socialistisk diktatur, och de som har ‘mognat’ enbart för en demokratisk diktatur

---

[3] Lenin, ”The Deception of the People by Slogans of Freedom and Equality”, maj 1919. *Coll. Works* bd 29, sid 367 f. ”Tal om hur folket bedras med paroller om frihet och jämlikhet”, *Valda verk i 10 band*, bd 8 sid. 491

– därigenom, till skillnad från mig, har tagit hänsyn till ‘säregenheten’ i varje land. I själva verket har han fört ut en död kliché som endast kan hindra kommunisterna från ett verkligt studium av säregenheterna i ett givet land. Emellertid kan ett riktigt system för uppgifterna och handlingarna i ett trovärdigt program för kampen om inflytande över arbetarna och bondemassorna endast uppstå som en följd av ett noggrant studium av ett lands verkliga särart, dvs. en levande interpenetration av de olika stegen och stadierna av den historiska utvecklingen i detta land.

Säregenheterna i ett land som inte har fullbordat eller utfört sin demokratiska revolution är av så stor betydelse att de måste tas som utgångspunkt för ett program för det proletära avantgardet. Endast på basis av ett sådant *nationellt* program kan ett kommunistiskt parti utveckla sin verkliga och framgångsrika kamp för en majoritet av arbetarklassen och de arbetande i allmänhet mot bourgeoisin och dess demokratiska agenter.

Möjligheten för framgång i denna kamp bestäms naturligtvis till stor del av proletariatets roll i landets ekonomi, och följaktligen av nivån i dess kapitalistiska utveckling. Men detta är inte alls det enda kriteriet. Inte mindre viktig är frågan om det existerar ett långtgående och brinnande ”folkproblem” i landet, för vars lösande majoriteten av nationen har intresse och som för sin lösning kräver de djärvaste revolutionära medel. Bland problem av detta slag finns jordbruksfrågan och den nationella frågan, i deras olika kombinationer. Genom den akuta jordbruksfrågan och det outhärdliga nationella förtrycket i kolonialländerna kan det unga och relativt lilla proletariatet komma till makten på basis av en *nationellt demokratisk* revolution före proletariatet i ett utvecklat land på en rent *socialistisk* basis. Det kan tyckas som om man efter Oktober inte längre skulle behöva leda detta i bevis. Men genom dessa år av reaktion och genom epigonernas teoretiska dekadens har revolutionens grundläggande begrepp blivit så fräna, så ruttna och så kuusinifierade att man var gång tvingas börja om från början.

Följer av det som redan sagts att alla länder i världen, på ena eller andra sättet, redan idag är mogna för den socialistiska revolutionen? Nej, detta är ett falskt, dött, skolastiskt, Stalinistiskt-bucharinskt sätt att ställa frågan. Världsekonomin i helhet är utan tvekan mogen för socialismen. Men detta innebär inte att varje land sett separat är moget. Vad skall då hända med proletariatets diktatur i de olika efterblivna länderna, i Kina, Indien etc.? På detta svarar vi: historien sker inte i strikt ordning. Ett land kan bli ‘moget’ för proletariatets diktatur inte bara innan det är moget för ett självständigt uppbyggande av socialismen, utan även innan det är moget för långtgående socialiseringsåtgärder. Man får inte utgå från en förutbestämd harmoni i den sociala utvecklingen. Lagen om den ojämna utvecklingen är fortfarande i kraft, trots Stalins ömma teoretiska omfamningar. Denna lag opererar inte bara i förhållandet mellan länderna, utan också i det ömsesidiga förhållandet mellan olika processer i ett och samma land. En försoning mellan de ojämna processerna inom ekonomin och politiken kan endast ske på världsskala. Detta innebär särskilt att frågan om proletariatets diktatur i Kina inte kan ses enbart inom gränserna för den kinesiska ekonomin och den kinesiska politiken.

Det är just här som vi möter varandra uteslutande ståndpunkter: den internationellt-revolutionära teorin om den permanenta revolutionen och den national-reformistiska teorin om socialism i ett land. Varken det efterblivna Kina eller något land i världen kan bygga socialismen inom sina egna nationella gränser: de högt utvecklade produktivkrafterna som vuxit utöver de nationella gränserna motsätter sig detta, likaväl som de krafter som är alltför outvecklade för att ens nationaliseras. Proletariatets diktatur i Storbritannien skulle t.ex. möta svårigheter och motsättningar, förvisso av en annan karaktär, men kanske inte lättare att lösa än de som möter proletariatets diktatur i Kina. Att övervinna dessa motsättningar är i båda fallen endast möjligt genom den internationella revolutionen. Denna ståndpunkt lämnar inget utrymme för frågan om Kinas ”mognad” eller ”omognad” för en socialistisk omvandling. Vad som här förblir odiskutabelt är att Kinas efterblivenhet gör den proletära diktaturens uppgifter

utomordentligt svåra. Men vi upprepar: historien sker inte i strikt ordning, och det kinesiska proletariatet har inget val.

Innebär inte detta åtminstone att varje land, inkl. det mest efterblivna kolonialland är moget, om inte för socialismen, så åtminstone för proletariatets diktatur? Nej, det innebär det inte. Vad skall då hända med den demokratiska revolutionen i allmänhet – och i kolonierna i synnerhet? Var står det skrivet – jag svarar frågan med en annan fråga – att varje kolonialt land är moget för en omedelbar lösning av sina nationellt-demokratiska uppgifter? Frågan måste ses från motsatt håll. Under den imperialistiska epokens förhållanden kan den nationellt-demokratiska revolutionen endast föras till seger då de sociala och politiska förhållandena i landet är tillräckligt mogna för att föra proletariatet till makten som ledare för folkets massor. Och om detta ännu inte är fallet? Då kommer kampen för nationell frigörelse endast att skapa mycket partiella resultat, resultat som direkt riktas mot de arbetande massorna. 1905 visade sig proletariatet i Ryssland inte vara starkt nog för att ena bondemassorna kring sig och ta makten. Av just detta skäl stannade revolutionen på halva vägen och sjönk sedan längre och längre ned. I Kina, där trots den utomordentligt fördelaktiga situationen, Kommunistiska Internationalens ledarskap hindrade det kinesiska proletariatet från att kämpa för makten fann de nationella uppgifterna en dålig, instabil och knapp lösning genom Kuomintangs regim.

När, och under vilka förhållanden ett kolonialt land kan mogna för en verkligt revolutionär lösning av sina agrara och nationella problem kan inte sägas på förhand. Men i vilket fall kan vi idag med full säkerhet hävda att inte bara Kina, utan också Indien kommer att uppnå en verklig folkdemokrati, dvs. arbetar- och bondedemokrati endast genom proletariatets diktatur. På vägen dit kan det fortfarande finnas många stadier, steg och faser. Under trycket från folkets massor kommer bourgeoisin fortfarande att tvingas gå till vänster, för att sedan desto obarmhärtigare kasta sig över folket. Perioder av dubbelmakt är möjliga och troliga. Men vad det inte kommer att finnas, vad det inte kan finnas, är en genuin demokratisk diktatur som inte är proletariatets diktatur. En ‘självständig’ demokratisk diktatur kan endast bli av Kuomintangs typ, dvs. helt riktad mot arbetarna och bönderna. Vi måste förstå detta från början och lära massorna det, utan att glömma klassrealiteterna bakom abstrakta formler.

Stalin och Bucharin predikade att tack vare imperialismens ok kunde bourgeoisin genomföra den nationella revolutionen i Kina. Försöket gjordes. Med vilket resultat? Proletariatet ställdes under bödelns yxa. Sedan sade man: härnäst kommer den demokratiska diktaturen. Den småborgerliga diktaturen visade sig endast vara en förklädd diktatur för kapitalet. En tillfällighet? Nej. ”Bonden följer antingen arbetaren eller borgaren”. I det första fallet blir resultatet proletariatets diktatur; i det andra bourgeoisins diktatur. Det kan tyckas som om lärdomen från Kina är tillräckligt tydlig. ”Nej”, svarar man oss, ”det var bara ett olyckligt experiment. Vi skall ta om allting från början igen och denna gång verkligen sätta upp en ‘genuin’ demokratisk diktatur”. ”Genom vilka åtgärder?” ”På den sociala grunden av samarbete mellan proletariatet och bönderna”. Det är Radek som presenterar oss det senaste fyndet. Men, om ni tillåter, Kuomintang steg fram just på basis av detta: arbetarnas och böndernas ‘samarbete’ – för att skrapa kastanjerna ur elden för bourgeoisin. Berätta för oss hur den politiska mekanismen för detta samarbete skall se ut. Med vad skall ni ersätta Kuomintang med? Vilka partier skall stå vid makten? Visa åtminstone approximativt på dem, beskriv dem åtminstone! På detta svarar Radek (1928!) att endast totalt förstörda människor, som inte förstår marxismens komplexitet kan vara intresserade av en sekundär teknisk fråga som vilken klass som kommer att vara hästen och vem som blir ryttaren; medan en bolsjevik måste ‘abstrahera’ sig från den politiska överbyggnaden och fästa uppmärksamheten vid klassgrunden. Nej, tillåt mig, ni har redan haft nog tid för skämt. Ni har redan ‘abstraherat’ tillräckligt. Mer än tillräckligt! I Kina ‘abstraherade’ ni er från frågan om hur klassamarbetet

uttrycktes i partierna, ni drog in proletariatet i Kuomintang, ni blev så bedårade i Kuomintang att ni förlorade förståndet, ni motsatte er våldsamt ett avskiljande från Kuomintang; ni undvek kampens politiska frågor genom att upprepa abstrakta formler. Och efter det att bourgeoisin mycket konkret hade krossat proletariatets huvud, föreslog ni oss: Låt oss försöka en gång till; och låt oss som en lämplig början 'abstrahera' oss än en gång från frågan om partier och revolutionär makt. Nej! Detta är dåliga skämt. Vi tillåter inte att vi går baklänges!

All denna akrobatik presenteras, som vi sett, som en fördel för alliansen mellan arbetarna och bönderna. Radek varnade Oppositionen för en underskattning av bönderna och hänvisar till Lenins kamp mot mensjevikerna. Ibland när man ser vad som händer med citat från Lenin harmas man bittert över dessa förolämpningar mot det mänskliga tänkandet. Ja, Lenin sade ofta att ett förnekande av bondeståndets revolutionära roll var karakteristiskt för mensjevikerna. Och det var förvisso sant. Men som ett tillägg till dessa citat finns också året 1917, då mensjevikerna tillbringade de åtta månader som skiljer Februari- från Oktoberrevolutionen i ett fast block med socialistrevolutionärerna. Under den perioden representerade socialistrevolutionärerna den överväldigande majoriteten av de bönder som väckts av revolutionen. Tillsammans med socialistrevolutionärerna kallade mensjevikerna sig för den revolutionära demokratin och invände mot oss att det var de som baserade sig på alliansen mellan arbetarna och bönderna (soldaterna). Sålunda: efter Februarirevolutionen exproprierade mensjevikerna så att säga den bolsjevikiska formuleringen om en allians mellan arbetarna och bönderna. Bolsjevikerna anklagades av dem för att vilja splittra det proletära avantgardet från bondeståndet och därigenom förstöra revolutionen. Med andra ord: mensjevikerna anklagade Lenin för att ignorera, eller åtminstone, underskatta bönderna.

Den kritik Kamenev, Zinovjev och de andra riktade mot Lenin var endast ett eko av mensjevikernas kritik. Radeks nuvarande kritik är i sin tur endast ett sent påtänkt eko av Kamenevs kritik.

Epigonernas politik i Kina, inkl. Radeks politik, är en fortsättning och vidareutveckling av den mensjevikiska maskeraden 1917. Det faktum att Kommunistpartiet stannade kvar i Kuomintang försvarades inte bara av Stalin, utan också av Radek, med samma hänvisning till nödvändigheten av en allians mellan arbetarna och bönderna. Men när det av en 'tillfällighet' visade sig att Kuomintang var ett borgerligt parti, upprepades försöket med 'Vänster'-Kuomintang. Resultatet blev detsamma. Därpå restes abstraktionen demokratisk diktatur, i motsatsställning till proletariatets diktatur, ovanför denna bedrövliga verklighet som inte uppfyllt de höga förhoppningarna. En ny upprepning av vad vi redan hade haft. 1917 hörde vi hundratals gånger från Tsereteli, Dan och de andra: "Vi har redan den revolutionära demokratins diktatur, men ni driver på mot proletariatets diktatur, dvs. mot ruinen." Förvisso, människan har dåligt minne. Stalins och Radeks 'revolutionärt-demokratiska diktatur' skiljer sig inte på något sätt från Tseretelis och Dans 'revolutionära demokratiska diktatur'. Och trots detta, upprepas denna formel inte bara i alla Kominterns resolutioner utan har också trängt in i dess program. Det är svårt att tänka sig en slugare maskerad och samtidigt en mera bitter hämnd från mensjevismens sida för de förolämpningar den fick utstå från bolsjevismen 1917.

Men revolutionärerna i Orienten har fortfarande rätt att kräva ett konkret svar på frågan om karaktären i den 'demokratiska diktaturen', inte baserat på gamla, allmänna citat, utan på fakta och på politisk erfarenhet. Till frågan: vad är en 'demokratisk diktatur'? – har Stalin redan upprepade gånger givit den verkligt klassiska repliken: för Orienten är det ungefär detsamma som 'Lenin såg det med hänsyn till 1905 års revolution'. Detta har blivit den officiella formuleringen i viss utsträckning. Den kan återfinnas i de böcker och resolutioner som behandlar Kina, Indien eller Polynesien. Revolutionärerna hänvisas till Lenins 'syn', som gällde *framtida* händelser, vilka under tiden för länge sedan har blivit *förflutna* händelser och dessutom tolkas Lenins hypotetiska 'syn' så skevt och vint som möjligt, men aldrig på det sätt

Lenin själv tolkade dem *efter* händelserna.

”Låt gå” säger den asiatiska kommunisten, och hänger med huvudet, ”vi skall försöka se det precis som Lenin enligt era ord såg det före revolutionen. Men kan ni inte säga oss hur denna paroll såg ut i verkligheten? Hur förverkligades den i ert land?”

”I vårt land förverkligades den i form av Kerenskijiaden under dubbelmaktens epok.”

”Kan vi berätta för våra arbetare att parollen om demokratisk diktatur kommer att förverkligas i vårt land i form av vår egen nationella kerenskijiad?”

”Oj, oj! Inte alls! Ingen arbetare kommer att acceptera en sådan paroll; kerenskijiaden är bourgeoisins tjänare och ett förräderi mot det arbetande folket.”

”Men vad skall vi då säga våra arbetare?” frågar kommunisten från Orienten förtvivlat.

”Ni måste säga dem”, svarar Kuusinen, pliktens man, otåligt, ”att den demokratiska diktaturen är densamma som Lenin förde fram med tanke på den framtida demokratiska revolutionen”.

Om kommunisten från Orienten inte saknar förnuft, kommer han att säga: ”Men förklarade inte Lenin 1918 att den demokratiska diktaturen fick sitt genuina och sanna förverkligande endast genom Oktoberrevolutionen som upprättade proletariatets diktatur? Vore det då inte bättre att orientera partiet och arbetarklassen just mot detta perspektiv?”

”Under inga omständigheter. Försök inte ens tänka på det. Va, det är ju den per-r-r-manenta r-r-r-revolutionen!

Det är Tr-r-r-otskismen!”

Efter denna hårda reprimand blir kommunisten från Orienten blekare än snön på Himalajas högsta toppar och slutar ställa frågor för att få kunskap. Det som sker, det sker!

Och konsekvenserna? Vi känner väl till dem: antingen ett föraktfullt krypande för Chiang Kai-Shek eller heroiska äventyr.

8. Från marxism till pacifism

Vad som är mest alarmerande som ett symptom, är ett stycke i Radeks artikel, vilket visserligen tycks ligga vid sidan av det centrala tema som intresserar oss, men som samtidigt är intimt uppknutet till detta tema p.g.a. enhetligheten i Radeks svängning åt centrismens nuvarande teoretiker. Jag syftar på de något maskerade framstötar han gör gentemot teorin om socialism i ett land. Man måste dröja lite vid detta, ty denna ”sidolinje” i Radeks misstag kan under sin fortsatta utveckling överträffa alla de andra åsiktsskillnaderna och det kan visa sig att dess kvantitet definitivt har förvandlats till kvalitet.

Under sin diskussion om de faror som hotar revolutionen utifrån, skriver Radek att Lenin ”... var medveten om det faktum att *genom den ekonomiska utvecklingsnivån i Ryssland 1905* kan denna (proletära) diktatur endast bevaras om det västeuropeiska proletariatet kommer till dess hjälp”. (Min kursiv – L.T.)

Det ena misstaget efter det andra; framförallt, en mycket grov förvrängning av det historiska perspektivet. I själva verket sade Lenin, och det mer än en gång, att den demokratiska diktaturen (och inte alls den proletära) i Ryssland omöjligen skulle kunna bevaras utan en socialistisk revolution i Europa. Denna tanke går som en röd tråd genom alla Lenins artiklar och tal vid tiden för partikongressen i Stockholm 1906 (polemiken med Plechanov, frågan om jordens nationalisering, risken för en restaurering etc.). Under den perioden ställde Lenin överhuvudtaget inte frågan om en proletär diktatur i Ryssland före den socialistiska revolutionen i Västeuropa. Men det är inte där som den viktigaste punkten för närvarande ligger. Vad är innebörden i ”genom den ekonomiska utvecklingsnivån i Ryssland 1905”? Och hur står det till med nivån 1917? Det är på denna skillnad i nivå som teorin om socialism i ett land har byggts upp. Kominterns program har delat upp hela jordklotet i delar som har ”tillräcklig” nivå för ett självständigt uppbygge av socialismen och andra som är ”otillräckliga”; och därigenom har den skapat en serie hopplösa återvändsgränder för den revolutionära strategin. Skillnader i ekonomisk nivå kan otvivelaktigt vara av avgörande betydelse för arbetarklassens politiska makt. 1905 kunde vi inte nå fram till proletariatets diktatur, lika lite som vi för den delen kunde nå den demokratiska diktaturen. 1917 upprättade vi proletariatets diktatur, som svalde den demokratiska diktaturen i en munsbit. Men på den ekonomiska utvecklingsnivån 1917 liksom på 1905 års nivå kan diktaturen bevaras, och utvecklas till socialism, endast om det västeuropeiska proletariatet kommer till dess hjälp i tid. Naturligtvis kan denna ”tid” inte beräknas i förväg; den bestäms under utvecklingens och kampens gång. Gentemot denna *grundläggande* fråga, som bestäms av de internationella styrkeförhållandena, vilka har det sista och avgörande ordet, är skillnaden mellan utvecklingsnivån i Ryssland 1905 och 1917 – hur viktig den än är i sig – en faktor av sekundär betydelse.

Men Radek nöjer sig inte med denna tvetydiga hänvisning till skillnaden i nivåer. Efter att ha hänvisat till det faktum att Lenin såg sambandet mellan revolutionens inre problem och dess världsproblem (äntligen!) tillägger Radek:

> ”Men Lenin skärpte inte detta samband mellan upprätthållandet av den socialistiska diktaturen i Ryssland och hjälpen från det västeuropeiska proletariatet, som *det på ett överdrivet sätt tillspetsades av Trotskijs formulering*, nämligen att det måste vara *stats*hjälp, dvs, hjälp från det redan segerrika västeuropeiska proletariatet.” (Min kursiv. – L.T.)

Uppriktigt sagt, trodde jag inte mina ögon när jag läste dessa rader. Av vilken anledning behövde Radek detta värdelösa vapen ur epigonernas arsenal? Detta är ju bara en skamlig omtuggning av de stalinska banaliteter som vi brukade göra narr av. Bortsett från allting annat visar citatet att Radek har en mycket dålig förståelse för de grundläggande milstolparna i

Lenins utveckling. Till skillnad från Stalin ställde Lenin aldrig trycket från det europeiska proletariatet på den borgerliga makten i motsatsförhållande till proletariatets maktövertagande; tvärtom formulerade han frågan om revolutionärt stöd utifrån mycket skarpare än jag. Under den första revolutionens epok upprepade han outtröttligen att vi inte skulle kunna uppnå demokrati (inte ens demokrati!) utan en socialistisk revolution i Europa. Under åren 1917-18 och de efterföljande åren betraktade och värderade Lenin inte revolutionens framtid på något annat sätt än i samband med den socialistiska revolution som hade inletts i Europa. Han hävdade t.ex. öppet: ”Utan revolutionens seger i Tyskland är vi dödsdömda”. Han sade detta 1918, dvs, *inte* på grundval av den ”ekonomiska nivån” 1905; och han tänkte inte på de framtida decennierna, utan den period som låg omedelbart framför oss; det var en fråga om år, kanske t.o.m. om månader.

Lenin förklarade dussintals gånger: Om vi har hållit ut ”var orsaken ... en särskild kombination av omständigheter som för en kort tid (för en kort tid!) skyddade oss från den internationella imperialismen.” Och vidare: ”Den internationella imperialismen kan inte under några omständigheter, på några villkor, leva sida vid sida med Sovjetrepubliken ... på detta område är en konflikt oundviklig.” Och slutsatsen? Blir det inte det pacifistiska hoppet om ett ”tryck” från proletariatet eller bourgeoisins ”neutralisering”? Nej, sammanfattningen lyder: ”Häri ligger den ryska revolutionens största svårigheter ... nödvändigheten av att kalla fram en internationell revolution.” (Bd. XV, s. 126) [1]

När sade och skrev han det? Inte 1905, när Nikolaus II förhandlade med Vilhelm II om revolutionens undertryckande och när jag förde fram min ”tillspetsade” formulering, utan 1918, 1919 och de efterföljande åren. Här är vad Lenin sade när han gjorde en tillbakablick vid Kominterns tredje kongress:

> ”Det var klart för oss att utan stöd från den internationella världsrevolutionen var en seger för den proletära revolutionen (hos oss – L.T.) en omöjlighet. Före och t.o.m. efter revolutionen trodde vi: antingen bryter revolutionen ut i de andra länderna, i de kapitalistiskt mer utvecklade länderna omedelbart, eller åtminstone mycket snart, eller också går vi under. I trots av denna övertygelse, gjorde vi allt som stod i vår makt för att under alla omständigheter bevara sovjetsystemet, vad som än skulle hända, ty vi visste att vi inte bara arbetade för oss själva utan också för den internationella revolutionen. Vi visste detta, vi uttryckte ideligen denna övertygelse före Oktoberrevolutionen, omedelbart efteråt och vid tiden för freden i Brest-Litovsk. *Och i stort sett var det riktigt*. Men i själva verket utvecklades händelseförloppet på ett annat sätt än vi väntat oss.” (*Protokoll från Kominterns tredje kongress*, ry. uppl. s. 354) [2]

Från och med 1921 utvecklades händelserna längs en annan och krokigare linje än vi hade väntat oss 1917-19 (och inte bara 1905). Men likväl utvecklades den längs linjen av oförsonliga motsättningar mellan arbetarstaten och den borgerliga världen. En av de två måste gå under! Arbetarstaten kan bevaras från dödsfaran, inte bara militärt utan också ekonomiskt, endast genom en segerrik utveckling för den proletära revolutionen i Väst. Försöken att hitta två ståndpunkter, Lenins och min, i denna fråga är höjden av teoretiskt snusk. Läs åtminstone Lenin en gång till, förtala honom inte, föd inte upp oss på fadd stalinsk gröt!

Men förfallet slutar inte heller här. Efter det att Radek uppfunnit historien om att Lenin ansåg det tillräckligt med ”enkel” (i huvudsak, reformistisk, Purcelliansk) hjälp från världsproletariatet, medan Trotskij ”på ett tillspetsat sätt” bara krävde statshjälp, dvs. revolutionärt stöd, fortsätter Radek:

> ”Erfarenheten visade att Lenin *också på denna punkt* hade rätt. Det europeiska proletariatet kunde ännu inte ta makten, men under interventionen var det starkt nog att hindra

[1] Lenin, ”Political Report of the Central Committee” (7 mars 1918), *Coll. Works* bd. 27, s. 87 ff
[2] Lenin, ”Report On The Tactics Of The R.C.P.”, *Coll. Works* bd. 32, s. 480 (talet hölls 5 juli 1921)

> världsbourgeoisin från att föra fram starka styrkor mot oss. Därigenom hjälpte det oss att bevara sovjetmakten. Fruktan för arbetarrörelsen tillsammans med motsättningarna inom den kapitalistiska världen var den huvudsakliga kraft som har garanterat fredens upprätthållande under de åtta åren sedan interventionens slut."

Detta avsnitt som måhända inte gnistrar originalitet mot bakgrunden av de skrivövningar som gjorts av vår tids litterära funktionärer, är likväl anmärkningsvärt för sin kombination av historiska anakronismer, politisk förvirring och de grövsta principiella misstag.

Av Radeks ordalag skulle följa att Lenin 1905 i sin pamflett *Två taktiker* (detta är det enda arbete Radek hänvisar till) förutsade att styrkeförhållandena mellan staterna och klasserna efter 1917 skulle vara sådana att de för lång tid framåt uteslöt möjligheten av en omfattande militär intervention mot oss. I kontrast till detta förutsåg Trotskij 1905 inte den situation som av nödvändighet måste uppstå efter det imperialistiska kriget, utan räknade bara med den tidens realiteter, såsom den mäktiga Hohenzollernska armén etc. Detta är förvisso en monstruös anakronism, som blivit t.o.m. än mer komplicerad genom sina löjliga inre motsägelser. Ty, enligt Radek, bestod mitt huvudsakliga misstag just i det faktum att jag förde fram perspektivet på proletariatets diktatur "på 1905 års nivå". Nu blir det andra "misstaget" synligt: jag betraktade inte perspektivet för proletariatets diktatur som jag förde fram före 1905 års revolution i ljuset av den internationella situation som uppstod efter 1917. När Stalins vanliga argument ser ut så här förvånar det oss inte, för vi känner alla hans "utvecklingsnivå" 1917 likaväl som 1928. Men hur har Radek kunnat hamna i sådant sällskap?

Men detta är ännu inte det värsta. Det värsta ligger i det faktum att Radek har överträtt den gränslinje som skiljer marxismen från opportunismen, den revolutionära ståndpunkten från den pacifistiska. Det är ingenting mindre än frågan om kampen mot kriget, dvs. *hur och med vilka metoder kan det förhindras eller stoppas; genom proletariatets tryck på bourgeoisin eller ett inbördeskrig för att störta bourgeoisin?* Radek har oavsiktligt i kontroversen mellan oss fört in ytterligare en grundläggande fråga för den proletära politiken.

Vill Radek säga att jag inte bara "underskattar" bönderna utan också proletariatets tryck på bourgeoisin och endast tar hänsyn till den proletära revolutionen? Det är knappast troligt att han vill försvara en sådan absurditet, värdig en Thälmann, en Semard eller en Monmousseau. Vid Kominterns tredje kongress förespråkade ultravänsterflygeln vid den tiden (Zinovjev, Thalheimer, Thälmann, Bela Kun etc.) en putschistisk taktik i Väst för att rädda Sovjetunionen. Tillsammans med Lenin förklarade jag för dem så enkelt som möjligt att det bästa tänkbara stödet de kunde ge oss vore att systematiskt och på ett planmässigt sätt konsolidera sina positioner och förbereda sig på ett maktövertagande, istället för att improvisera fram revolutionära äventyr för vår skull. På den tiden var Radek dessvärre inte på Lenins och Trotskijs sida, utan på Zinovjevs och Bucharins. Men Radek minns säkert – i alla fall kan protokollen från tredje kongressen förbättra hans minne – att kärnan i Lenins och mitt argument just bestod i att angripa ultravänsterns irrationellt "tillspetsade formulering". Efter det att vi hade förklarat för dem att en förstärkning av partiet och proletariatets tilltagande tryck är mycket viktiga faktorer i de inre och internationella relationerna, tillade vi marxister att "trycket" endast är en funktion av den revolutionära kampen för makt och helt beroende av utvecklingen för denna kamp. Av denna anledning höll Lenin i slutet av tredje kongressen ett tal vid en stor sluten session för delegaterna, som riktades mot tendenserna till passivitet och slö väntan och som slutade med ungefär följande sens moral: Engagera er inte i några äventyr, men kära vänner, dröj inte heller, ty med enbart "tryck" kan vi inte klara oss länge.

Radek hänvisar till det faktum att det europeiska proletariatet inte kunde ta makten efter kriget, men att det hindrade bourgeoisin från att krossa oss. Jag hade tillfälle att mer än en gång tala om detta. Likväl lyckades det europeiska proletariatet hindra vår förstörelse endast

därför att proletariatets tryck sammanföll med de mycket allvarliga objektiva konsekvenserna av det imperialistiska kriget och de motsättningar i världsmåttstock som förvärrats av det.

Det är omöjligt att säga vilket av dessa element som var av mest avgörande betydelse: kampen inom det imperialistiska lägret, det ekonomiska sammanbrottet eller proletariatets tryck; men frågan kan inte ställas på detta sätt. Att enbart fredligt tryck är otillräckligt visades alltför klart genom det imperialistiska kriget, som bröt ut i trots av allt ”tryck”. Och slutligen och viktigast: om proletariatets tryck under sovjetrepublikens första, mest kritiska år visade sig vara tillräckligt effektivt var det endast därför att det för Europas arbetare på den tiden inte var tal om att utöva tryck, utan om att kämpa för makten – och denna kamp antog oupphörligen formen av inbördeskrig.

1905 fanns det varken krig eller ekonomiskt sammanbrott i Europa och kapitalismen och militarismen rasade för fullt. Socialdemokraternas ”tryck” vid denna tid kunde absolut inte hindra Vilhelm II eller Frans Josef från att marschera in i kungadömet Polen med sina trupper eller från att komma till tsarens hjälp. Och inte ens 1918 kunde det tyska proletariatets tryck hindra Hohenzollern från att ockupera de baltiska provinserna och Ukraina, och om han inte kom så långt som till Moskva var det endast därför att hans militära styrkor inte räckte till. Varför slöt vi annars Brest Litovskfreden? Hur lätt gårdagens händelser glöms bort! Lenin nöjde sig inte med att hoppas på proletariatets ”tryck” utan hävdade ideligen att utan en revolution i Tyskland skulle vi med visshet förgås. Detta var rätt i huvudsak, även om vi fått en längre respit. Men låt oss inte ha några illusioner: vi har fått en odaterad respit. Vi lever, som tidigare, under ”andningspausens” förhållanden.

En situation där proletariatet ännu inte kan gripa makten, men likväl hindra bourgeoisin från att utnyttja sin makt för ett krig, är en situation av instabil klassjämvikt i dess skarpaste form. Ett jämviktsförhållande kallas instabilt just därför att det inte kan vara länge. Det måste slå åt ena eller andra hållet. Antingen kommer proletariatet till makten eller också försvagar bourgeoisin genom en serie slag det revolutionära trycket tillräckligt för att återfå handlingsfriheten, framför allt vad gäller frågan om krig och fred.

Endast en reformist kan beskriva proletariatets tryck på den borgerliga staten som en ständigt ökande faktor och som en garanti mot interventionen. Det är just ur denna syn som teorin om att bygga socialismen i ett land växte fram, genom världsbourgeoisins *neutralisering* (Stalin). Liksom ugglan flyger bort i gryningsljuset, uppstod den stalinska teorin om bourgeoisins neutralisering genom trycket från proletariatet endast när de förhållanden som födde denna teori redan hade börjat försvinna.

Medan den felaktigt tolkade erfarenheten från efterkrigsperioden ledde till det bedrägliga hoppet om att vi kunde fortsätta utan en revolution från det europeiska proletariatets sida genom att ersätta den med ”stöd” i allmänhet – har världsläget under tiden genomgått stora förändringar. Proletariatets nederlag har jämnat vägen för en kapitalistisk stabilisering. Kapitalismens sammanbrott efter kriget har övervunnits. Nya generationer har vuxit upp som inte känt på den imperialistiska slaktens fasor. Resultatet är att bourgeoisin nu har större frihet att utnyttja sin krigsmaskin än den hade för fem eller åtta år sedan.

De arbetande massornas svängning till vänster kommer i sin fortsatta utveckling onekligen att åter öka trycket på den borgerliga staten. Men detta är ett tveeggat vapen. Just den växande faran från arbetarklassen kan vid ett senare stadium driva bourgeoisin till ett avgörande steg för att visa att den är herre i eget hus, och försöka att förstöra huvudcentrum för smittan, sovjetrepubliken. *Kampen mot kriget bestäms inte av trycket på regeringen utan genom den revolutionära kampen för makten.* Den proletära klasskampens ”pacifistiska” effekter är liksom dess reformistiska effekter endast biprodukter av den revolutionära kampen för makt; de har endast en relativ styrka och kan lätt förvandlas till sin motsats, dvs. de kan driva

bourgeoisin in på krigets väg. Bourgeoisins fruktan för arbetarrörelsen, som Radek så ensidigt berör, är alla socialpacifisters verkliga hopp. Men endast ”fruktan” för en revolution avgör ingenting. Revolutionen bestämmer. Det var av den anledningen som Lenin sade att den enda garantin mot en monarkistisk restauration 1905 och mot kapitalismens återupprättande 1918 är inte proletariatets tryck utan dess revolutionära seger i Europa. Detta är det enda rätta sättet att behandla frågan. Trots ”andningspausens” långa karaktär bevarar Lenins formulering än i dag sin fulla giltighet. Jag formulerade också frågan på samma sätt. 1906 skrev jag i *Resultat och framtidsutsikter*:

> ”Det är just denna fruktan för proletariatets revolt som tvingar de borgerliga partierna att samtidigt som de röstar för monstruösa summor till militärutgifterna, göra högtidliga deklarationer till förmån för fred, att drömma om en internationell skiljedomstol och t.o.m. om ett Europas Förenta Stater. Dessa beklagansvärda deklarationer kan naturligtvis inte avskaffa vare sig antagonismerna mellan staterna eller de väpnade konflikterna.” (*Vår revolution*, s. 283) [3]

Sjätte kongressens grundläggande misstag ligger i detta att den för att rädda Stalin-Bucharins pacifistiska och national-reformistiska perspektiv letade efter revolutionärt-tekniska recept mot krigsfaran och skilde kampen mot kriget från kampen för makt.

Sjätte kongressens inspiratörer, dessa skrämda byggare av socialism i ett land – i huvudsak ängsliga pacifister – gjorde ett försök att förlänga bourgeoisins ”neutralisering” genom intensifierade ”påtrycknings”-metoder. Men eftersom de vet att deras ledarskap hittills i ett antal länder har lett till revolutionens nederlag och kastat partiets internationella avantgarde långt tillbaka, försöker de först kasta av sig marxismens ”tillspetsade formulering” som oupplösligen sammanknyter frågan om kriget med frågan om revolutionen. Det har förvandlat kampen mot kriget till en sak i sig. För att de nationella partierna inte skall sova över den avgörande timmen, har de proklamerat krigsfaran för att vara permanent, omöjlig att skjuta upp och omedelbar. Allt som händer i världen händer för att starta ett krig. Kriget är nu inte längre ett av den borgerliga regimens instrument; den borgerliga regimen är krigets instrument. Som följd av detta förvandlas Kommunistiska Internationalens kamp mot kriget till ett system av ritualistiska formler, som automatiskt upprepas vid varje tillfälle och förlorar sin effektivitet och dunstar bort. Den stalinska nationella socialismen tenderar att förvandla Kommunistiska Internationalen till ett hjälpmedel för ”tryck” på bourgeoisin. Det är just denna tendens och inte marxismen som Radek stöder genom sin ytliga, slampiga och tanklösa kritik. Han har förlorat kompassen och kommit in i en farlig ström som kan föra honom till helt andra trakter.

Alma-Ata, oktober 1928.

[3] Trotskij. *Resultat och framtidsutsikter*, Partisan 1972, s. 94.

9. Epilog

Den förutsägelse, eller snarare farhåga, som jag uttryckte i det föregående kapitlets avslutande rader har, som läsaren säkert känner till, bekräftats ett par månader senare. Kritiken av den permanenta revolutionen tjänade Radek endast som en språngbräda för att avskilja sig från Oppositionen. Hela vår bok bevisar, hoppas vi, att Radeks övergång till Stalins läger inte kom oväntat för oss. Men också avfall har sina graderingar, sina förfallsnivåer. I sin självkritik rehabiliterar Radek fullständigt Stalins politik i Kina. Detta innebär att sänka sig till förräderiets största djup. Det återstår bara för mig att citera ett utdrag från mitt svar till Radeks, Preobrazjenskijs och Smilgas syndabekännelser – dessa den politiska cynismens fribrev:

> ”Som anstår alla med självaktning har trion naturligtvis inte undgått att ta betäckning bakom kritiken mot den permanenta revolutionen. Den mest tragiska erfarenheten i hela den nyaste historien för opportunismens nederlag – den kinesiska revolutionen – söker denna trio av kapitulanter att avfärda med en billig ed som garanterar att den inte har något gemensamt med teorin om den permanenta revolutionen.
>
> Radek och Smilga försvarade envist det kinesiska kommunistpartiets underordnande under det borgerliga Kuomintang, inte bara fram till Chiang Kai-sheks statskupp utan också efteråt. Preobrazjenskij mumlade något ohörbart, som han alltid gör när politiska frågor står på spel. Ett märkligt faktum: alla de inom Oppositionens led som försvarade kommunistpartiets underordnande under Kuomintang visade sig bli kapitulanter. Inte en enda Oppositionsman som förblev sin fana trogen bär detta märke, som är ett skammärke. 75 år efter Kommunistiska Manifestets publicering, 25 år efter bolsjevikpartiets grundande ansåg dessa skumögda ”marxister” det möjligt att försvara att man höll kommunisterna instängda i Kuomintangs bur! I sitt svar på mina anklagelser sökte Radek redan då, liksom i sitt syndabrev idag, att skrämma oss med proletariatets ”isolering” från bönderna i händelse av att kommunistpartiet skulle ha dragit sig tillbaka från det borgerliga Kuomintang. Strax dessförinnan kallade Radek regeringen i Kanton för en bonde- och arbetarregering och hjälpte därigenom Stalin att maskera proletariatets underordnande under bourgeoisin. Hur skall man kunna dölja dessa skamliga handlingar, konsekvenserna av denna blindhet, denna stupiditet, detta förräderi mot marxismen? Hur, hur! Jo, genom ett angrepp på den permanenta revolutionen!
>
> Så tidigt som i februari 1928 anslöt sig Radek, som redan spanade efter en förevändning till kapitulation, omedelbart till den resolution om den kinesiska frågan som antogs av Kominterns exekutivkommitté på dess plenum. Denna resolution brännmärker trotskisterna som likvidatorer därför att de kallade nederlag för nederlag, och inte vill anse den segerrika kinesiska kontrarevolutionen som den kinesiska revolutionens högsta stadium. I denna resolution från februari proklamerades inriktningen på väpnat uppror och sovjeter. För varje person som inte var fullständigt tömd på politiskt förnuft och revolutionär erfarenhet, utgjorde denna resolution ett exempel på den avskyvärdaste och mest oansvariga form av adventurism. Radek anslöt sig till den. Preobrazjenskij närmade sig frågan lika fyndigt som Radek, bara från motsatta hållet. Den kinesiska revolutionen är, skrev han, redan besegrad, och besegrad för lång tid. En ny revolution kan inte komma på länge än. Är det värt mödan att kivas med centristerna om Kina? På detta tema sände Preobrazjenskij ut långa epistlar. När jag läste dem i Alma-Ata kände jag skam. Vad hade dessa människor lärt sig i Lenins skola? frågade jag mig igen och igen. Preobrazjenskijs premisser var rakt motsatta Radeks, men likväl blev slutsatsen densamma: båda önskade att Jaroslavskij broderligt skulle omfamna dem med Mensjinskijs förmedling.[1] Nej, naturligtvis gjorde de det för revolutionens bästa. De är inte karriärister. Inte alls. De är helt enkelt hjälplösa, ideologiskt bankrutta individer.
>
> Gentemot EKKI:s adventuristiska resolution från februari (1928) ställde jag redan då en inriktning på en mobilisering av de kinesiska arbetarna med hjälp av demokratiska paroller, inkl.

[1] Mensjinskij var vid denna tid chef för GPU; Jaroslavskij var en av de ledande i partiets centrala kontrollkommitté och särskilt aktiv i att angripa Oppositionen och utesluta många av dess anhängare från partiet. – Ö.a.

parollen om en konstituerande församling för Kina. Men här föll den olyckliga trion i ultravänsterismens grop; det var enkelt och krävde inga åtgärder. Demokratiska paroller? Aldrig, ”Detta är ett grovt misstag från Trotskijs sida.” Bara sovjeter för Kina – varken mer eller mindre! Det är svårt att tänka sig något vansinnigare än denna – om det nu är rätt ord – ståndpunkt. Parollen om sovjeter under den borgerliga reaktionens epok, – det är joller, dvs. en drift med sovjeterna. Men inte ens under revolutionens epok, dvs. under epoken för ett direkt byggande av sovjeter, drog vi tillbaka de demokratiska parollerna. Vi drog inte tillbaka dem förrän de verkliga sovjeterna, som redan hade tagit makten, inför massornas ögon kom i kollisionskurs med demokratins verkliga institutioner. Detta innebär för att använda Lenins ord (och inte Stalins och hans papegojors): att inte hoppa över det demokratiska stadiet i landets utveckling.

Utan det demokratiska programmet – konstituerande församling, åttatimmars arbetsdag, konfiskering av jorden, Kinas nationella självständighet, folkets självbestämmanderätt – utan detta demokratiska program binds Kinas kommunistiska parti, och det tvingas passivt ge plats för den kinesiska socialdemokratin som med Stalins, Radeks & Cos hjälp kan ta Kommunistpartiets plats.

Sålunda: trots att han följde i Oppositionens fotspår, missade Radek likväl det viktigaste i den kinesiska revolutionen, ty han försvarade Kommunistpartiets underordnande under det borgerliga Kuomintang. Radek missade den kinesiska kontrarevolutionen, och stödde inriktningen på väpnat uppror efter äventyret i Kanton. Idag hoppar Radek över kontrarevolutionens period och kampen för demokrati när han viftar bort övergångsperiodens uppgifter till förmån för en abstrakt ide om sovjeter utanför tid och rymd.

Men i gengäld lovar Radek att han inte har någonting gemensamt med den permanenta revolutionen. Det är bra. Det är åtminstone en tröst ...

... Stalins och Radeks anti-marxistiska teori innebär för Kina, Indien och alla andra länder i Orienten, en ny men inte förbättrad upprepning av Kuomintang-experimentet.

På basis av den ryska och kinesiska revolutionens erfarenheter, på basis av Marx’ och Lenins läror, testade i ljuset av dessa revolutioner, hävdar Oppositionen:

> ’Den nya kinesiska revolutionen kan störta den existerande regimen och överföra makten till folkets massor endast i form av proletariatets diktatur; ”proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur” i motsatsställning till proletariatets diktatur, vilken leder bönderna och förverkligar det demokratiska programmet, är en fiktion, ett självbedrägeri och än värre – en Kerenskijiad eller Kuomintangiad.’

Mellan Kerenskijs och Chiang Kai-sheks regimer å ena sidan och proletariatets å den andra, finns det ingen revolutionär övergångsregim och det kan inte heller finnas. Den som påstår något annat hedrar skamligt arbetarna i Orienten och förbereder nya katastrofer.

Oppositionen säger till arbetarna i Orienten: efter att ha drivits till bankrutt genom partiets maskineri, hjälper kapitulanterna nu Stalin att så centrismens säd, att kasta sand i era ögon, att stoppa igen era öron, att förvirra er. Å ena sidan ställs ni hjälplösa inför en fullständig borgerlig diktatur genom att ni förbjuds att engagera er i kampen för demokrati. Å andra sidan tecknar man perspektiven för någon slags räddande, icke-proletär diktatur och understödjer därmed en ny reinkarnation av Kuomintang i framtiden, dvs. framtida nederlag för arbetar- och bonderevolutionen.

Sådana predikanter är förrädare. Lär er att misstro dem, arbetare i Orienten; lär er att förakta dem, lär er att driva ut dem ur era led! ...”

10. Vad är den permanenta revolutionen? Grundläggande teser.

Jag hoppas att läsaren inte misstycker om jag slutar denna bok med att – även med risk för upprepning – försöka att kort formulera mina principiella slutsatser.

1. Teorin om den permanenta revolutionen kräver nu den största uppmärksamhet från varje marxist, ty klasskampens och den ideologiska stridens utveckling har nu till fullo höjt denna fråga över nivån av reminiscenser över gamla åsiktsskillnader bland ryska marxister och förvandlat den till en fråga om karaktären, de inre sambanden och metoderna i den internationella revolutionen i allmänhet.

2. Med hänsyn till länder med försenad borgerlig utveckling, särskilt de koloniala och halvkoloniala länderna, innebär teorin om den permanenta revolutionen att en fullständig och genuin lösning på deras *demokratiska uppgifter och frågan om nationell frigörelse* endast är möjlig genom proletariatets diktatur som ledare för en förslavad nation och framför allt för bondemassorna.

3. Inte bara den agrara, utan också den nationella frågan tilldelar bönderna – som utgör den överväldigande majoriteten av befolkningen i de efterblivna länderna – en utomordentlig plats i den demokratiska revolutionen. Utan en allians mellan proletariatet och bönderna kan den demokratiska revolutionens uppgifter inte lösas, inte ens ställas på fullt allvar. Men alliansen mellan dessa två klasser kan endast förverkligas genom en oförsonlig kamp mot den nationellt-liberala bourgeoisins inflytande.

4. Oberoende av de första episodiska stadierna av revolutionen i de individuella länderna, är förverkligandet av den revolutionära alliansen mellan proletariatet och bönderna endast möjlig under det proletära avantgardets politiska ledning, organiserad i Kommunistpartiet. Detta innebär i sin tur att segern för den demokratiska revolutionen endast är möjlig genom proletariatets diktatur, att denna baserar sig på en allians med bönderna och först och främst löser den demokratiska revolutionens uppgifter.

5. Sedd historiskt uttryckte bolsjevismens gamla paroll – ’proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur’ – just den ovannämnda relationen mellan proletariatet, bönderna och den liberala bourgeoisin. Den har bekräftats genom Oktobers erfarenheter. Men Lenins gamla formulering löste inte på förhand frågan om vilka inbördes relationer som skulle råda mellan proletariatet och bönderna inom det revolutionära blocket. Med andra ord: formuleringen fick medvetet en viss algebraisk kvalitet, som man tvingades ersätta med mer precisa aritmetiska kvantiteter under den historiska erfarenhetens process. Men erfarenheten visade – och detta under omständigheter som utesluter varje form av misstolkning – att oberoende av böndernas revolutionära betydelse, kan de likväl inte spela en självständig roll och än mindre en ledande. Bonden följer antingen arbetaren eller borgaren. Detta innebär att ‘proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur’ endast är möjlig som *proletariatets diktatur som leder bondemassorna*.

6. En proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur som en regim vilken genom sitt klassinnehåll skiljer sig från proletariatets diktatur kan endast förverkligas under förutsättning att ett *självständigt* revolutionärt parti kan upprättas, som uttrycker intressena hos bönderna och den småborgerliga demokratin i allmänhet, dvs. ett parti som kan erövra makten med stöd från proletariatet och som kan bestämma dess revolutionära program. Som hela den moderna historien omvittnar – särskilt den ryska erfarenheten under de sista 25 åren – består ett oöverstigligt hinder på vägen till skapandet av ett bondeparti i småbourgeoisins brist på ekonomisk och politisk självständighet och dess djupa inre differentiering. På grund av detta går de övre

sektionerna inom småbourgeoisin (bönderna) i alla avgörande frågor samman med storbourgeoisin, särskilt i krig och revolution; de lägre sektionerna går samman med proletariatet; mellanskiktet tvingas sålunda välja mellan två extrema poler. Mellan Kerenskijiaden och bolsjevikernas makt, mellan Kuomintang och proletariatets diktatur finns det inte och kan det inte finnas något mellanliggande stadium, dvs. ingen arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur.

7. Kominterns försök att tvinga på de orientaliska länderna parollen om proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur – vilken för länge sedan och definitivt utdömts av historien – kan endast ha en reaktionär effekt. I den mån denna paroll ställs mot parollen om proletariatets diktatur bidrar den politiskt till proletariatets upplösning i de småborgerliga massorna och skapar sålunda de fördelaktigaste villkoren för den nationella bourgeoisins hegemoni och följaktligen för den demokratiska revolutionens sammanbrott. Införandet av denna paroll i Kominterns program är ett direkt förräderi mot marxismen och bolsjevismens oktobertraditioner.

8. Proletariatets diktatur som har kommit till makten som ledare för den demokratiska revolutionen konfronteras oundvikligen och mycket snabbt med uppgifter vars förverkligande sammanknyts med djupgående ingrepp i den borgerliga egendomsrätten. Den demokratiska revolutionen växer direkt över i en socialistisk revolution och blir därigenom en *permanent revolution.*

9. Proletariatets maktövertagande innebär inte revolutionens avslutning, utan endast dess inledning. Det socialistiska uppbygget är endast möjligt på basis av en klasskamp i nationell och internationell skala. Denna kamp måste under de förhållanden som råder – med en överväldigande dominans för de kapitalistiska förhållandena på världsnivå – oundvikligen leda till explosioner, dvs. inom landet till inbördeskrig och utanför de nationella gränserna till revolutionära krig. Däri ligger den socialistiska revolutionens permanenta karaktär i sig, oberoende av om det är ett efterblivet land som är invecklat – som endast i går fullbordade sin demokratiska revolution – eller ett gammalt kapitalistiskt land som redan haft en lång epok av demokrati och parlamentarism.

10. Fullbordandet av den socialistiska revolutionen inom nationella gränser är otänkbart. En av de grundläggande orsakerna till krisen i det borgerliga samhället är det faktum att de produktivkrafter det skapat inte längre kan sammanjämkas med nationalstatens ramar. Ur detta följer å ena sidan imperialistiska krig, å andra utopin om ett borgerligt Europas Förenta Stater. Den socialistiska revolutionen börjar på nationell nivå, utvecklas på en internationell och fullbordas i världsmåttstock. Den socialistiska revolutionen blir sålunda en permanent revolution i en nyare och vidare mening av ordet; den når sin fullbordan endast i en slutlig seger för det nya samhället på hela vår planet.

11. Ovanstående skiss över utvecklingen av världsrevolutionen eliminerar frågan om länder som är ‘mogna’ eller ‘omogna’ för socialismen i den anda av pedantisk, död klassifikation som ges i Kominterns nuvarande program. Eftersom kapitalismen har skapat en världsmarknad, en världsomfattande arbetsfördelning och produktivkrafter i världsmåttstock, har den också förberett världsekonomin som helhet för en socialistisk omvandling.

Olika länder kommer att genomgå denna process i olika tempo. Efterblivna länder kan under vissa omständigheter nå fram till proletariatets diktatur snabbare än utvecklade länder, men de kommer att nå socialismen senare än dessa.

Ett efterblivet kolonialt eller halvkolonialt land vars proletariat inte är tillräckligt förberett för att ena bönderna och ta makten kan därigenom inte föra den demokratiska revolutionen till dess slut. Och tvärtom: i ett land där proletariatet har makten i sina händer som ett resultat av

den demokratiska revolutionen beror det följande ödet för diktaturen och för socialismen i sista hand inte bara och inte så mycket på de nationella produktivkrafterna som på utvecklingen för den internationella socialistiska revolutionen.

12. Teorin om socialism i ett land, som växte fram genom reaktionen mot Oktober är den enda teori som konsekvent och ända till slutet motsätter sig teorin om den permanenta revolutionen.

Epigonernas försök att under slagen från vår kritik begränsa tillämpningen av teorin om socialism i ett land enbart till Ryssland, på grund av dess specifika karakteristika (dess stora vidder, dess naturresurser etc.) förbättrar inte saken utan gör den bara än värre. Brottet med den internationalistiska ståndpunkten leder alltid och oundvikligen till nationell *messianism*, dvs. att man tillskriver speciell överlägsenhet och särskilda kvaliteter till ens eget land, vilket påstås tillåta det att spela en roll som inget annat land kan spela.

Den världsomfattande arbetsfördelningen, den sovjetiska industrins beroende av den utländska teknologin, de utvecklade europeiska produktivkrafternas beroende av det asiatiska råmaterialet etc. etc. omöjliggör uppbygget av ett självständigt socialistiskt samhälle i ett enda land i världen.

13. Stalins och Bucharins teori som går emot hela den ryska revolutionens erfarenheter, ställer inte bara den demokratiska revolutionen i mekanisk kontrast till den socialistiska, utan den innebär också ett brott mellan den nationella revolutionen och den internationella.

Denna teori tvingar på revolutionerna i efterblivna länder uppgiften att etablera en overklig regim av demokratisk diktatur, som ställs mot proletariatets diktatur. Därigenom inför denna teori illusioner och fiktioner i politiken, paralyserar kampen för proletariatets maktövertagande i Orienten och hindrar den koloniala revolutionens seger.

Själva proletariatets maktövertagande innebär, ur den ståndpunkt som intas av epigonernas teori, revolutionens fullbordan (”till 9/10” enligt Stalins formulering) och inledningen av en epok av nationella reformer. Teorin om kulakens överväxande i socialismen och teorin om världsbourgeoisins ”neutralisering” är följaktligen oskiljaktiga från teorin om socialism i ett land. De står och faller tillsammans.

Genom teorin om nationell socialism degraderas Kommunistiska Internationalen till ett understödsvapen som endast kan användas i kampen mot militär intervention. Kominterns nuvarande politik, dess regim och urvalet av dess ledande personal motsvarar fullständigt Kommunistiska Internationalens utnämnande till rollen av hjälptrupp som inte kan lösa självständiga uppgifter.

14. Kominterns program som skapats av Bucharin är heltigenom eklektiskt. Det gör det hopplösa försöket att försona teorin om socialism i ett land med den marxistiska internationalismen, vilken emellertid är oskiljaktig från världsrevolutionens permanenta karaktär. Den kommunistiska Vänsteroppositionens kamp för en korrekt politik och en sund regim inom Kommunistiska Internationalen är oskiljaktigt sammanknuten med kampen för ett marxistiskt program. Frågan om programmet är i sin tur oskiljaktig från frågan om de två ömsesidigt uteslutande teorierna: teorin om permanent revolution och teorin om socialism i ett land. Frågan om den permanenta revolutionen har för länge sedan överskridit gränsen för en tillfällig åsiktsskillnad mellan Lenin och Trotskij, vilken nu lösts av historien. Kampen står mellan Marx’ och Lenins grundläggande tankar å ena sidan och centristernas eklekticism å den andra.